

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**MÜLTECİLERE YÖNELİK ÇEVİRİ WEB SİTELERİ VE
ARAÇLARININ İŞLEVSELLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duygu MERT SUSEVER

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim BALKUL

HAZİRAN – 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MÜLTECİLERE YÖNELİK ÇEVİRİ WEB SİTELERİ VE
ARAÇLARININ İŞLEVSELLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duygu MERT SUSEVER

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

“Bu tez sınavı 18/06/2021 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Prof. Dr. Hüseyin ERSOY	BAŞARILI
Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim BALKUL	BAŞARILI
Dr. Öğretim Üyesi Fatima GİMATDİNOVA	BAŞARILI

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C.		Sayfa : 1/1
	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ		
	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ		
	TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU		
Öğrencinin			
Adı Soyadı	:	Duygu MERT SUSEVER	
Öğrenci Numarası	:	Y186028001	
Enstitü Anabilim Dalı	:	Çeviribilim	
Enstitü Bilim Dalı	:	Çeviribilim	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS	☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Mültecilere Yönelik Çeviri Web Siteleri ve Araçlarının İşlevselliği	
Benzerlik Oranı	:	%.....	
..... ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,			
☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.			
		/...../20..... Öğrenci İmza
☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.			
Bilgilerinize arz ederim.			
		/...../20..... Öğrenci İmza
Uygundur			
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı:			
Tarih:			
İmza:			
☐ KABUL EDİLMİŞTİR		Enstitü Birim Sorumlusu Onayı+B15:H20	
☐ REDDEDİLMİŞTİR			
EYK Tarih ve No:			

ÖNSÖZ

Bu tezin planlanması, araştırılması ve yazılması aşamasında çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden değerli danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Halil İbrahim Balkul'a katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Yine bu vesile ile lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana yol gösteren tüm hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Hayatımın her alanında olduğu gibi eğitim hayatım boyunca da benicesaretlendiren, yol gösteren aileme özellikle de annem Şükran Mert, babam Ercan Mert, kardeşlerim Emre ve Enes Mert'e ve oğlumuz Barlas'ı dünyaya getirmeye hazırlandığımız şu süreçte yükümü omuzlayan sevgili eşim Sadettin Susever'e sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak faydası olmayan ilimden sana sığınırım Allah'ım, senden faydalı ilim istiyorum. Başarım ancak Allah'ın yardımıylaadır.

Duygu MERT SUSEVER

24.05.2021

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: GÖÇ VE TOPLUM ÇEVİRMENLİĞİ.....	7
1.1. Türkiye’de Göç ve Mülteci Kimliği.....	10
1.2. Diğer Ülkelerde Göç ve Mülteci Kimliği	15
1.3. Türkiye’de Toplum Çevirmenliği Alanına Genel Bakış	21
1.3.1. Afette Rehber Çevirmenlik (ARÇ).....	22
1.3.2. Sağlık Çevirmenliği.....	23
1.3.3. Mahkeme Çevirmenliği	25
1.3.4. Spor Çevirmenliği	27
1.3.5. İşaret Dili Çevirmenliği	28
1.4. Diğer Ülkelerde Toplum Çevirmenliği Alanına Genel Bakış.....	29
BÖLÜM 2: KURAMSAL ÇERÇEVE: ÇEVİRİ VE İŞLEVSELLİK	34
2.1. Çeviri Etkinliği.....	34
2.2. Çeviriden Çeviribilime	37
2.3. Çeviribilim Kuramları Işığında İşlevsellik	40
BÖLÜM 3: ÇEVİRİ TEKNOLOJİLERİ.....	44
3.1. Çeviride Teknoloji	44
3.2. Yazılı Çeviride Teknoloji	46
3.3. Sözlü Çeviride Teknoloji.....	50
BÖLÜM 4: MÜLTECİ KRİZİNDE KULLANILAN ÇEVİRİ ARAÇLARI, WEB SİTELERİ VE İŞLEVSELLİK	52
4.1. Mülteci Krizinde Kullanılan Çeviri Araçları	52

4.1.1. Araçların İşlevselliği.....	64
4.2. Mülteci Krizinde Kullanılan Web siteleri.....	74
4.2.1. Web Sitelerinin İşlevselliği.....	82
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89
KAYNAKÇA.....	94
EKLER.....	100
ÖZGEÇMİŞ.....	102

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Akt.	: Aktaran
AKTS	: Avrupa Kredi Transfer Sistemi
ARÇ	: Afette Rehber Çevirmenlik
AUSIT	: Australian Institute for Interpreters and Translators
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CEF	: Common European Framework (Avrupa Konseyi Ortak Dil Programı)
CEN	: European Committee for Standardization (Avrupa Standardizasyon Komitesi)
CMK	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
EM	: Erek Metin
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IOM	: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
İSO	: The International Organization of Standardization
KM	: Kaynak Metin
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MYK	: Mesleki Yeterlilik Kurumu
NAATI	: National Accreditation Authority for Translators and Interpreters

ÖSYM	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÇ	: Toplum Çevirmenliği
TQA	: Translation Quality Assessment (Kalite Değerlendirme)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
USD	: United States Dollar (Amerika Doları)
Vb.	: ve benzeri
Vd.	: ve diğerleri
YDS	: Yabancı Dil Sınavı

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: 2011-2019 yıllarında Suriyelilerin sayısı	11
Şekil 2: Sığınmacı, Mülteci, Göçmen Kavramlarının Farkı	13
Şekil 3: 2019 yılı sonu yerinden edilenlerin sayısı.....	16
Şekil 4: En çok mülteciye ev sahipliği yapan ülkeler- 2020 yılı ortası	18
Şekil 5: Sığınmacı ve Mülteci arasındaki farklar	19
Şekil 6: En çok göç alan 15 ülke	30
Şekil 7: Bilgi Toplumunda Yeni Yazılı ve Sözlü Çeviri Türü Teletranslation.....	51
Şekil 8: Şubat 2020-Mayıs 2021 aralığında Çevirmen ve Çeviri Yardımı Talep Edenler (Mülteci,Sığınmacı vb.)	54
Şekil 9: Apertium Aracının Çeviride Akıcılık ve Yeterlilik Sonuçları	58

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Uluslararası göçmenler, 1970-2019	7
Tablo 2: Petersen 5’li Göç Tipolojisi	9
Tablo 3: AB Göç Politikalarını Etkileyen Antlaşmalar.....	17
Tablo 4: Mülteci Krizi Çeviri Araçları.....	63
Tablo 5: Mültecilere Sunulan Çeviri Araçları Çevirmen Profili Bilgileri.....	65
Tablo 6: Mülteci Krizi Web Siteleri.....	82
Tablo 7: Mültecilere Sunulan Web Sitelerinin Gönüllü Çevirmen Profili Dil ve Yetkinlikleri.....	83

Sakarya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Mültecilere Yönelik Çeviri Web Siteleri ve Araçlarının İşlevselliği			
Tezin Yazarı: Duygu MERT SUSEVER Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim BALKUL			
Kabul Tarihi: 18.06.2021		Sayfa Sayısı: 8(öncü kısım)+99(tez)+ 2 (ek)	
Anabilim Dalı: Çeviribilim			
<p>Bu çalışma, Türkiye’de ve diğer ülkelerde mültecilere yönelik iletişim problemlerini en aza indirmek için tasarlanan çeviri araçlarının ve web sitelerinin internet aracılığıyla gerçekleştirdikleri çeviri hizmetlerinin işlevselliğine odaklanmaktadır. Bulduğu şartlar sebebiyle çevirmene veya tercümana ulaşmakta zorluk çeken bireylerin (mülteci, sığınmacı vs.) gelişen teknoloji şartlarında internet aracılığıyla anlık çözümlere başvurması gönüllülük hizmetiyle işleyen mobil çeviri araçlarının ve web tabanlı kuruluşların hizmetlerinin artmasının önünü açmıştır.</p> <p>Çeviri eylemi kimi zaman günlük akış içerisinde gerçekleşirken, kimi zaman insan yaşamına müdahale edilebilecek toplum çevirmenliği kapsamındaki hassas ve acil durum konularında karşımıza çıkmaktadır. Özellikle sağlık, yasal süreç gibi hassas konularda çeviri hızının yanı sıra, enformasyon akışı ve iletişimin işlevselliği çok daha fazla önem taşımaktadır. Bu noktada başvuru alan çeviri araçları işlevlerini kalite yönetimi içerisinde ne ölçüde karşılayabilmektedir?</p> <p>Sağlık, hukuk, afet durumlarının yanı sıra barınma, gıda, giyim gibi temel ihtiyaçlar doğrultusunda da şekillendiği görülen bu araçlar ve web siteleri, işlevsellikleri ve onları kullanan bireylerin konuya ilişkin yorumları çalışmanın temel araştırma konusunu oluşturmaktadır. Tespit edilen indirilme oranları ve kullanıcı yorumları tezin görgül kısmını oluşturacaktır. Doküman ve içerik analizi yöntemiyle incelenen bu araç ve web sitelere sorularak hazırlanarak e-posta ile gönderilecektir. Toplanan veriler doğrultusunda belli parametrelerle kalite açısından betimlenerek Çeviribilim içerisindeki Toplum Çevirmenliği alanına katkıda bulunmak istenilmektedir.</p>			
Anahtar Kelimeler: Çeviri araçları, Web siteleri, Mülteci, İşlevsellik, Toplum Çevirmenliği.			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	X	Ph.D.	
Title of Thesis: Functionality of Translation Tools and Websites for Refugees			
Author of Thesis: Duygu MERT SUSEVER Supervisor: Assist. Prof. Halil İbrahim BALKUL			
Accepted Date: 18.06.2021		Number of Pages: 8(pretext)+ 99 (mainbody)+ 2 (app.)	
Department: Translation Studies			
<p>This study focuses on the functionality of translation tools and web sites designed to minimize communication problems for refugees in Turkey and other countries. The fact that the people who having difficulties in reaching the translator (refugees, asylumseekers, etc.) due to their conditions apply to instant solutions via the internet has increased the services of mobile translation tools and web-based organizations that work with volunteerism.</p> <p>While the act of translation sometimes takes place in the daily conversations, it also appears on sensitive and emergency issues within the scope of community interpreting where human life can be intervened. In addition to the speed of translation, especially in sensitive issues such as health and legal processes, information flow and the functionality of communication are much more important. At this stage, to what extent can translation tools meet their functions in quality management?</p> <p>The main research subjects of the study are these tools and websites which are shaped under health, law, disaster situations and basic needs of people such as shelter, food and clothing, and the translation tools functionality and the comments of the individuals who use them related to the topic. The download rates and user comments of these tools will form the empirical part of the study. Some questions will be prepared and emailed to these tools and websites which are analyzed by document and content analysis method. By describing the collected data in terms of quality with some parameters, it is desired to contribute to the field of Community Translation.</p>			
Keywords: Translation tools, Websites, Refugee, Functionality, Community interpreting.			

GİRİŞ

Savaş, siyasi, ekonomik kriz ve toplumsal çatışma sebebiyle binlerce insan daha iyi koşullar için ülkelerini terk etmek zorunda kalmış ve çoğu zaman dilini bilmedikleri ülkelerde hayat kurmaya çalışmak zorunda bırakılmışlardır. Bu süreçte dil bilmeyen bireylerin toplumda kendilerine yer bulmakta zorlandıkları yadsınamaz bir gerçektir. İletişim kurma becerisinin yanı sıra temel ihtiyaçları karşılamada da özellikle sağlık alanında aksaklıklar ve yanlışlıklar yaşandığını görülmektedir. Literatürde de kendine fazlasıyla yer bulan sağlık alanı hizmetlerinden yararlanma sürecinde karşılaşılan zorluklar sıralandığında ilaç veya tedavi için gerekli olan bütçeye sahip olmama, sağlık hizmetlerinden ne şekilde faydalanacağını bilememe, BMMYK'nın anlaşmalı olduğu sağlık kuruluşlarında ücretsiz olarak tedavi olamama, dil sorunu nedeniyle hastalıkla ilgili sorunu anlatamama, sisteme uyum sağlayamamak, sunulan sağlık hizmeti hakkı konusunda bilgilendirilmemiş olmak, istismar, tecavüz vb. durumları açıklamak konusunda utanmak, karşı cinsten olan sağlık görevlisine şikâyetlerini rahat ifade edememe, yasal süreç engelleri vb. ile karşılaşılmaktadır (Buz, 2004, s.145). Mültecilerin herhangi bir işte çalışamamalarının en önemli sebeplerinden biri de yine yaşadıkları yerin dilini bilmemelerinden kaynaklanmaktadır (Buz, 2002, s.143).

Genellikle zorunlu ve düzensiz göç¹ kapsamında gerçekleştirilen bu hareketlilik nedeniyle çoğu zaman doğrudan çevirmen talebinde bulunmak pek mümkün olmamaktadır. Bu noktadaki eksikliği tamamlamak adına artan internet erişimiyle birlikte her alanda olduğu gibi toplum çevirmenliği alanında da teknoloji kendine yer edinmeye başlamıştır. Genelde çeviri teknolojilerinin her meslek dalında olduğu gibi bu alanda da çevirmen üzerinde olumsuz etki ettiği, ötelediği düşünülmektedir. Fakat bu araçların internet bağlantısıyla doğrudan uzman kişiye bağlanmaya da olanak tanıdığı gözlemlenmektedir. Aksine bu programların varlığı ve kullanım talebi toplum çevirmenine ve çevirmenliğine ihtiyaç duyulduğunun göstergesi değil midir?

We Are Social ve Hootsuite²'in (2018) ortaklaşa hazırladığı Digital in 2018 in Western Asia: North West adlı raporda, Türkiye'de internet kullanıcılarının oranının 81 milyonluk

¹ Mültecilerin yasadışı yollarla bir ülkeye giriş yapmasını, ülkede ikametgâhını, ülkeden çıkışını ya da yasal yollarla ülkeye giriş yapıp yasal süreç içerisinde çıkılmamasını kapsamaktadır.

² Hootsuite, Ryan Holmes tarafından 2008 yılında kurulmuş olan Vancouver merkezli bir çevrimiçi varlık yönetimi ve sosyal medya yönetimi platformudur.

nüfusun % 67'sini oluşturduğu ve kullanıcı sayısının yüzde 13 artarak 54.3 milyona eriştiği belirtilmektedir (s. 181). 2020 raporunda ise bu sayı Şubat ayında 62 milyon olarak güncellenmiştir. Bu gelişme web sitelerinin olağanüstü durumlarda kısa sürede hedef kitleye çok daha kısa sürede, daha düşük bir maliyetle ulaşılabilmesine olanak tanımaktadır. Bu durumun çeviri teknolojileri ile mülteci ve çevirmen arasında köprü oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Toplum çevirmenliği alanının ülkemizde henüz genç bir alan olması sebebiyle ortaya konulan araştırmaların sayısı oldukça azdır. Avustralya, İngiltere, Kanada gibi sık göç alan diğer ülkelerde toplum çevirmenliğinin kurumsallaşması ve meslekleşmesi sebebiyle çalışma sayısı daha kapsamlı ve fazladır. Fakat bu çalışmada ana konu savaş, siyasi, ekonomik kriz gibi zorluklar sebebiyle ülkelerini bırakmak zorunda kalan ve maddi-manevi sebeplerle doğrudan çevirmene ulaşamayan mültecilerdir. Bu sebeple kurumsallaşmanın ve meslekleşmenin gerçekleştiği ülkelerde de çeviri araçlarının kullanımına sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Kullanımına başvuru bu araçların ve web sitelerinin sayısı kayda değer sayıdadır. Yine We Are Social ve Hootsuite'in ortaklaşa yürüttüğü araştırmada 2018 yılına ait "Essential Insights into Internet, Social Media, Mobile, and Ecommerce Use Around the World" raporu verilerine göre, dünya üzerinde yaklaşık dört milyardan fazla insan internet kullanıcısıdır (Digital in 2018: Essential, 2018).

Çeviri iletişimsel bir eylem olmanın ötesinde özellikle mülteci krizine yönelik gerçekleşen konularda toplumsaldır. Francesco D'Orazio'nun (2015) da ifade ettiği gibi, 3 yaşındaki Aylan Kurdi'nin ailesiyle savaştan kaçıp sınırı geçerken boğulduğu fotoğraf haber sitelerinde yayınlanmasının hemen ardından çok kısa sürede 20 milyon kişi tarafından internet üzerinden yorum ve paylaşımlarla yayılmıştır. Bu konunun çevrimiçi ortamda hızla gündeme gelmesi mülteci krizi konusunda küresel düzeyde farkındalığın yaratılması açısından web sitelerinin etkileme gücünün ve alanının büyüklüğünü de gözler önüne sermektedir. Bu sebeple işlevselliğin ve kalitenin incelenmesi mülteci krizi iletişim çözümü noktasında ve Toplum Çevirmenliği alan gelişiminin teknoloji ile değerlendirilmesi bağlamında önemlidir.

Çalışmanın Konusu

Göç, insanlık tarihinin başladığı ilk dönemlerden beri var olan bir olgudur. Özellikle Türkiye hem göç veren hem göç alan transit bir konumdur. Göç eylemi bazen sosyal sebeplerle isteğe bağlı gerçekleşirken bazen dini, siyasi veya başka diğer konularda zorunlu iskan değişikliğiyle karşımıza çıkmaktadır.

Zorunlu göç kapsamında ülkelerinden ayrılmak zorunda olan bireylerin dil bariyerine takılması kaçınılmaz bir problemdir. Bu problemin çözümünde çoğu zaman şartlardan dolayı doğrudan çevirmene ulaşamayan bireylerin teknoloji aracılığıyla buldukları çevreye adapte olmaya çalışmaları da olası bir durumdur. Bu durumlar zinciri belirli konularda gönüllü veya ücretli olarak işleyen çeviri araçlarının ve web site hizmetlerinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bunları kullanan bireyler çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Çalışma bütününde anlam bütünlüğü sağlamak adına ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan bireyler “mülteci” olarak adlandırılmıştır.

BM Mülteci Örgütü, küresel ölçekte zorla yerinden edilenler hakkında yayımladığı rapor verilerine göre yıl sonu tablosunun henüz netleşmemekle birlikte 2020 ortası itibarıyla tüm dünyada yerinden edilen kişilerin sayısının 80 milyonu aştığını ortaya koymaktadır (BM Mülteci Örgütü, 2020). Türkiye’de ise geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sayısının 16 Aralık 2020 tarihi itibarıyla bir önceki aya göre 4 bin 162 kişi arttığı ve 3 milyon 639 bin 572 kişi olduğu görülmektedir. Bu rakamlar pek çok sorunu da beraberinde getirmiş ve literatürde çalışmaların yapılmasına sebep olmuştur. Örneğin Göksel Göker ve Savaş Keskin (2015) medyada Suriyeli mültecilerle ilgili sundukları çalışmalarında sayıları her geçen gün artan mültecilerin bir taraftan yurtsuz bırakılarak aidiyet ve vatandaşlık konularında sosyal, ekonomik ve siyasi haklardan mahrum edildiklerini, bir yandan da haber, gazete ve diğer medya kanallarında sorunlu bir konuma indirgendiklerini ifade etmektedirler (s. 254).

Sorunların kısa sürede çözümüne yönelik mültecilerin dil ve kültüre uyum sürecinde çeşitli iletişim olanakları kullanılmaktadır. Gelişen teknolojiyle birlikte web siteleri ve diğer araçlar şüphesiz yaygın hale gelmektedir. Bu noktada yapılacak olan çevirilerin işlevselliği daha da önem taşımaktadır. Mülteci krizleri acil ve salt çeviri aktarımlarına ihtiyaç duyulan anlık ortamlardır. Çeviri eylemi ise salt aktarım işlevine sahip değildir. Vermeer (1978) İşlevsel Çeviri Kuramına göre her metnin bir işlevinin olduğu ve belli

bir kültür ortamı içinde, belli bir işlevi yerine getirmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Yine Vermeer tarafından temelleri atılan Skopos Kuramına göre hedef metnin işlevi doğrultusunda çeviri etkinliği sürecinde alınacak kararlar çevirinin amacını belirlemektedir. Bu doğrultuda çeviri ürününün kültürel ve toplumsal boyutlarının da erek metni oluştururken göz önünde bulundurulması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada teknoloji aracılığıyla çeviri desteği sağladıkları tespit edilen mobil uygulamaların ve web sitelerinin işlevselliği sorgulanmış ve alan gelişimine yönelik hem teorik hem de gerçek verilerin ortaya konulabileceği bir çalışma hedeflenmiştir.

Çalışmanın Önemi

Mültecilerin tespit edilen ve tezin ileriki bölümlerinde açıklanacak olan çeviri araçlarına ve web sitelerine başvuruları artan internet erişimiyle önemli bir paya sahip olmuştur. Teknoloji her alanı etkilediği gibi çeviribilimsel çalışmaların boyutunu da değiştirmekte ve teknoloji aracılığıyla çevirmen ve mültecileri buluşturmaktadır. Teknoloji aracılığıyla yapılan bu çevirilerin işin uzmanları tarafından belli normların dikkate alınarak yapılması çevirinin işlevselliği açısından son derece önemlidir. Enformasyon akışının son derece mühim olduğu bu alanda dil bilen her bireyin dil bilmeyenlere yardımcı olabileceği düşüncesi yaygındır. Fakat bu durumda işlevselliği etkileyen etmenler göz önüne alındığında kaliteli bir çeviriden bahsetmek çok mümkün olmayacaktır.

Mültecilere yönelik gerçekleşen çevirilerin kriz ve acil durumları da içinde barındırdığı görülmektedir. Kriz sürecini yönetme, tarafsız ve kaliteli bir çeviri yapma, enformasyon akışının doğruluğu ve hızı gibi parametrelerin sağlanması eğitim almadan çok mümkün olmamaktadır. Bunların tespiti için mültecilerin çeviri konusunda yardımına başvurduğu bu araçlardan indirilmesi mümkün olanlar indirilmiş, kayıt olunması mümkün olanlara da kayıt olunmuştur. Bu araçlarının genel özellikleri, hangi konularda hizmet verdikleri, ulaşılabilirlikleri, kullanıcı yorumları vb. gelişen teknoloji şartlarında alan gelişimi ve mültecilerle ilgili problemlerin daha kısa sürede çözüme kavuşturulması için önemlidir. Ayrıca bu araçların ve web sitelerinin işlevselliği ve kalitenin sorgulanması üzerine tespit edilmiş herhangi kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Teorik bilgilerin yanı sıra çevrimiçi ortamda sitelere ve araçlara ulaştırılan mülakat soruları ve tespit edilen kullanıcı yorumları ile elde edilen somut verilerle alana ilişkin tavsiyeler sunulmuştur. Bu sürecin paylaşımı ileriki bölümlerde sunulmuş ve alana katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Çalışmanın Amacı

Ülkesini belli sebepler doğrultusunda bırakmak zorunda kalan bireylerin dil bilmediği ülkelere göç etmesi adaptasyon sürecini zorlaştırmaktadır. Hem sosyolojik hem de psikolojik açıdan bireyin iletişim kuramadığı bir yerde hayat kurması, geçimini sağlaması veya sağlık, bürokrasi gibi alanlarda yalnız başına işlevsel bir iletişim kurması pek mümkün olmamaktadır. Bu süreçte özellikle maddi zorluklar sebebiyle çevirmene ulaşması mümkün olmayan bireyler internet aracılığıyla gittikleri yerde entegrasyon sürecini yönetmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda telefon üzerinden veya web siteleri üzerinden gönüllülük esasına dayalı oluşturulmuş doğrudan makine çevirileri veya bilgisayar destekli çeviri araçlarının yanı sıra gerçek bir çevirmen ile sanal ortamda buluşturan çeviri imkânı da karşımıza çıkmaktadır. Bunların belli parametrelerle sorgulanması önemlidir. Çünkü çeviri süreci salt kelime aktarımı değildir. İçerisinde güvenilirliği, sorumluluğu, kültür alışverişini barındıran bir kültür köprüsüdür. Fakat eğitim almamış bireylerin belli oranda dil bilerek çevirmenlik görevini üstlenmesi bu süreçte hataları arttırmakta, kaliteyi ve sadakati düşürmektedir. Bu sebeple çeviride kalite ve işlevsellik konularına değinildikten sonra tespit edilen çeviri araçları ve mobil uygulaması olmasa da web siteleri üzerinden çeviri hizmeti veren kuruluşlar kullanıcı yorumları ve indirilme oranları, ulaşılabilirlik, güvenilirlik, güncellik, kalite, işlevsellik gibi parametrelerle incelenmiştir. Bunun yanı sıra bu araç ve web sitelerine belli sorular mail aracılığıyla ulaştırılmıştır. Ayrıca çevirmen veya mülteci olarak kayıt olunmasına olanak tanıyan araçlara da kayıt olunarak bazı ölçütlerin işlevselliği değerlendirilmiştir.

Artan göç bu alana olan ihtiyaç ve talebi arttırmakta bununla doğru orantılı olarak bu araçların sayısı da artmaktadır. Hassas bir erek kitle olan mültecilerin bunları kullanım yoğunluğuna paralel olarak işlevselliğin sorgulanması özellikle Türkiye konumunda Toplum Çevirmenliği alanının gelişimi için önem arz etmektedir. Diğer ülkelerdeki çalışmaların belirlenip ortaya konulması da karşılaştırma yapılmasına olanak sağlamış ve kapsamlı bir farklılıkların irdelenerek durum tespiti yapılmasına imkân vermiştir.

Çalışmanın Yöntemi

Yöntemin ilk basamağını literatür analizi oluşturmaktadır. Araştırma alanını yalnızca Türkiye örneği oluşturmadığı için yasal süreç açısından mülteci kimliği ve tanımları ile toplum çevirmenliği konu ve kapsamı ülkelerde farklılık göstermektedir. Ülkelerdeki

farklılıklar sebebiyle araştırmanın ilk bölümünde mülteci ve göç kavramları ile toplum çevirmenliği tanım ve kapsamı genel bir çerçevede sunulmuştur.

İkinci bölümde ise çalışmada şemsiye kavram olarak kullanılan işlevsellik, çeviribilimsel açıdan ele alınmıştır. Farklı kuramcılar tarafından ortaya konulan bakış açıları dördüncü bölüme veri sağlamaktadır.

Üçüncü bölümde ülkemizde ve diğer ülkelerdeki çeviri teknolojilerine değinilmiştir. Dördüncü ve son bölümde amaçladığım doküman inceleme ve içerik analizi yöntemi ile çeviri araçları ve web siteleri hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktır. Ulaşılan bilgiler doğrultusunda kullanıcı yorumları, kalite, erişilebilirlik, geri dönüt hızı, indirilme oranları, hizmet dilleri gibi parametrelerle işlevsellik irdelenmeye ve sorgulanmaya çalışılmıştır. Bu parametrelerin irdelenmesinin yanı sıra web sitelerine mülakat amaçlı internet üzerinden sorular gönderilmiş, mülteci veya çevirmen olarak kayıt olunmainskânı sağlanan araçlara kayıt olunmuştur. Bu doğrultuda araçların ve web sitelerin işlevselliği başlığına somut veriler toplanmıştır.

Son olarak ise toplanan tüm veriler, mülakat sonuçları, dokümanlar bir rapora dönüştürülerek teorik çerçeveye birleştirilerek yorumlanıp sonuçlandırılmıştır.

BÖLÜM 1: GÖÇ VE TOPLUM ÇEVİRMENLİĞİ

Göç, insanlık tarihinden günümüze dek süregelen ve gelecekte de devam edeceği öngörülen olan bir olgudur. İsteğe bağlı veya zorunlu şekilde gerçekleşen insan hareketliliği küreselleşmeyle birlikte artmış ve artmaya da devam etmektedir. Birleşmiş Milletler'in beş senelik periyodlar halinde sunduğu rapor değişimlerinden bunu görmek mümkündür. 2000 yılında küresel göç rakamı 173 milyon iken 2015 yılında 244 milyona ulaşmıştır (UN-International Migration Report, 2015). 2019 yılında ise her on kişiden biri doğduğu ülkeden başka ülkeye göç ettiği ve küresel göç sayısının 272 milyona ulaştığı belirtilmektedir.

Tablo 1: Uluslararası göçmenler, 1970-2019

International migrants, 1970–2019		
Year	Number of migrants	Migrants as a % of the world's population
1970	84,460,125	2.3%
1975	90,368,010	2.2%
1980	101,983,149	2.3%
1985	113,206,691	2.3%
1990	153,011,473	2.9%
1995	161,316,895	2.8%
2000	173,588,441	2.8%
2005	191,615,574	2.9%
2010	220,781,909	3.2%
2015	248,861,296	3.4%
2019	271,642,105	3.5%

Kaynak: Dünya Göç Raporu, 2020.

İnsanları doğdukları yeri değiştirmeye iten pek çok sebep bulunmaktadır. Bunlar iklim, ekonomik, siyasal, eğitim kaynaklı ve beyin göçü olarak sıralanmaktadır. Bu sebeplere yönelik sosyal bilimlerde çeşitli göç kuramları da geliştirilmiştir. Örneğin Lee (1966) makalesinde 4 başlık altında göçe sebebiyet veren etmenleri incelemiştir. Hem yaşanılan bölgenin hem de gidilecek bölgenin itici ve çekici nedenlerini saptayarak İtme-Çekme Kuramı'nın temellerini atmıştır. Ekonomik üstünlük, yüksek sanayileşme, eğitim kalitesi gibi unsurlar çekici, bulunan bölgedeki işsizlik, bireysel problemler ise itici faktör olarak sunulmuştur. Bir diğer kuram ise İtme-Çekme Kuramı'nın gelişimine öncülük eden

Kesişen Fırsatlar Teorisi'dir. 1940 yılında Samuel A. Stouffer “intervening opportunies” kavramından bahseder. Dilimize “keşisen fırsatlar” olarak aktarılan bu kavram göç edenlerin sayısının oradaki fırsatların sayısı ile doğru, kesişen fırsatların sayısı ile ters orantılı olduğunu iddia etmiş ve gidilecek noktadaki fırsatların miktarının göçte öncü çekme faktörü olduğunu belirtmiştir. Yani göç edilecek bölgelerdeki iş imkânları ve göç edilecek bölgeye olan mesafesinin kısalığı, o çekim merkezine göç eden kişilerin sayısını artıran faktörlerdir (Jansen, 1970, s. 11). Ravenstein aslında 1885’de ve 1889’da yayımladığı “The Laws of Migration” (Göç Yasaları) başlıklı iki ayrı makalesinde göç ve mesafe ilişkisini ortaya koymuştur. Ravenstein (1885)’e göre çoğu göç eden yalnızca kısa mesafedeki çekim merkezlerine doğru ilerler ve gidilen bölgede göç dalgalanmalarının oluşumuna sebebiyet verir. Ravenstein’in kendisinden sonra gelen araştırmacılara yol açtığını ve göç teorilerine zemin hazırladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Günümüz Suriye mülteci krizinde de göç ve mesafe ilişkisini görmekteyiz. Ülkelerindeki çatışma ve baskılardan dolayı Afganistan, Güney Sudan, Somali’den göç etmek zorunda kalanların büyük çoğunluğunun ilk süreçte komşu ülkelere göç ettiği görülmektedir. Yine Ravenstein’in belirttiği üzere göçmenlerin sanayi ve ticaret merkezlerine yönelmesi çekici faktörünü Suriye-Türkiye örneğinde görmek mümkündür. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre; 02.05.2019 tarihi itibarı ile İstanbul’da 546.384, Bursa’da 169.621, İzmir’de 142.513 ve Konya’da 106.345 Suriyeli mülteci ikamet etmektedir (Göç İdaresi, 2020).

İçerisinde zoraki göç etmenini doğrudan barındıran kuram da mevcuttur. Petersen (1958) göçün 5’li tipolojisini oluşturmuştur. Zorlama (forced) göçler adlandırmasını yaptığı göç tipinde göç edenlerin kendi dışında sosyal ve siyasi mekanizmalarla yönlendirildiği ve zorlamanın olduğu konu edilmiştir. 2011 yılından beri Suriye’den başta Türkiye olmak üzere başka komşu ülkelere yapılan göç dalgası örneği verilebilir.

Tablo 2: Petersen 5’li Göç Tipolojisi

İlişki	Göçe neden olan etken	Göç sınıfı	Göç Tipi	
			Muhafazakar	Yenilikçi
Doğa ve İnsan	Ekolojik itme	İlkel	Göçebelik	Bulunulan yerden kaçış
			Gezgin	
Devlet ve İnsan	Göç Politikası	Zorlanmış	Yer değişimi	Köle ticareti
		Yönlendirilmiş	Kaçış	Vasıfsız işçi ticareti
İnsan ve Normları	Yüksek istek	Serbest	Grup	Önder
Kolektif Davranış	Sosyal ivme	Kitlesel	Yerleşim	Kentleşme

Kaynak: Petersen, 1958: 266.

Petersen’in bu çalışması, faktörler bakımından itme çekme gibi göçe sebep olan etkilerinin yanı sıra, bireysel, toplumsal, doğal ve siyasal tüm motivasyonları kapsayıcı özellikleri itibariyle çağımızda yaşanan çeşitli uluslararası göç hareketlerinin, (Afrika’da savaştan kaçan insanlar, sömürge döneminde bazı Afrika ülkeleriyle Fransa arasında oluşan göçmen sorunu, Suriye’deki iç savaştan kaçan sığınmacılar vb. gibi) analizine ve açıklanmasına imkân vermektedir (Çağlayan, 2006, s.71).

Gerek küresel düzeyde yaşanan göç hareketleri ve gerekse de Türkiye’de yaşanan göç hareketleri; çeşitleri, sebepleri ve sonuçları itibariyle pek çok araştırmada konu olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Siyasi, ekonomik kriz, buhran veya sosyal sebeplerle gerçekleştirilen bu hareketlilikler göç edilen bölgenin sosyolojisini de etkilemektedir. Birbirinden farklı ulusal kimliklere sahip olan bireyler aynı ortamda yaşamlarını paylaşmak durumunda kalmışlardır. Çünkü göç edenler sadece kendilerini, ailelerini ve eşyalarını değil kültürlerini ve dillerini de beraberinde götürmektedirler. Bunun sonucu olarak ise karşımıza göçle bağlantılı olarak dil uygulamalarının getirisi olan çeviri eylemi çıkmaktadır.

Çeviri, kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunlarını çözmede, iletişim engellerini aşmada ve bireyin farklılıklarla baş etmesi noktasında köprü olmuştur. Tarih boyunca farklı şekillerde kendine yer edinen ve tanımlanan çeviri olgusu toplumsal

sorunları çözmeye büyük rol üstlenmektedir. Dil, kültür ve uyum kapsamında pek çok çeviri desteği örneğine rastlamak mümkündür. Örneğin 2020 yılında ortaya çıkan Covid-19 hastalığı sebebiyle dünyanın hemen hemen her yerinde sokağa çıkma yasakları uygulanmaya başlamıştır. Bir hayır kurumu olan Kids Help Phone yalnızca İngilizce ve Fransızca olarak verdiği danışmanlık hizmetine Arapça dilini de eklemiş ve Suriyeli mülteci çocuklarına hizmet vermeye başlamıştır (Kids Help Phone, 2020).

Göçün beraberinde getirdiği iletişim problemlerini çözmeye sunulan çeviri çözümü günümüzde toplum çevirmenliği alanı kapsamındadır. Aslında çok eskilere dayanan bu alanın terimleşmesinin 20. yüzyılda gerçekleştiği görülmektedir (International Congress of Languages, 2019:56). Sözlü çeviri alt alanı içerisinde yer alan toplum çevirmenliği okullar, hastaneler, kamu daireleri, emniyet merkezleri, gümrük ve pasaport kontrol noktaları gibi yerlerde genellikle mülteci, göçmen, sığınmacı, geçici koruma altındaki yabancılara verilen hizmetleri kapsamaktadır. Bu kapsamda öncelikle bu statülerin tanımları incelenecek, ardından ise toplum çevirmenliği alanı Türkiye ve diğer ülkeler olmak üzere genel kapsamda sunulacaktır.

1.1. Türkiye’de Göç ve Mülteci Kimliği

Türkiye hatta Anadolu, tarihte farklı din ve milliyetlere ev sahipliği yapmış kimi zaman kalıcı iskan kimi zaman ise kıtalar arasında köprü görevini üstlenmiştir. Osmanlı döneminde devlet müdahalesiyle yerleşim birimlerinin canlandırılması, toprak bütünlüğünün korunması, nüfus yapısının dengelenmesi gibi sebeplerle arttırılan nüfus hareketlilikleri Cumhuriyet döneminde de canlılığını korumuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 1923 yılında gerçekleştirilen Türk-Yunan mübadelesi Cumhuriyet döneminin en önemli ve ilk göç hareketidir. Bu göç hareketi, anlaşma isminden de anlaşılacağı üzere karşılıklı gerçekleştirilmiştir. 1922-1938 yılları arasında verilere göre Yunanistan’dan 384 bin kişinin göç ettiği bilinmektedir.

1950’lerle birlikte ise kırdan kente göçün arttığı gözlemlenmektedir. Bununla birlikte iç göçün yanı sıra dış göçün de arttığı görülmektedir. 31 Ekim 1961 yılında Türkiye ve Almanya arasında imzalanan Türk İşgücü Antlaşması’nın kalıcılığı günümüze dek yansımıştır. Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye yolculuğu da hem zorunlu hem de dış göçtür. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerinde Nisan 2011 - Ocak 2020 tarihleri

arasında Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 3.6 milyon kişi Türkiye’ye gelmiştir. Türkiye’deki geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sayısı 31 Mart 2021 tarihi itibarıyla 3 milyon 665 bin 946 kişi olarak verilere işlenmiştir.

Şekil 1: 2011-2019 yıllarında Suriyelilerin sayısı

Kaynak: Göç İdaresi, 2020.

Şekil 1’de de görüldüğü üzere Türkiye son dönemlerde komşu ülkelerdeki çatışmalar sebebiyle nihai durak olmuş ve milyonlarca mülteciye ev sahipliği yapmaktadır.

Genel olarak insanlık boyunca yaşanan göçler incelendiğinde ekonomik fırsatlardan yararlanma isteğinin baskın olduğu, bununla beraber ekolojik dayatmalar ya da devlet gibi sosyal bir otoritenin gündeme getirdiği sürgünler, iskanlar ve savaşlar nedeniyle de ortaya çıkabildiği görülmektedir. Bu karmaşık ve derin süreç sonunda tüm toplumlar göç olgusunun ürünüdür tanımı yapmak yerinde olacaktır (Moses, 2006, s. 11).

Göç hareketliliğindeki bireyler ilk etapta misafir konumunda nitelendirilsede zamanla hukuki zemin arayışına girmişlerdir. Bireyler; göçmen, sığınmacı, mülteci gibi üst kavramların yanısıra kendi içlerinde de düzensiz veya düzenli göçmen, şartlı mülteci gibi düzenlemelere tabi olmaktadır. Bu kavramlar kendi içinde anlam kargaşasına sebebiyet vermektedir.

Mülteciliğin uluslararası anayasası sayılabilecek 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki

Statüsüne Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 1. maddesinde mülteci şu şekilde tanımlanmıştır:

“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve anasoyu, dini, bellibir toplumsal gruba aidiyeti veya siyasi fikirleri sebebiyle şiddete uğrayacağından korktuğu için haklı sebebi olan bireylerin vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korkunedeniyle dönmek istemeyen şahıs” (Resmi gazete, m.1).

Fakat Türkiye, 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar ifadesini coğrafi sınırlama ile yalnızca Avrupa'da meydana gelen olaylardan etkilenen bireyleri kapsadığını belirtmektedir. Türkiye, Avrupa dışından gelen bireyleri mülteci statüsüne dahil etmemektedir. Bu 47 ülke arasındaki ülkelere bazıları Almanya, İtalya, İzlanda, Avusturya, Azerbaycan, Macaristan, Polonya, San Marino'dur. Bu noktada 47 ülke dışından ülkemize gelenlerin statüsünün ne olduğu sormak yerinde olacaktır.

Suriye'de yaşanan mülteci krizi sonrasında Türkiye'ye yönelik toplu nüfus hareketi başka bir anlaşma maddesinin önünü açmıştır. Türkiye'nin karşılaştığı kitlesel akınlar karşısında aldığı tedbir ve önlemler dikkate alınarak, kendi gerçeklerine uygun bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma süreci sonunda Türkiye, Avrupa dışından gelen bireyleri başka bir ülkeye yerleştirilinceye dek geçici koruma ile korumaya almıştır ve “şartlı mülteci” kavramı ile statü karşılığı bulmuştur. Yönetmeliğe göre şartlı mülteci şu şekilde karşılık bulmuştur:

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı şiddete uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korkular nedeniyle yararlanmak istemeyen veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya dönmek istemeyen yabancıyı temsil etmektedir (Resmi Gazete, 2016).

Aslında şartlı mülteci statüsü, sığınmacılık statüsünün yerini almış görünmektedir. Çünkü sığınmacıların da mülteci statüsü için başvuruda buldukları ve süreci bekledikleri görülmektedir.

1994 yılında Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiyeden İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik madde 3'de "sığınmacı" statüsü tanımı bulunmaktadır: Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle zarara, şiddete uğramaktan korkan ve korktuğu için başka bir ülkeye sığınan, vatanına geri dönemeyen ya da mülteci statüsü için başvuru gerçekleştirmiş ve kararı bekleyen yabancıyı ifade etmektedir.

Şekil 2: Sığınmacı, Mülteci, Göçmen Kavramlarının Farkı

Kaynak: Migrant World, 2021.

Mülteci veya şartlı mülteci olarak tanımlanamayan ve vatanına geri gönderildiğinde ölüme, şiddete, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı muameleye, çatışmalara maruz kalacak ya da kişiliğine yönelik ciddi tehditle karşılaşacak ise geri gönderme yasağı kapsamında yabancılara "ikincil koruma" statüsü verilmektedir (Resmi Gazete, 2013, m.

63). İkincil koruma statüsünde olan kişilerle ilgili herhangi bir ülke kısıtlaması verilmediğinden Avrupa dışından da bireylerin sunulan şartlar dahilinde Türkiye'ye başvuru yapılabileceği anlaşılmaktadır.

Mülteci ve göçmen statüleri birbirlerine karıştırılmaktadır ve her göçmenin mülteci olduğu yanlışlığı mevcuttur. Fakat 2017 yılı Kızılay'ın Göç İstatistik Raporunda göçmen kavramı; iş imkanlarının daha cazip olması sebebiyle maddi ya da sosyal durumu daha iyiye taşımak amacıyla veya kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak sebebiyle vatanları dışındaki başka ülkelere veya bölgelere göç eden kişileri temsil etmektedir. Bu tanımdan göçmenlerin mültecilerden farklı olarak isteğe bağlı ve genellikle ekonomik sebeplerle ikamet yerlerini değiştirdikleri anlaşılmaktadır. Bu yüzden her göçmeni "mülteci" olarak adlandırmak doğru olmayacaktır. Eski Göç İdaresi genel müdürü Abdullah Ayaz'a göre de ülkemizde misafir ettiğimiz göçmenlerin 800 bini eğitim, iş kurma, emekliliklerini geçirmek gibi çeşitli amaçlarla ikamet izniyle kalanlardan oluşmaktadır ve sosyal yaşantımıza, toplumumuza, kültürümüze ve ekonomimize katkı sunmaktadırlar. Buradan da göçmenlerin hem eğitim hizmetlerimizden yararlandığı hem de çalışma izniyle ekonomiye katkı sağladıklarını ve diğer statülerden daha farklı olduklarını anlamaktayız.

Diğer bir statüyü ise düzensiz göçmenler oluşturmaktadır. Yine Göç İstatistik Raporuna göre düzensiz göçmen; maddi imkânların elverişli olmaması ya da suç kaydı olması sebebiyle vatandaşı olduğu ülkeden başka bir ülkeye yasa dışı yollardan ulaşmaya çalışan, göç ettiği ülkede ikamet için yasal bir hakkı bulunmayan ve o ülkenin yasalarını ihlâl ederek giriş yapan kişileri temsil etmektedir (Kızılay, 2017). Bu tanımlamadan ise yasadışı yollarla kaçak olarak hedef ülkeye giriş yapıldığı, hukuki statülerden yoksun olduğu ve her ülkenin yetkileri doğrultusunda sınır dışı etme kararı olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye uluslararası standartlara uygun bir şekilde kimlik kargaşasının da önüne geçmek adına güncellemeler yapmaktadır ve tanımların sınırlarını belirlemektedir. Bu düzenlemelerin en önemlisi, 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazete'de

yayımlanarak yürürlüğe giren 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıdır. ³

1.2. Diğer Ülkelerde Göç ve Mülteci Kimliği

Dünya üzerinde göç geçmişinin Buzul Çağı'na dayandığı, buz örtüsünün Kuzey'e çekildikçe insanların Avrupa'ya yayıldıkları bilinmektedir. Yaşam ortamını değiştirmeye başlamış olan o insanlar bugünkü gibi tüm dünyaya göç etmeye ve yayılmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda da tarihte bütün insanlığı etkileyen göçler yaşanmıştır. Bunlardan ilki Kavimler Göçü'dür. 1. ve 2. Kavimler Göçü olarak adlandırılan bu büyük hareketliliğin günümüz Avrupasını şekillendirdiği literatürde kendine yer bulmuştur. Göçün temeli ise siyasi sebeplere dayandırılmaktadır.

Diğer önemli bir göç "Yeni Dünya Göçü" olarak isimlendirilen Amerika ve Avustralya kıtalarına gerçekleştirilen göçtür. 1492 yılında Amerika Kıtası keşfi ile Avrupalıların buraya Afrikalı köleler ile birlikte yerleştiği bilinmektedir. 18. ve 19. yüzyıllara gelindiğinde ise Sanayi Devrimi ile köyden kente göçlerin arttığı, Avrupa'da nüfus yığılmalarının oluştuğu görülmektedir. 18. yüzyılın ikinci yarısı incelendiğinde bile sadece Britanya adalarından ve kolonilerden İngiltere'deki sanayi kentlerine 1 milyondan fazla kişinin göç ettiği bilinmektedir.

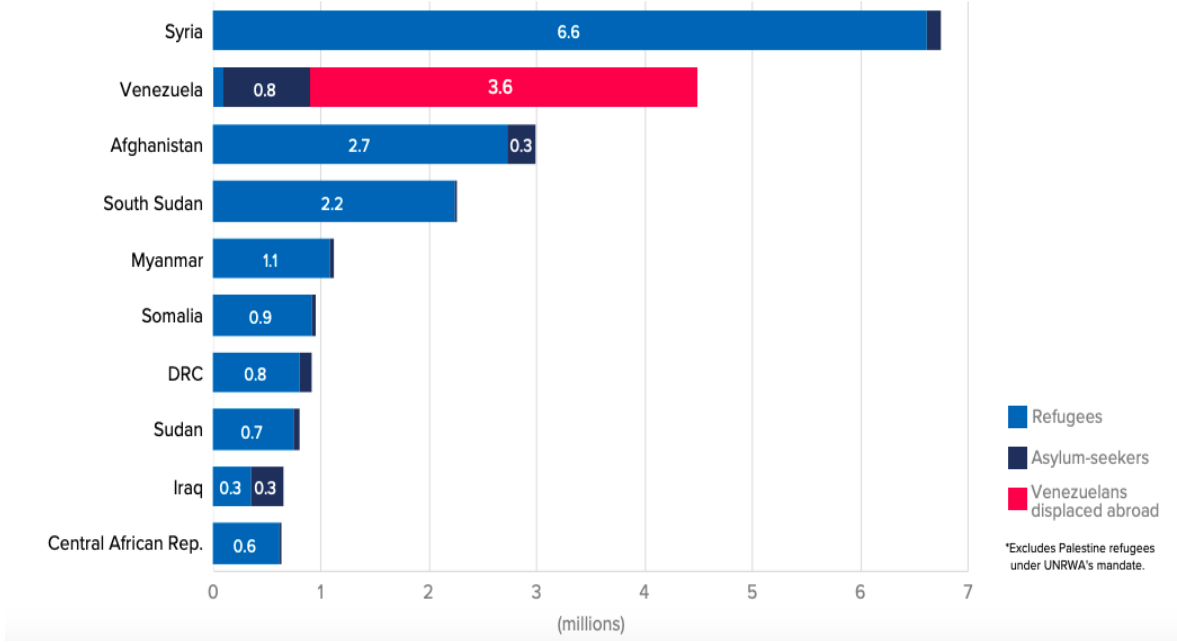
20. yüzyıla gelindiğinde ise savaşların arttığı özellikle 1. ve 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte kıtlık, soykırım, sürgün, kuraklık, işsizlik, sürgün gibi nedenlerle insanların göçe mecbur kaldığı görülmektedir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük göç hareketi ise BMMYK tarafından ortaya konulan verilere göre 2003 yılında Iraklıların ve ardından 2010 yılında başlayan Arap Baharı olarak nitelendirilen, çoğunluğu Suriyeli olan insanların zorunlu göçüdür.

BMMYK'nın 2020 yılında yayınladığı Küresel Eğilimler 2020'de Zorunlu Göç başlıklı istatistik raporuna göre 80 milyonu aşkın birey çatışma, zulüm, doğal afet, insan hakları ihlali gibi sebeplerden dolayı zorla yerinden edilmiş durumdadır. 29,6 milyonu mülteci,

³ Bu yönetmelikte uluslararası koruma kapsamına alınan bireyler; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleridir.

45,7 milyonu zorla yerinden edilmiş kişi, 4,2 milyonu ise sığınmacılar olarak verilerde yer almaktadır.

Figure 2 | **Top international displacement situations by country of origin** | end-2019*

Şekil 3: 2019 yılı sonu yerinden edilenlerin sayısı

Kaynak: The UN Refugee Agency, 2020.

Grafiğe bakıldığında Türkiye’de olduğu gibi göç edenler için farklı kavramların kullanıldığı görülmektedir. Göç akışının önemli parçasını oluşturan statü tanımlarının incelenmesi küreselleşmenin getirdiği bu hareketlilikte özellikle yasal haklar açısından önem taşımaktadır.

862/2007 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü’nün 2. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine göre göçmen; kendi vatanından ya da üçüncü bir ülkeden başka bir vatan topraklarına, yaklaşık 12 ay ikamet edecek şekilde yerleşen kişiler olarak tanımlanmaktadır (European Union, 2007). Eğer kişi 12 aydan daha kısa bir süre için göç eylemini gerçekleştiriyorsa kısa süreli göçmen, on iki ayı aşan kalışlarda ise uzun süreli göçmen olarak nitelendirilmektedir.

Bazı durumlarda ise bölgesel anlaşmalar, ülkelerin göç ve göçmen politikalarını etkilemektedir. Örneğin “Mavi Kart” uygulaması ile AB’ye üçüncü ülke vatandaşlarından meslek sahibi veya nitelikli kişilerin alınması için göçmen kabul sistemi uygulanmıştır.

Tablo 3: AB Göç Politikalarını Etkileyen Antlaşmalar

Yapılan Anlaşma ve Tarihi	Yapılış Nedeni
Schengen Anlaşması: 1985 ve 1999	Serbest Dolaşım İlkesi
Dublin Konvansiyonu: 1990	Sığınmacıların Statüsü
Maastricht Antlaşması: 1993	Üç Sütunlu Yapıda Göç Politikası (adalet ve içişleri, sığınma politikası ve göç politikası)
Amsterdam Antlaşması: 1997	Maastricht Sonrası Düzenlemeler
Tampere Zirvesi: 1999	Göçmen Akışının İdaresi
Temel Haklar Şartı: 2000 ve 2009	Medeni, Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Haklar
Seville Zirvesi: 2002	AB Göç Politikasının Kaynak ve Transit Ülkelere Genişletilmesi
Nice Antlaşması: 2011	Göç Alanında da Nitelikli Oy Çoğunluğu
Avrupa Anayasası Antlaşması: 2004	Ortak Göç Politikaları
Avrupa Göç ve Mülteci Paketi: 2008	Avrupa için Ortak Göç Politikası
Hague ve Stockholm Programı: 2004 ve 2009	Geleceğe Yönelik Adımlar
Lizbon Antlaşması: 2009	Gelinen Son Nokta (dış sınır denetimleri, iltica, göç, suçun önlenmesi, serbest dolaşım, iç sınırların olmadığı bir özgürlük ve güvenlik alanı sunumu)

Kaynak: Değirmenci, G. (2011).

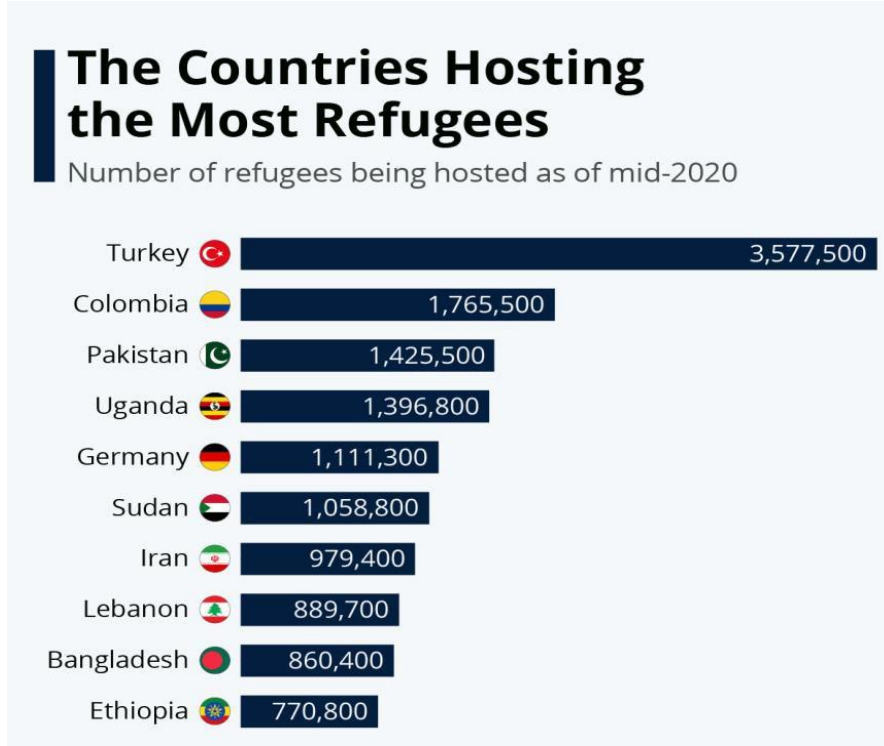
Göç edilen ülkelerin yöneticileri yoğun göç dalgalanmalarının beraberinde bazı sorunları da ortaya getireceği kanısıyla o bölgelerde var olacak veya olan sorunları azaltmaya yönelik politikaları gündemlerine almaya ve soruna çok daha geniş perspektiften bakmaya başlamışlardır (The Economist, 2016).

Göç sürecinde diğer bir statü mülteciliktir. 1951 Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci kavramını şu şekilde tanımlamıştır:

“Vatandaşı olduğu ülkede meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle zarara uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ya da vatandaşı olduğu ülkenin haklarından yararlanamayan ve oraya dönemeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” (1951 Sözleşmesi md. 1/A-2).

Bu tanıma göre mülteciler, haklı gerekçelere dayanan şiddet, zulüm, çatışma veya kamu düzenini ciddi şekilde bozan suç gibi diğer koşullar nedeniyle vatanına dönemeyen ve sonuç olarakta uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilerdir. Örneğin Suriye’de Arap

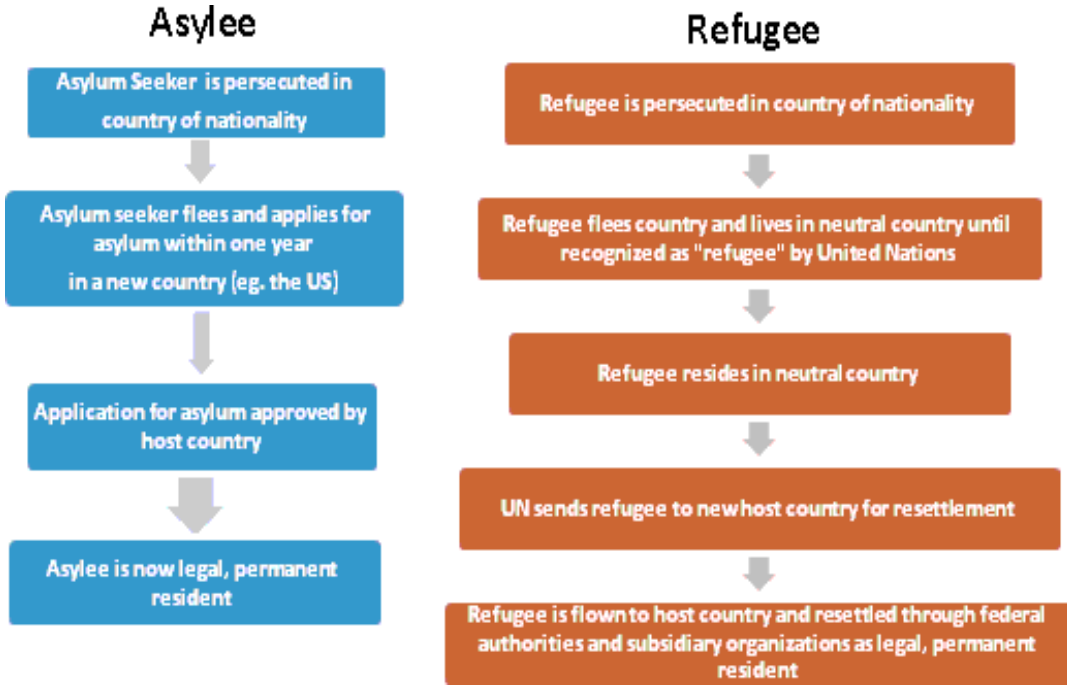
baharının başlaması ve iç savaşa dönüşmesiyle birlikte halk zorlu koşullarla aniden karşı karşıya gelmiştir. 23 milyon nüfusu olan ülkenin yarısından fazlası kadar kişi yoksulluk, açlık ile karşılaşarak mağduriyet yaşamış ve yardıma muhtaç hale gelmiştir. Oluşan savaşın sonucunda sunulan verilere göre 7 milyondan fazla Suriyeli ülke toprakları içinde göç etmek mecburiyetinde bırakılmıştır (Orsam, 2014, s. 7).

Şekil 4: En çok mülteciye ev sahipliği yapan ülkeler- 2020 yılı ortası

Kaynak: UNHCR, 2021.

Birbirlerine en çok karıştırıldığı görülen mülteci ve sığınmacı kavramları yasal süreç kısmında birbirlerinden ayrılırlar. Mülteci ile sığınmacı arasındaki en temel fark, mülteci durumundaki yabancımanın haklı sebeplerle korktuğu için sığındığı ve bunu kanıtladığı ülkede resmen statüde kazanması ve kendisine belirli imkânlar, haklar sağlanması mümkün iken sığınmacı olanlarda ise henüz böyle bir kabul ve buna bağlı olarak kendisine imkânlar sağlanması söz konusu değildir. Sığınmacılar mültecilik statüsüne uygun olmadığı tespit edildiğinde, insani veya diğer ilgili gerekçelerle kalmak için izin sağlanmadığından sığındıkları ülkeyi terketmeleri, etmemeleri durumunda sınır dışı edilmelerine sebep olmaktadır (IOM, 2011).

Şekil 5: Sığınmacı ve Mülteci arasındaki farklar

Kaynak: UNHCR, 2020.

Farklılıklar yasal süreci ve kazanılan hakları doğrudan etkilemektedir. Örneğin sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanma temel aracının vatandaşlık ya da oturma hakkının kazanımlarıyla ilişki olduğu görülmektedir. Uluslararası göçlerin farklı dil, din, gelenek ve kültür arasında gerçekleştiği için beraberinde ülkenin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel dengesini bozmak gibi çeşitli uyum ve iletişim sorunlarını beraberinde getirdiğini belirtmektedir (1979, s. 21 Akt. Aksoy, 2012, s. 298).

Sığınmacılar dünya çapında danışmanlık, temel sağlık hizmetleri ve koruyucu hizmetler, tanı, tedavi olanakları ve ilaca erişim konusunda sorunlar yaşamaktadır. Gerekli yasal oturma iznini veya mültecilik statüsünü alana kadar geçen süreçte sığınmacıların kendilerine sunulan imkanlardan kısıtlı dil bilgileri nedeniyle haberdar olamamaları var olan imkanlardan da faydalanmanın önünde engeller oluşturmaktadır (Brücker ve Herbert, 2016). Örneğin Almanya konumunda eğer sığınmacıysanız, yani henüz mültecilik statüsü alınmamışsa, sağlık haklarının kısıtlı olduğu, mültecilik statüsünü elde ettikten sonra ise hakların genişlediği görülmektedir. Sığınmacıların her muayenenin öncesinde Sosyal Yardım Dairesi tarafından verilmiş olan sağlık sertifikası için başvurusu gerekmektedir. Bunun yanı sıra muayene ihtiyacının acil olduğuna dair tıbbi kanıt istenebilmektedir. Eğer rahatsızlık veya hastalık acil müdahale edilmesi gereken bir

durum olarak kabul görürse sığınmacılar sağlık hizmetinden yararlanma hakkını elde etmektedirler (Basisinformationen Duldung, 2014).

2014 yılında Federal Göçmen ve Mülteciler Dairesi tarafından sığınmacıların sosyo-demografik özelliklerinin ve yaşam koşullarının durumu belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, sığınmacıların üçte ikisinin başka sığınmacı ailelerle birlikte yaşadıkları ve bunlarında çoğunlukla şehir dışındaki köylere ve uzak evlere yerleştirilmiş oldukları belirtilmiştir. Yeni yerleşim noktaları bulmada sığınmacılar ayrımcılık ve yüksek kira bedelleri gibi çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar (Worbs, 2014).

Portekiz’de ise acil bölümüne gidildiğinde ücretsiz hizmet alınabilmektedir. Belirli merkezlerde sığınmacı, göçmen veya mültecilere sağlık, eğitim, barınma, yaşam veya anayasal hakları öğretilmektedir. Finlandiya konumunda sığınma başvurusunda bulunmuş kişilerin Finlandiya’nın sosyal güvence sisteminden yararlanma hakları bulunmaz. Bununla beraber, Kela (Halk Emeklilik Kurumu) tarafından sunulan maddi yardımlar da bireylere verilmemektedir. Oturma izni alınması ve Finlandiya’da sürekli olarak ikâmet edilmesi durumunda, Finlandiya sosyal güvence sisteminden yararlanmaya hak kazanılmaktadır.

Çokkültürlü yapısıyla öne çıkan ve ekonomik şartlar sebebiyle çok tercih edilen ülkelerden biri olan Kanada’da ise yeni hükümet kendinden önceki hükümetin sığınmacı başvurusunda bulunanlar ile mülteci statüsü tanınan kişilerin sağlık harcamalarının geçici federal sağlık sigortası (IFH) kapsamının dışına çıkartılması yönündeki kararının federal mahkemede bozulması sonrasında yaptığı temyiz başvurusunu da geri çekmek suretiyle mültecilerin genel sağlık sigortasından yararlanmalarının yolunu açmıştır (CBC News, 2016).

Danimarka’da sığınmacılara çalışma ya da düzenli bir öğrenim imkânı tanınmamakla birlikte, sığınmacılar dil eğitimi alıp sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Mülteci statüsünü kazanıldığında da dil dersleri, eğitim ve mesleki eğitim konularında 18 aylık bir eğitimden sonar ülke vatandaşlarıyla aynı hakları paylaşabilmektedirler.

İngiltere’de de başvuru bekleme süreci sırasında bireylerin yasal temsiliyet hakları, sağlık, sosyal ve eğitim hizmetlerinden yararlanma hakları ile çalışma izinleri bulunmamaktadır.

Örneklerde de görüldüğü üzere sağlık ve yaşam hakkı en temel hak olmasına rağmen göç, iltica ve sığınma konusunda ülkelerin uygulaması gereken genel bir politika bulunmamaktadır. Ulusal sığınma prosedürlerinin ve politikaların birbiriyle uyum içinde olması amacıyla ortak bir yasal çerçeve üzerinde çalışılması mecburidir.

1.3. Türkiye’de Toplum Çevirmenliği Alanına Genel Bakış

Türkiye coğrafi konumu itibariyle göç hareketliliğinin yoğun olarak yaşandığı konumda yer almaktadır. Özellikle sınır veya çevre ülkelerde yaşanan iç savaş nedeniyle transit bir konum olmaktan çıkıp hedef ülke konumuna gelmiştir. Bunun sonucu olarak kamu dairelerinde, hastanelerde, adliyelerde, sosyal yaşamın işlediği her konumda çeviriye ve çevirmene duyulan talep artmıştır. Bu yoğun göç dalgası ve dil sorunu toplum çevirmenliği ihtiyacını önemli ölçüde arttırmıştır.

İngilizceden dilimize “toplum çevirmenliği” nadir olarak ise “toplum tercümanlığı” adlandırmaları bulunan bu alanın afette rehber çevirmenlik (ARÇ), sağlık çevirmenliği, mahkeme çevirmenliği, spor çevirmenliği, kamu hizmeti çevirmenliği gibi alt alanlara ayrıldığı gözlemlenmektedir. Ülkemizde henüz bu alanda tamamiyle kurumsallaşma ve meslekleşme gerçekleşmediği için süreçte yeminli tercümanlar da görev alabilmekteydi. Fakat bu konuyla ilgili düzenlemeler ve çalışmalar yürütülmektedir. Bu konuda Kurultay şöyle demektedir:

“Üniversitelerin ilgili bölümlerinde Lisans veya Lisansüstü ders programları günün koşullarının gerektirdiği şekilde yeniden düzenlenmelidir. Türkiye jeopolitik konumu açısından tarihsel süreç içerisinde göç hareketlerinden en çok etkilenen ülkelerden biri olarak diğer gelişmiş ülkelerden örnek alarak toplum çevirmenliği ile ilgili eğitim ve akreditasyon standartlarını güncellemeli ve farklı dil gruplarının devlet hizmetlerine erişimi ve sosyal sistemin işleyişini düzenlemelidir” (Kurultay, 2012, s. 84).

MYK tarafından 15.12.2018 tarihinde yayımlanan meslek yeterlilik taslağında artan ihtiyaca bağlı olarak “Toplum Çevirmeni” başlığı kendine yer bulmuştur. Uluslararası sınıflandırmada hem yazılı ve sözlü çevirmenler hem de diğer dil bilimciler ibaresi kullanılmıştır. Tanımının amaç kısmında verildiği görülmektedir:

“Bu yeterliliğin amacı, kamu veya sivil toplum kuruluşlarının sunduğu hizmetlerden dil farklılığı nedeniyle yararlanmakta güçlük çeken bireylere ve hizmet

sağlayıcılara, kolluk kuvvetleri birimlerinde, adli süreçlerde, sağlık ve eğitim ortamlarında, devlet kurumlarında, yerel yönetim, acil durum ve afet, çatışma, göç, sığınma sahaları ve spor ortamlarında sözlü çeviri hizmeti veren toplum çevirmenlerinin yeterliliklerini ve değerlendirme ölçütlerini belirlemek, adayların, geçerli ve güvenilir bir belge ile mesleki yeterliliğini kanıtlamasına olanak vermek, yükseköğretim sistemine, sınav ve belgelendirme kuruluşlarına referans ve kaynak oluşturmaktır’’ (MYK, 2018).

Bireylerden iş sağlığı ve güvenliği, çevre koruma ve kaynak verimliliği ile ardıl çeviri konusunda uzmanlık beklenmektedir ve sınav ile denetleme gerçekleştirilmektedir. Ardıl çeviri; kolluk hizmetleri, adli bilirkişilik, sağlık, acil durum ve afet, çatışma ortamları, spor ve eğitim alt başlıklarına ayrılmıştır. Sınavların teorik ve uygulamalı olarak yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca dil kombinasyonunda Türkçe ve yabancı dil şartı aranılmaktadır.

1.3.1. Afette Rehber Çevirmenlik (ARÇ)

Ülkemizde toplum çevirmenliği çalışmasının ilk somut örneği 1999 depreminden sonra başlatılan proje olmuştur. Afette Rehber Çevirmenlik⁴, Türkiye ‘de 1999 depremlerinden sonra, şimdiki adıyla İstanbul Üniversitesi Çeviribilim bölümünün girişimi ile Çeviri Derneği ve İstanbul Sivil Savunma Müdürlüğü arasında imzalanmış bulunan protokol gereği başlatılan ve daha sonra Ankara, İzmir ve Çanakkale ayağı oluşturulan bir projedir. Ocak 2000 yılında başlayan çalışmalar 21 Mart 2021 tarihinde imzalanan protokolle resmîyet kazanmıştır.

Afette rehber çevirmen projesi ile afet durumunda ülkemize gelecek yabancı kurtarma ekiplerine o süreçte gönüllü hizmet verebilecek olan çevirmenlerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Gelecek olan ekiplerin olay yerine getirilmesi, süreç esnasında sağlıklı iletişim koşullarının sağlanarak doğru yönlendirmelerin yapılması, ihtiyaçların en hızlı şekilde belirlenmesi afet sürecinde son derece önemlidir. Çeviri Derneği ile Sivil Savunma arasında yapılan protokole göre ARÇ Organizasyonu, Sivil Savunma Müdürlüğü’nün belirlediği ve talep ettiği ölçüde ARÇ gönüllülerini görevlendirecek, kimlere görev verileceğini ve görev sırasında gönüllülerle nasıl bağlantıya geçileceğini ARÇ Organizasyonu sağlayacaktır ... Yapılacak görevlendirme ve iletişim koordinasyonu afet öncesinde hazırlanacak ve Sivil Savunma Müdürlüğü’nün bilgisine

⁴ Interpreter- in- Aid at Disasters.

sunularak yürütülecektir. ARÇ Organizasyonu gönüllüleri Kriz Merkezi ve Sivil Savunma yetkilileriyle eş zamanlı olarak çalışacaklar ve sivil savunma personeliyle işbirliği içinde bulunacaklardır ... (Çeviri Derneği, 2020).

ARÇ toplum çevirmenliği kapsamında ve niteliğinde değerlendirilen bir ardıl çeviri uygulamasıdır (Kurultay&Bulut, 2012, s. 83). Dilsel yeterliliğin yanında zorlu bir süreç içerisinde hizmet veren çevirmen, bu süreçte rehber çevirmen rolüyle ön plandadır. Bu hizmeti verecek çevirmenlerin donanımları içinde bulunacakları özel koşullardan dolayı, bir sözlü çevirmenin edinçlerine ek olarak başka edim ve eğitimleri de gerektirmektedir (Bulut&Kurultay, 2001). Bu eğitimlerden bazıları ilkyardım, jeomorfoloji, sivil savunma, depremin yapılara etkisi, telsiz kullanımı, deprem tarihi ve toplumsal algılanışıdır. Eğitimler 100 saatlik teori ve uygulamalı olarak gerçekleştirilmektedir. Çevirmenlerin durumlardan olabildiğince az etkilenmeleri onlara sağlanacak olan eğitim ile mümkündür. Bu sebeple süreçte görev alacak çevirmenlerin eğitim alarak görev üstlenmeleri ve organizasyonlara dahil olmaları son derece önem taşımaktadır.

1.3.2. Sağlık Çevirmenliği

Ülkemizde diğer en çok ihtiyaç duyulduğu tespit edilen ve çalışmaların yoğun olarak yapıldığı alt alan sağlık hizmetleri alanıdır. Sağlık çevirmenlerine hastanelerde ve sağlık ocaklarında ihtiyaç duyulmakla birlikte aniden gerçekleşen kazalarda, turistik yerlerde, mültecilerin yoğunlukta olduğu çadır kentlerde de çoğunlukla ihtiyaç ve talep bulunmaktadır. Bu noktada Slapp toplum çevirmenliği tanımında turistleri de toplum çevirmenliği kapsamında hizmet alan potansiyel müşteri olarak görmektedir: “Toplum çevirmenliği göçmen, mülteci, konuk işçi ve de turistlerle ülkenin sağlık ve kamu hizmetleri alanındaki kamu kuruluşlarında çalışan uzman kişiler arasında aniden gelişen görüşmelerin çevrilmesi olarak tanımlanabilir” (Slapp 2004, s. 12).

Genellikle ani şekilde gerçekleşen bu ihtiyaçta süreci genellikle sadece dil bilen fakat özel olarak bu alanda eğitim almamış ve medikal alanda uzmanlaşmamış kişiler yürütmektedir. Kurultay ve Bulut’a göre toplum çevirmenliği (hizmetleri) adı verilen ve ihtiyaç duyan kişilere toplum hizmetlerinin ulaştırılmasını kapsayan sözlü çeviri alt alanına ait sağlık çevirmenliği konusunu ele almadan önce, bu kavramın birçok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de netlik kazanmadığını vurgulamak gerekmektedir. Bu kavram

ile hastane ve sağlık kuruluşlarında eviri görevini üstlenen (dil ve kültür) iletişimini sağlayan profesyonel veya amatör-gönüllü sağlık evirmenleri tanımlanmaktadır (Kurultay&Bulut, 2010). Bu belirsizliğin önüne geçmek adına bazı çalışmalar yapılmaktadır. 13.07.2017 tarihinde yürürlüğe giren Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik içerisinde bulunan bazı maddeler uluslararası sağlık hizmetlerinde dil bilen bireylerin zorunluluğunu resmen mecburi kılmıştır. Yönetmelikte 2. bölümde sunulan madde 6 şu şekildedir: Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisinde, uluslararası sağlık turistinin kabul, kayıt, teşhis, tedavi, faturalandırma, taburculuk, tercümanlık ve aracı kuruluşlarla ilgili iş ve işlemlerin koordinasyonu ile görevli uluslararası sağlık turizmi birimi oluşturulur. İstenilen tercümanlık şartları içerisinde üniversitelerin mütercim tercümanlık bölümünden mezun olmak veya bakanlıklar tarafından yapılan sınavlar ile denklik belgesine sahip olmak ve İngilizce dilinin istenilen seviyede bilinmesi bulunmaktadır.

MYK ise 2018 yılında sınav ve belgelendirme yönetmeliğine toplum çevirisini ekleyerek ve kapsama sağlık alanının konulmasını da profesyonel anlamda yapılan çalışmalardandır. ... Dil farklılığı yüzünden hizmetlerden yararlanmakta güçlük çeken bireylere ve hizmet sağlayıcılarına, kolluk kuruluşlarının birimlerinde, adli sürecin yaşandığı ortamlarda, sağlık ve eğitim ortamlarında... (MYK 2018).

Bunların yanı sıra bakanlığımızca yabancı dilde gelen çağrılara tercümanlık hizmeti veren telefon hattı da bulunmaktadır. Sistem yabancıların araması durumunda turist-doktor ve tercüman arasında 7 gün 24 saat Almanca, İngilizce, Arapça, Rusça, Farsça ve Fransızca dillerinde telekonferans görüşmesi yapılmasını mümkün kılmıştır.

Tüm dünyada yaşanan Covid 19 pandemisi sebebiyle sağlık evirmenine duyulan talebin arttığı söylemek yanlış olmayacaktır. 2020 yılında T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü ile AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu arasında imzalanan Doğrudan Hibe Sözleşmesi kapsamında gerçekleştirilmekte olan IPA 2016/378-641 sayılı “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi” çerçevesinde görevlendirilmek üzere tercüman ilanları açılmıştır. Genel iş tanımı şu şekildedir:

- Dil sınırlılığı olan veya bilmeyen hastalara verilen sağlık hizmeti sürecinde kullanılan evrak veya belgelerin çevirilerini yapmak; mesleğinin yetki ve sorumlulukları dâhilinde bu belgeleri imzalamak/onaylamak.
- Dil sınırlılığı olan veya bilmeyen hastaları, ilgili belgeler ve sağlık hizmet sağlayıcılarının rehberliğinde, yapılacak/yapılan işlemler konusunda anlaşılır bir şekilde bilgilendirmek; gerekli belgelerin taraflar tarafından imzalanarak kayıt alınmasına katkı sağlamak.
- Talep edilmesi durumunda hastanın sosyo-kültürel değerleri ve hassasiyetleri konusunda sağlık hizmeti sağlayıcılarını bilgilendirmek.
- İhtiyaç duyulması halinde başvuruda bulunan dil sınırlılığı olan veya bilmeyen hastaları ve yakınlarını karşılamak, kayıt ve hizmet esnasında rehberlik etmek.
- Yönetimin ihtiyaç duyduğu alanlarda çeviri, iletişim ve rehberlik hizmeti vermek.
- Yönetimin çevirmen mesleği dâhilinde talep ettiği diğer görevleri yapmak.
- İstenilen çevirmen yetkinlikleri arasında ise Türkiye’de bu alanda eğitim veren üniversitelerin lisans programlarından mezun olmak ya da yurtdışındaki üniversitelerin lisans programlarından mezun olup YÖK tarafından verilen diploma denklik belgesine sahip olmak, iyi derecede ardıl çeviri yapmak, yeminli tercüman belgesine sahip olmak bulunmaktadır.

1.3.3. Mahkeme Çevirmenliği

Toplum çevirmenliği hizmet alanlarından bir diğeri ise mahkeme çevirmenliğidir. Eş zamanlı çeviri, ardıl çeviri, diyalog çevirisi, işaret dili çevirisi, fısıltı çevirisi gibi alt türlerde uygulamaları görülen mahkeme çevirmenliği eğitimi Türkiye’de ilk kez Hacettepe Üniversitesi tarafından verilmiştir. Üniversitenin Mütercim-Tercümanlık bölümünün eğitim programında mahkeme çevirmenliği dersleri, toplum çevirmenliği sözlü çeviri kapsamında yer almaktadır. Doğan’a (2004, s. 2) göre mahkeme çevirmenliği,” toplum çevirmenliği” genel başlığı altında gelişerek artık başlı başına bir meslek haline gelmiş, çokuluslu ve kültürlü yapıdaki özelliklere sahip ülkelerde, bireylerin mahkeme ortamında iletişim ihtiyacını karşılamak üzere, çoğu zaman ikili görüşme esasına dayalı olarak kimi zaman da ardıl, andaş veya fısıltı çevirisi türleriyle gerçekleştirilen bir sözlü çevirmenlik türüdür.

Türkiye’de yönetmeliklerde mahkeme çevirmenliği kavramı incelendiğinde ise ilk olarak 05.03.2013 tarihinde Ceza Muhakemesi Kanuna göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik bulunmaktadır. Yönetmeliğin kapsamında Türkçe bilmeyen ya da engelli olan mağdur, şüpheli, şahit veya sanığın iddiaları, savunmaya ilişkin beyanlarının çevirisi, yargılama evresinde iddianamenin anlaşılır bir biçimde çevrilerek okunması ve sanığın kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde yapacağı sözlü savunmasının Türkçeye çevrilmesi için oluşturulacak tercüman listelerine ilişkin usul ve esaslar bulunmaktadır.

Tercümanlık başvurusunda eklenecek belgeler arasında çalışılmak istenilen dile ait işaret dilinde diploma, ruhsatname, sertifika gibi belgelerin aslı veya onaylanmış örneği, böyle bir belgenin olmaması halinde tercümanlık eylemini gerçekleştirebilecek derecede ve uygunlukta dil bildiğinin yazılı olarak beyanı mecburidir. Fakat diplomaya sahip olunmaması halinde yazılı beyan ile dil bildiğine dair başvuru yapılması, tercümanlık eğitimi almamış bireylerin de dil bilerek başvuru yapabildiği kanısını ortaya çıkarmaktadır. Bununla ilgili çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. 29.11.2017 tarihli Bilirkişiliğe Kabulü ve Bilirkişilik Başvuru Usul ve Esaslarına İlişkin Duyuru’da bilirkişilik temel ve alt alan uzmanlıkları listesinde yer alan Mütercim Tercümanlık (Çevirmenlik) başlığı yayımlanmıştır. Belirli şartların yerine getirilerek adliyelerde bilirkişi olarak çevirmenlik yapılabileceği yasal olarak tanımlanmıştır. İstenilen şartlar şu şekilde verilmiştir:

- 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu’nun 10. ve Bilirkişilik Yönetmeliği’nin 38. maddesindeki bilirkişiliğe uygun kabul şartlarını taşımak.
- Yaygın diller kapsamında verilmiş İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerinde Türkiye’de eğitim veren önlisans veya lisans çevirmenlik bölümlerinden (çeviribilim, filoloji, mütercim tercümanlık vb.) mezun olmak ya da yabancı ülkelerde bu dillerde eğitim veren iki veya dört yıllık yüksekokul veya üniversitenin herhangi bir bölümünden mezun olmak.
- Yukarıdaki maddelerde istenilen niteliklere sahip olunmaması halinde Yabancı Dil Sınavından (YDS) veya Yüksek Öğretim Kurumu tarafından denk kabul edilen Avrupa Konseyi Ortak Dil (Commo European Framework - CEF) kriterleri kapsamında yapılan yabancı bir sınavdan en az B düzeyinde (80) puan almış olmak.

- İngilizce, Fransızca, Almaca dışındaki diller yaygın olmayan dillerdir ve bu dillerde Türkiye’de eğitim veren önlisans veya lisans çevirmenlik bölümlerinden (çeviribilim, edebiyat ve dil, filoloji, mütercim tercümanlık vb.) mezun olmak yada yabancı ülkelerde bu dillerde eğitim veren en az ortaöğretim, iki veya dört yıllık yüksekokul veya üniversitenin herhangi bir bölümünden mezun olmak.
- Yukarıdaki maddelerde istenilen niteliklere sahip olunmaması halinde Yabancı Dil Sınavından (YDS) veya Yüksek Öğretim Kurumu tarafından denk kabul edilen Avrupa Konseyi Ortak Dil (Common European Framework - CEF) kriterleri kapsamında yapılan yabancı bir sınavdan en az B düzeyinde (80) puan almış olmak.
- 5 yıl süreyle işaret dilinde çevirmenlik faaliyeti yaptığını, deneyimlediğini belgelemek.

Bu şartlarda da görüldüğü üzere 2013 yılındaki yönetmelikten farklı olarak eğitim şartı zorunlu hale getirilmiştir. Son olarak ise MYK sınav yönetmeliğinde sınav alanlarına 2018 yılında adli bilirkişilik bağlamında ardıl çeviri (Adalet Bakanlığı bünyesindeki adli süreçlerde, mahkemelerde adli tercümanlık/tercüme bilirkişiliği) dâhil edilmiştir. Adli bilirkişilik sınavlarını başarıyla tamamlayarak mesleki yeterlilik belgesi hak kazanan kişiler toplum çevirmeni (adli bilirkişi) mesleki yeterliliğine sahip kişiler kabul edilmeye başlanmıştır.

1.3.4. Spor Çevirmenliği

Toplum çevirisi alanında kendine yer edinen ve ihtiyaç duyulan bir diğer alan spor çevirisidir. MYK’da verilen toplum çevirmeni amaçlarında spor ortamlarında verilen sözlü çeviri desteği de bulunmaktadır. Spor çevirmenleri uluslararası düzeyde yapılan spor etkinliklerinde veya başka ülkeye transfer olan, dil bilmeyen sporculara iletişim problemlerinde öncülük ederler. Bu bir futbolcuya, antrenöre veya takıma yönelik yapılabileceği gibi sporcuların ailelerine yönelikte gerçekleştirilebilir.

Spor çevirmenliği toplum çevirmenliği, ikili görüşme ve refakat çevirmenliği türlerinin bir ortak paydası olarak göze çarpmaktadır ve bir spor çevirmeni iyi bir artalan ve spor bilgisinin yanı sıra bu üç çeviri türünü gerçekleştirebilecek donanıma sahip olmalıdır (Uyanık, 2015, s. 25). Fakat spor çevirmenleri için ülkemizde profesyonel bir dernek bulunmamaktadır. Dil bilen ve spor terminolojisine hâkim olan bireyler mesleği icra

edebilmektedir. Sporcunun bulunduğu her ortamda ona ses olan tercümanın hak ve sınırları konusunda eksiklikler mevcuttur. Spor çevirmenlerinin %43'ü, yaptıkları işi çevirmenlik olarak görmektedir. %32'si ise, bu işin iletişim sağlama görevinden oluştuğunu düşünmektedir. Yapılan işi rehberlik olarak gören spor çevirmenlerinin oranı %11 iken, spor çevirmenlerinin %7'si mesleğin sorun çözmedeki rolünü vurgulamış, kalan %7'si ise kendilerini işveren ile hizmet verdikleri kişi arasında bağlantı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir (Uyanık, 2015, s. 110). Bu araştırma değerlerinden alanda standartlaşmanın görülmediğini söylemek mümkündür. Bu sebeple özellikle kulüplerdeki yabancı oyuncu oranları göz önüne alınarak spor çevirmenliğinin kendisine bulduğu yerin tanımlanmasına ihtiyaç vardır.

1.3.5. İşaret Dili Çevirmenliği

İşaret dili çevirmenliği doğrudan toplum çevirmenliği alt alanı değildir. Fakat toplum çevirmenliği alanı incelendiğinde işaret dili şeklinde gerçekleştirilen eylemler de karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple çalışmanın bu bölümünde genel hatlarıyla bilgi verilecektir.

İşaret dili, işitme veya konuşma engelli bireylerin birbirleriyle veya başka bireylerle iletişim kurabilmek için yüz mimiklerini, el hareketlerini veya bir bütün olarak vücut dilini kullanarak oluşturdukları görsel ve sessiz bir dildir. İşitme engelli bireylerin mahkeme, noter, okul, hastane ve başka kamu kuruluşlarında iletişim konusunda engeller yaşadığı görülmektedir. Türkiye'de 3 milyon, dünyada ise 466 milyon işitme engelli birey vardır. Dünya Sağlık Örgütü 2050 yılında dünyada 900 milyon işitme engelli birey olacağını öngörmektedir (Dünya Engellik Raporu, 2011). Sayısı yadsınamayacak kadar çok olan engelli bireylerin iletişim problemlerinin çözümünde ise işaret dili çevirmenleri yer almaktadır. Beden dili ve ilişkisini kurarak iletişimi sağlama, özel dilde anlatılanları işaret diline, işaret dilinde anlatılanları da sözel dile çevirmek işaret dili çevirmeninin görevleri arasındadır.

Son dönemlerde üniversite dersleri içerisinde kendisine yer edinmeye başlayan bu alan 6100 sayılı Hukuk Muhakemesi Kanunu'nun 263. maddesinin ikinci bendine göre, mahkeme çevirmenliği içerisinde şu şekilde yer almıştır: Şahit veya sanık veya

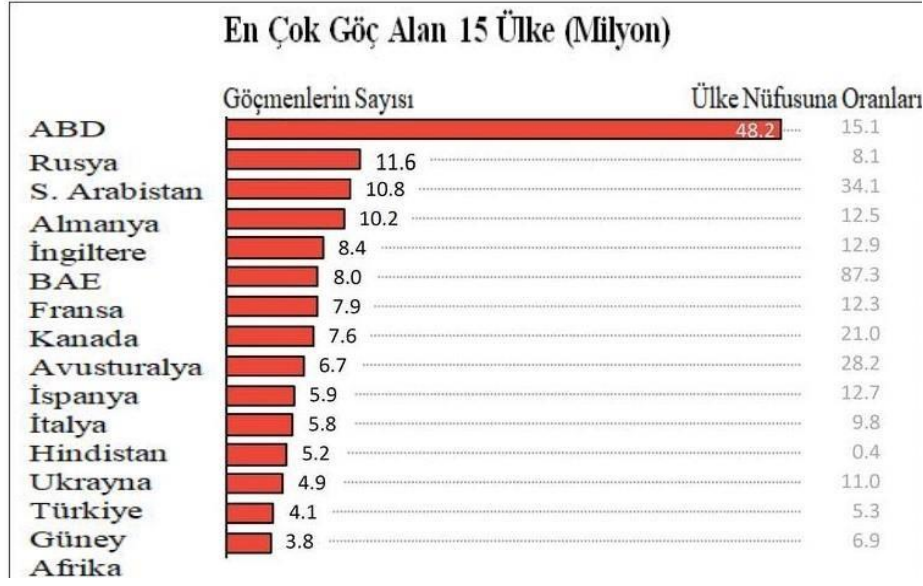
mahkemede yer alacak olan birey dilsiz fakat okuma ve yazma edincine sahipse sorular kendisine yazılı olarak sunulmaktadır ve cevapları da yazılı olarak istenilmektedir. Eğer mahkeme sürecinde rol alacak birey okuma ve yazma edincine sahip değilse, hakim bireyi işaret dilinden anlayan bilirkişi yardımıyla dinlemektedir.

BMMYK, 2013 yılından bu yana Irak, İnan, Suriye gibi ũlkelerden gelen işitme engelli mũltecilerin tercũmanlıęını yapan Mesut Yazıcı ise işaret dili eğiticilik ve tercũmanlık sertifikası sayesinde tapuda, adliyede, emniyette, noterde tercũman veya bilirkişi olarak gŕev alınabileceğini, halk eğitim merkezlerinde, ũniversitelerde, ŕzel okullarda gŕnũllũ/ũcretli ŕęretmenlik yapılabilceğini, gezilere işaret dili tercũmanı/rehberi olarak katılınabileceğini belirtmiştir.

Ŭlkemizde 4/B sŕzleřmeli işaret dili personeli (tercũmanı) olma olanağı bulunmaktadır. Bunun için en az ŕn lisans mezunu olup tercũmanlık yapacak seviyede işaret dilini bildiğini gŕsteren en az 200 saatlik Milli Eğitim Bakanlığı onaylı belge veya sertifikaya sahip olmak veya doğrudan yũksekŕęrenim kurumlarının en az ŕn lisans dũzeyinde işaret dili eğitimi veren bŕlũmlerinin birinden mezun olmak gerekmektedir. Ayrıca Ankara Ŭniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakũltesinde Tũrk İşaret Dili ve Sağır alışmaları Anabilim Dalı içerisinde "Tũrk İşaret Dili Tercũmanlıęı Tezli ve Tezsiz Yũksek Lisans Programları" ile "Tũrk İşaret Dili Doktora Programı"nın dahil edilmesi de Tũrkiye'de bu alanda kapsamlı çalışmaların yũrũtũldũęünün gŕstergesidir.

1.4. Diğer Ŭlkelerde Toplum evirmenliği Alanına Genel Bakış

Mũlteci başvurusu yapanların tercih ettikleri ilk on ũlke incelendiğinde ya da gŕ yoğunluğunun fazla olduğu ũlkeler incelendiğinde veriler Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, Almanya, Kanada, Belçika, İsviçre, İsveç, Hollanda ve Avusturya olarak verilmektedir. Dũzensiz gŕmen ve gŕmen adaylarının bũyũk çoğunluğunun geleceğini gelişmiş ũlkelerin yer aldığı Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya kıtalarında kurmak istediği Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) tarafından yũrũtũlen bir araştırmanın bulguları ile ortaya konulmuştur (OECD, 2010).⁵

Şekil 6: En çok göç alan 15 ülke

Kaynak: United Nations, G. Pison, Population&Societies, 2019.

Bu kapsamda göç hareketinin yoğun olduğu bu ülkelerde toplum çevirmenliği çalışmalarının da doğru orantılı olarak yoğun olduğunu söylemek mümkündür. Bu ülkelerin başında nüfusu anadili farklı bireylerden oluşan Avustralya'yı saymak yanlış olmayacaktır. Dil bakımından zengin olan Avustralya'da "community interpreting" adlandırmasının yanı sıra "dialogue interpreting"⁶ ve "three cornered interpreting"⁷ adlandırmalarıyla da karşımıza çıkan toplum çevirmenliği çalışmaları önemli bir konumdur. Dil bilmeyen bireylerin topluma entegre olabilmeleri için" çevirmenlere her alanda ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple çeviri hizmetlerine oldukça önem verildiği ve mesleklaşma adına çalışmaların gerçekleştiği görülmektedir. Örneğin çevirmenlerin Avustralya Tercümanlar ve Mütercimler Ulusal Akreditasyon Kurumundan (NAATI⁸) sertifika almaları gerekmektedir. NAATI, Avustralya toplumunun değişen ihtiyaçlarına ve demografik özelliklerine yanıt veren bir akredite çevirmen havuzu oluşturmak, çeviride ve çevirmenlikte ulusal standartlar oluşturmak amacıyla 1977 yılında kurulmuştur.

⁵ OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı.

⁶ Diyalog çevirisi.

⁷ Üç taraflı çevirmenlik.

⁸ National Accreditation Authority for Translators and Interpreters.

Çevirmenlerin gerekli eğitimleri alabilmesi ve kaliteli çevirilerin yapılması amacıyla kurulan başka bir birlik ise Australian Institute for Interpreters and Translators (AUSIT)'dir. Avustralya Mütercim ve Tercümanlar Enstitüsü Avustralya'da çevirmenlik mesleğinin çıkarlarını temsil ederek çevirmenlerin mesleki ve etik standartları korumasını sağlamak, yazılı ve sözlü çeviri mesleğini hükümetlere ve kurumsal sektöre tanıtmak, bilginin, uygulamaların ve prosedürlerin çevirisinin ve yorumlanmasının incelenmesi ve iletilmesi için bir forum sağlamak, İngilizce konuşmayan kişilerin yetkililerle olan ilişkilerinde uygun niteliklere sahip ve yeterliliği olan çevirmene erişim sağlamak için çalışmak, çevirmenlik mesleğine ilişkin kamuoyunun anlayışını geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

Avustralya'da, yeminli çeviri veya çevirmenlik sistemi yer almamaktadır. Mütercimler ve Tercümanlar Ulusal Akreditasyon Kurumu tarafından verilen sertifika ile çevirmenler bu görevi üstlenmektedirler. Mahkemelerde yapılan çevirilerde de sertifikalı çevirmen tarafından yapıldığına dair onay belgesi aranmaktadır.

Amerika'da da Avustralya'da olduğu gibi çevirmenlik için sınavlar mevcuttur. Federal mahkeme tercüman sertifikasyon sınavları (The Federal Court Interpreter Certification Examination) ile mahkemelerde tercümanlık yapılabilmektedir. Örneğin California mahkemesinde günlük olarak ortalama 80 civarında farklı dillerde davalar gerçekleştirilmektedir. Bu mahkemede iki tür sözlü çevirmen bulunmaktadır. Birisi devlet tarafından belirlenen belli dillere (daha çok ihtiyaç duyulan diller) sahip olan ve eğitim almış olması gereken çevirmenlerken diğerleri devlet tarafından belirlenen diller arasında yer almayan, yine de ihtiyaç halinde kullanılan diğer dillerde çevirmenlik yapacak kişilerdir. Bu dillerde çeviri yapacak kişilere tescilli çevirmenler adı da verilmektedir ve çevirmenlik yapabilmeleri için mahkeme tarafından gerçekleştirilen yazılı ve sözlü sınavlardan başarılı olmaları yeterli görülmektedir (Doğan, 2004, s. 6). Mahkeme alanında olduğu gibi tıp alanında da tercümanlık için yazılı ve sözlü sınavlara girip sertifika almak gerekmektedir. Amerikan Çevirmenler Birliği (American Translators Association) çevirmen sertifikasyon sınavları düzenlemektedir.

Kanada, toplum çevirmenliğini profesyonelleştirme öncülerden bir başka ülkedir. Ülke resmi dili hem İngilizce hem de Fransızca olan Kanada, her iki dilde de toplum çevirmenliği hizmeti sağlamaktadır.

Kanada hükümeti sağlık mevzuatı haklarına göre etnik kökenleri veya ırkları ne olursa olsun tüm vatandaşların hizmetlere erişiminin olması gerektiğini ve bu konudaki engellerin aşılması için vatandaşlara çeviri desteği yardımını şart koşmaktadır. Bununla birlikte herhangi bir yargılamada her sanık, duruşmada kullanılan dili anlamıyorsa veya sağırsa, bir çevirmen tarafından ücretsiz olarak yardım alma hakkına sahiptir. Örneğin kaynaklar incelendiğinde 2005-2006 yıllarında göçmen ve mültecilere yönelik 100.000 saatten fazla çevirmenlik hizmeti gerekli olduğu ve bu dönem için tercümanlara ortalama 2.745.000 \$ ödeme gerçekleştirildiği görülmektedir (IRB, 2006).

“Translation Bureau (TB)” ve “The Immigration and the Interpreter’s Unit of the Refugee Board’s (IRB)” Kanada’nın iki büyük çevirmenlik hizmeti sağlayıcısıdır. TB, çoğunlukla maaşlı (salaried interpreters) veya sözleşmeli konferans tercümanları kullanmaktadır. Parlamento için tercümanlık hizmetlerinin tek sağlayıcısıdır. IRB’nin ise 1.200 tercümandan oluşan kendi bankası vardır. Kurul 260’dan fazla dil ve lehçede ardıl çeviri hizmet vermektedir.

İnsan hakları, sağlık ve sosyal hizmetler mevzuatı, resmi dillerle ilgili mevzuat ve Kanada’nın çokkültürlülük politikasının tüzükleri, tüm vatandaşların çeviri hizmet alma hakkını kazandırmış görünmektedir.

İngiltere’de ise “ad hoc”⁹ ve “public service interpreting”¹⁰ olarak adlandırmaları bulunan toplum çevirmenliği alanında çalışabilmek için Kanada’da olduğu gibi diploma veya sertifika sahibi olmak gerekmektedir (CIOL Qualifications Level 6 Diploma in Public Service Interpreting). “Ad hoc” yani bir defaya mahsus gerçekleştirilen çevirilerin genelde sağlık alanında gerçekleşmekte olduğu ve aile üyelerinden veya tanıdık dil bilen bireylerden yararlanıldığı görülmektedir. Fakat sağlık alanında risk doğuran sonuçlara sebebiyet verdiği için kamu hizmetleri çevirisinde olduğu gibi bu alanda da meslekleşmeye gidilmekte ve yasalarla bu durumun önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

⁹ Geçici bir defaya mahsus çevirmenlik.

¹⁰ Kamu hizmetleri çevirmenliği.

İngiltere'nin yazılı ve sözlü çeviri alanlarında sınavlar düzenleyerek sertifika veren önemli çeviri örgütlerinden biri The Chartered Institute of Translators (CIOL)¹¹'dur. CIOL, 1910 yılında kurulmuş, günümüzde mesleki yeminli statüsü ile yaklaşık 57 ülkede 7.000'den fazla üyeden oluşan bir kuruluştur. Mahkeme tercümanlığı yapacak olan adayların seçiminde CIOL ve Metropolitan Polis Teşkilatı'nın (Metropolitan Police Service) birlikte düzenlediği çeviri sınavı kullanılmaktadır (Uysal, 2017, s. 63). Örneğin düzenlenen sınavlardan biri "Diploma in Public Service Interpreting (DPSI)" yani "Kamu Hizmeti Tercümanlığı Diploması" sınavıdır. Sınav yazılı ve sözlü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Sözlü kısımda ardıl ve andaş çeviri becerileri sorgulanırken, yazılı sınavda çeviri becerileri sorgulanmaktadır. The Institute of Linguists aynı zamanda üniversitelerde eğitimi verilmeyen bazı göçmen dillerinde toplum çevirmenliği kursları düzenlemektedir (Hlavac, 2013, s. 54).

Çokkültürlü yapısıyla çevirmenlik alanında hizmetlerin yoğun olduğu diğer bir ülke Almanya'dır. Community interpreting kavramı için "Behördendolmetschen" ve "Kommunaldolmetschen" kavramlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. 1955 yılında kurulan Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer (BDÜ)¹² ülkenin en büyük derneklerinden biridir. Çevirmen haklarını koruyan bu kuruluş devlet ve üniversiteler ile işbirliği içerisinde. Yetkili veya sertifikalı çevirmenlik sınavları devlet tarafından bölge mahkemelerince düzenlenmektedir. Örneğin mahkemelerde çevirmenlik yapmak için bu sınavlardan başarılı olmak ve yemin etmek yeminli çevirmen olmak için yeterlidir.

Toplum çevirmenliğinin hukuk, kamu, sağlık ve resmi daire gibi birçok alanda çeviri faaliyetini kapsadığı görülmektedir. Çevirinin yapılaş şekline, ortamına ve bağlamına göre ülkelerde hatta eyaletlerde farklılıklar göstermektedir. Sınırları belirlemek ve kesin bir biçimde tanımlamak mümkün olmamakla beraber başka bir bilimsel çalışmada kapsamlı olarak ele alınabilecek konu dâhilindedir. Bu sebeple genel kapsamda sunulmaya çalışılmıştır.

¹¹ İmtiyazlı Dilbilimciler Enstitüsü

¹² Federal Alman Tercümanlar ve Mütercimler Birliği.

BÖLÜM 2: KURAMSAL ÇERÇEVE: ÇEVİRİ VE İŞLEVSELLİK

2.1. Çeviri Etkinliği

Farklı toplumların çeşitli nedenlerle birbirleriyle karşılaşmaları ve ortak yaşama istekleri kültürlerarası iletişimi gerekli kılmıştır. Salevsky (2002, s.15), en eski çeviri etkinliğinin antik dönemde Mısır krallığında M.Ö. 3000 yılında gerçekleştirildiğini ileri sürmektedir. Gerçekten de M.Ö. 4000’li yıllarda çok dilliliğin hakim olduğu Mezopotamya topraklarında çivi yazısıyla yazılmış olduğu tespit edilen iki dilli kil levhalar bulunmuştur (Delise; Woodworth 1995, s. 7). Sümerler 5500 yıl önce çivilere çizmiş oldukları o sembollerle yazının icadını gerçekleştirmişlerdir ve yazılı çeviri örneklerinin önünü açmışlardır. Örneğin M.Ö. XIII. yüzyılın başında 1280 tarihinde Mısırlar ve Hititler arasında imzalanan Kadeş Antlaşması iki dilli metin örneklerindedir. Bu antlaşma orijinal olarak Akad dilinde yazılmış Mısır dili ve Hititçe çevrilmiştir. Diğer bir örnek ise M.Ö. III. yüzyılda çevirisi gerçekleştirilmiş olan Septuaginta’dır. Eski Ahit veya Eski Antlaşma¹³ olarak adlandırılan bu çeviri, İbraniceden Grekçeye (Antik Yunan dili) çevrilmiştir (Britannica, 2020).

Rosetta Taşı da milattan önceki döneme ait çeviri tarihi açısından önemli bir eserdir. XVIII. yüzyılda Fransız askerleri tarafından rastlantısal olarak bulunan eser üç dilde yazılmıştır. M.Ö. 196 yılında oluşturulduğu düşünülen eserin dilleri Demotik, Mısır hiyeroglifi ve Antik Yunancadır.

Milattan sonraki çeviri etkinliği incelendiğinde ise, Got alfabesi karşımıza çıkmaktadır. Bu alfabe IV. yüzyılda İncil’i farklı dillere çevirmek için geliştirilmiştir. Yazılı kaynaklarda yerel dillere çevrilmiş ilk İncil olarak anılan bu çeviri “Codex Argenteus” olarak adlandırılmaktadır (Eruz, 2010, s. 36).

XII. yüzyıla gelindiğinde ise Toleda kentinde İslam, Hristiyan ve Yahudi kültürlerinin bir arada yaşaması sonucu çeviri çalışmalarının daha da arttığı gözlemlenmektedir. Arapça bilen bilim adamlarından oluşan çevirmenler ile yoğun bir şekilde felsefe, matematik, tıp

¹³ Eski Ahit veya Eski Antlaşma (arkaik tabirle "Ahd-i Atik"), Kutsal Kitap'ın (Kitâb-ı Mukaddes) İbranice kaleme alınmış olan ilk kısmına Hristiyanların verdiği isimdir.

gibi alanlarda Arapçadan Latinceye ve İspanyolcaya çeviriler gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte Orta Çağ'da Arap biliminin Avrupa'da kök saldığını söylemek mümkündür. Eruz'un da belirttiği gibi, bu yoğun çeviri etkinlikleriyle Batı dünyasına bilimin kapısı açılmıştır ve bu çeviri etkinlikleri Rönesans'ın doğması için zemin hazırlamıştır (s. 47).

XIV. yüzyılda matbaa ile ilgili atılan adım çeviriyi nitelik ve nicelik bakımından ileriye taşımıştır. Johannes Gutenberg yeni baskı tekniğiyle İncil'i çoğaltmış ve yazılı kültürün daha geniş kitlelere ulaşmasını hızlandırmıştır. Dönemin önemli çevirmenlerinden Martin Luther gelişen matbaa ile birlikte Yeni ve Eski Ahit'i Almancaya çevirmiştir. Luther'in Kutsal Kitap çevirisinde anlama öncelik verme kaygısını taşıdığını ve bu amaçla "halkın dili ve kendi imgelem gücünü kullandığını" belirtmesi, çeviriler aracılığı ile okuma yazmanın bu yüzyılda daha içselleştiğini ve Kutsal Kitabın gizemini "anlama göre" çevirinin bozamayacağı görüşünü daha yaygınlaştığını gösterir (Yazıcı, 2005 s. 36-37)

Orta Çağ döneminde Doğu'daki çeviri etkinliği de dikkat çekmektedir. IX. yüzyılda kurulduğu düşünülen Beyt'ül Hikme hem kütüphane hem de çeviri merkezi konumundadır. "Hikmetler Evi" anlamına gelen bu kütüphanede bilim, matematik, tıp, astronomi, felsefe alanlarında çeviriler yapıldığı görülmektedir. Halife Me'mun zamanının en önemli çevirmenlerinden olduğu bilinen Honayn İbn İshak (808-873) ile oğlu İshak İbn Honayn o dönemde önemli çalışmalar ortaya koymuşlardır. Beytül-Hikme'de çalışan çevirmenler çok değerli görülmüş ve çalışmalarda yüksek maaşlar ödenmiştir. Bu maaşların düzenli ve istikrarlı ödenebilmesi adına Me'mun vakfı kurulmuştur. Bu durum, İslam tarihinde bir bilim kurumu için vakıf tahsis edilmesi bakımından ve bu alanın da ilk örneğini oluşturması bakımından kayda değerdir (Demirci, 2016, s. 90).

Orta Çağın başlarında çeviriye hakim olan paradigması diğer bir ifadeyle, sözcüğü sözcüğüne çeviri anlayışı, dönemin sonlarına doğru değişmek zorunda kalmıştır. Bu durum toplumlarda yaşanan yeniliklerin getirisi olarak insanların okudukları metni mistik gizemlere dayandırıp anlam vermek ya da her dini metnin anlaşılacak gizemlerinin olmasını normal görerek avunmasının yerine geçmiştir (Rıbin, 2007, s. 33).

XVIII. yüzyılda Aydınlanma Çağı ile çevirinin farklı bir boyut kazandığını söylemek mümkündür. Aydınlanma Çağının Almanya'daki öncülerinden Leibniz ekolünün temsilcilerinden Christian Wolff'un şu cümleleri aslında çeviri alanındaki değişimi göstermektedir:

“Anlatı üslubum hakkında şunu belirtmeliyim ki, hiçbir zaman konunun gerektirdiğinden daha fazla sözcük kullanmıyorum ve bütün kapalı, süslü deyimleri kullanmaktan kaçınıyorum. Çünkü ben bilimsel bir yöntem kullanıyorum ve okuyucuya söylediklerimin gerçekliğini gerekçeleri sunulmuş olarak yani akıl ve mantık yoluyla ikna etmeye çalışıyorum. Bu nedenle, okuyucuyu gösterişli kelime ve kelime öbekleriyle oyalamak yerine mantığının ürünü olan sözcükleri kullanmayı tercih ediyorum ve kullandığım sözcüklerin dehiçbiri anlamsız, boş değildir” (Eggers, 1977, s. 62).

Aydınlanma dönemine girilmesi ile birlikte çeviride biçimden çok içerik önem kazanmış ve toplumda bir dil bilinci meydana gelmiştir. Bu durum ise okur-yazar sayılarının artması ve fikirlerin paylaşılması ile oluşmuştur (Yücel, 2016, s. 88). Ayrıca yoğun olarak gerçekleştirilen dini metin çevirilerinin yanı sıra edebi eserlerin de çevirileri yapılmaya başlanmıştır. Dil ve yazınbilimci Schlegel, bu dönemde Dante ve Shakespeare'in eserlerini çevirmiştir. Düşünür, dilbilimci ve devlet adamı, Alman eğitim sistemini yapılandıran, Berlin Üniversitesi kurucusu Wilhelm von Humboldt dil kültür bağıntısı yaklaşımı ile tüm dönemi etkilemiştir (Eruz, s. 53). XVIII ve XIX. yüzyılların çeviri faaliyetlerinin yoğun yaşandığını dönemler olduğunu söylemek doğru olacaktır. Hatta yine bu dönemde “çeviribilim” kavramının Schleiermacher tarafından ilk kez kullanıldığı düşünülmektedir (Wills, 1977, s.32). Ayrıca Schleiermacher'in “Çevirinin Çeşitli Yöntemleri” (On the Different Methods of Translating) adlı yapıtı Berlin Kraliyet Bilimleri Akademisinde 1813 yılında kaynak olarak kullanılmıştır. Bu durum, çeviri eğitiminin kuramsal anlamda ilk kez XIX. yüzyılda yüksek öğretim kurumlarında ele alınmaya başlamasının yolunu açmıştır (Yazıcı, 2005, s. 70).

Humboldt ve Schegel'in çeviribilime yönetsel ve işlevsel yeni bakış açısı getirmeleri, dil dışı etmenlerin önemli hale gelmesi, sözcük bilim ve yapısalcı anlam biliminin gelişmesi ile çeviriye farklı bir bakış açısı getirilmesi zorunlu kılınmıştır (Yücel, 2016, s. 138-147).

Milattan önceki dönemden günümüze uzanan çeviri olgusu, 1980'li yıllara kadar dilbilim ve edebiyat alanları kapsamında ele alınmıştır. Bu da çeviri olgusunun içeriksel ve sözcüksel olarak farklı şekillerde tanımlanmasına sebebiyet vermiştir. Örneğin dilbilimciler çeviriyi uzun yıllar boyunca dil öğretme ve çeviri karşılaştırmasında araç olarak kullanmışlardır (Bulut, 2008, s. 10-11). Bu durum da, çevirilerde kaynak metnin kutsallığına ve çevirilerin doğruluğunun denetlenmesinde oluşturulan metnin kaynak metne yakınlığıyla ilişkilendirilmesine sebep olmuştur. Nitekim Bengi-Önerin de belirttiği üzere, çeviri çalışmaları uzun yıllar çeviri uygulamalarıyla sınırlı tutulmuştur ve çeviri sadece dillerarası ve metinlerarası bir aktarım olarak görülmüştür (Dinçay, 2008, s. 81). Böyle bir tabloda, çeviri sadece kaynak dizge içerisinde yer alan bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Sosyal bilimlerde yaşanan paradigma değişimiyle kaynak metne sadakat ve yakınlık toplumsal bir işlev kazanmış ve kültürlerarası dönüşüm başlamıştır. Yani çeviri bilimsel anlamda bağımsız bir bilim dalı olması sürecine girmiştir ve kendine özgü alanlar, kavramlar ve kuramlar oluşturmaya başlamıştır. Kutsal kaynak metin, sözcüğü sözcüğüne çeviri, eşdeğerlik, değişmezlik, dil kullanımına odaklanma gibi öncü normlar yerini ürün, işlev, süreç, kültür, erek kitle, amaç, işlev gibi kavramlara bırakmaya başlamıştır. Bu kavramları belirginleştirmek adına aşağıda daha detaylı bir biçimde sunulacaktır.

2.2. Çeviriden Çeviribilime

Çeviri çalışmalarını sosyal bilimlerde yaşanan paradigma öncesi ve sonrası veya eski-yeni paradigma diye ayırmak yanlış olmayacaktır. Paradigma¹⁴ kavramı çeviri çalışmalarında genellikle kaynak odaklılıktan erek odaklılığa geçiş anlamında kullanılmıştır. Çünkü 1970'li yıllara değin çeviri çalışmaları ve yaklaşımları dilbilim alanıyla sınırlı kalmıştır ve dilbilimsel yöntemlerle uygulamaya dökülmüştür. Fakat çevirinin çok yönlü boyutu dilbilim içerisinde açıklanmasını sınırlandırmış ve değişimi zorunlu kılmıştır. James Holmes 1972 yılında katıldığı Uygulamalı Dilbilim Kongresi'nde çevirinin özerk bir bilim dalı olması gerekliliğini dile getirmiş ve bu adımla

¹⁴ Bilim adamları tarafından kabul görmüş olan inançlar bütününe veya problemlerin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda üzerinde hemfikir olunan geleneklere Kuhn tarafından "paradigma" adını verilmiştir (Kuhn, 1962).

çeviri, dilbilimden kopuşunu gerçekleştirmeye başlamıştır. Başka bir deyişle yeni yöntem ve kuramlar geliştirilmeye başlanmıştır.

Eski paradigma olarak adlandırabileceğimiz paradigma değişimi öncesinde, kaynak odaklılık ve kaynak metne sadakat dikkat çekmektedir. Kaynak metne biçimsel açıdan eşdeğerlik ile kavramın kavrama, şiirin şiire veya cümlenin cümleye aktarılması esas olmuştur.

Amerikalı dilbilimci ve çeviri kuramcısı Eugene Albert Nida, Rus asıllı Amerikalı dilbilimci ve edebiyat bilimci Roman Osipoviç Jakobson, İskoç asıllı dilbilimci John Cunnison Catford, Fransız asıllı Kanadalı dilbilimciler Jean Paul Vinay ve Jean Darbelnet aynı dönemlerde çeviri edimini dilbilimsel açıdan ele almışlardır. Çeviri çalışmalarında dilbilimsel kuramlar kimi zaman biçimsel eşdeğerliği kimi zaman ise içeriksel eşdeğerliği temel almışlardır (Ülsever, 2005, s. 52-58). Fakat paradigma değişimiyle eşdeğerlik kavramının içeriği değişime uğramıştır. Sözcüksel ve dilbilgisel eşdeğerliğin anlamı aktarma konusunda yanlışlıklara sebebiyet verebileceği ve yeterli olmayacağı ortaya konmuştur.

Nida, *Towards a Science of Translating* adlı kitabında yer alan “The Principles of Correspondence” adlı makalesi ile eşdeğerlik kavramına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Ona göre çevirmen, çeviri sürecinde eşdeğerlik oluştururken kaynak metnin bire bir aynısını değil, kendi yorumunu da katarak bir metin oluşturur (Nida, 1964, s. 112). Biçimsel ve devingen eşdeğerlik kavramlarıyla Nida aslında, erek kitlede kaynak kültürde oluşturulan algının ve etkinin oluşturulmasının önemini ortaya koymaktadır. Eşdeğerlik kavramı hem dilbilimsel hem de paradigma değişimiyle oluşan işlevsel çeviri içerisinde çok tartışılmıştır. Başka bir örnek ise Wolfram Wilss’e aittir. Ona göre çeviri, çevirmenin erek dilde iletişimsel eşdeğerliliği göz önünde tutarak yeniden ürettiği bir süreçtir.

Tosun’a (2002) göre yeni paradigma değişimini gerçekleştiren kuramlar, çeviribilimi dilbilimin kural ve yapısalcı yapısından kurtarmıştır. Çeviriyi işlevsel olarak ele alarak kendilerine işlevsel çeviri kuramcıları diye tanımladılar. İşlevsel çeviri kuramlarını eski paradigmadan yani dilbilimsel çeviri etkinliğinden ayıran en büyük fark çevirinin skoposu olmuştur. Mänttäre, kuramında her eylemin bir amacı (skoposu) olduğunu ve çevirinin bu amaca, işleve yönelik yürütülen bir eylem olduğunu ele almaktadır. Yazar çeviriyi bir iletişim süreci olarak ele almakta ve çeviriyi başlatan, çevirmene işi veren,

çevrilecek metnin yazarı, çevirmen, çeviri kullanıcısı, çeviri metnin alıcısı gibi bir dizi aktörün yer aldığını söylemektedir (Munday 2001, s.79, Akt: Gürçağlar, 2011, s.121.). Mänttari aslında çevirinin bir işbirliği süreci olduğunu ortaya koymuş ve dış aktörleri de sürece dahil etmiştir. Eski paradigma sürecinde dış aktörlerin ele alınmadığını ve çeviride salt dil aktarımına odaklanıldığını görmekteyiz.

İşlevsel çeviri kuramcıları gözlem ve argümanlardan yararlanarak oluşturdukları kuramlarda, eski paradigma kuramcılarının benimsediği gibi çeviriyi mekanik bir aktarım olarak ele alan yaklaşımlarla değil, çeviriyi insan, toplum, kültür gibi geniş yelpazede ele alan bir eylem olarak görmüşlerdir. Yeni paradigmayla beraber gösterge, dil, metin merkezli anlayış yerine, insan davranışları yer almıştır. İşlevsel çeviri kuramları bu yönüyle uygulamadan kopuk kuramlardan farklıdır (Tosun, 2002, s. 13–17). Paradigma değişimiyle merkeze erek kültür normlarının geçtiğini ve oluşturulan metnin erek kültür içinde kabul görmesinin önem kazandığını anlamaktayız. Bununla birlikte çeviri süreci ve o süreçte çevirmenin görünürlüğü de konu olmuştur.

Skopos kuramına göre çevirmen kültürlerarası bir iletişim uzmanıdır. Yani çevirmen belli bir amaç doğrultusunda kaynak metindeki bilgiyi erek dilde işlevine uygun yeniden formüle eden iletişim uzmanı olarak görülmektedir. Yani profesyonel çevirmen, çevirme sürecinde karar almaya yetkin çift kültürlü uzmandır (Vermeer, 1996, çev. Konar, 2008, s. 30). Bir çevirmen, kaynak ve erek kültürleri tanıyarak çok kültürlü olmalıdır. Bu sebeple çevirmenin çeviri eylemini gerçekleştirirken sadece dilbilimsel açıdan sürece dahil olması veya dış öğeleri dahil etmemesi özellikle kültürü yok saymasına ve erek kültür işlevine uygun bir metin oluşturamamasına sebep olabilir.

Sosyal bilimlerde gerçekleşen paradigma değişimiyle çeviri içeriksel ve biçimsel olarak değişikliğe uğramış ve yeni kavramları da içerisine toplamıştır. Çevirinin kültürel boyutu, öncelikle araştırma alanının genişleterek dilin ötesine geçmesini; kültürün belirlediği eylem pratiklerinin, metinleştirme geleneklerinin ve dil dışı unsurların da araştırmaya dâhil edilmesini sağlamıştır (Kaindl, 2013, s. 169). Bu bakış açısı işlevsel çeviri yaklaşımlarını şekillendirmiş ve bu yaklaşımları görünür hale getirmiştir.

2.3. Çeviribilim Kuramları Işığında İşlevsellik

Toplum biliminde TDK'ya göre işlev, bir yapının gerçekleştirilebileceği ve onu başka yapılardan ayırt etme imkânı veren eylem türü, fonksiyondur (TDK, 2020). Sosyal bilimlerde yer alan çeviribilim alanında işlev kavramı önemli bir yere sahiptir. Özellikle 1970'li yıllardan sonra pek çok kuramcı işlev kavramı etrafında çeviriye ve çevirmene görevler yüklemiş, yeni bir kimlik kazandırmıştır.

Paradigma değişimiyle birlikte çeviri yalnızca ürün olarak değil, süreç ve işlev olarak ele alınmaya başlamış ve işlev odaklı yaklaşımlara dönüşüm başlamıştır. Hans Vermeer 1978 yılında yayımlanan makalesinde her metnin belli bir kültür ortamı içerisinde, bir işlevden hareketle yola çıkıp ilerdiğini ortaya koyarak işlevsel çeviri kuramlarının temelini atmıştır. Katharina Reiss ile birlikte geliştirdiği Skopos Kuramı, merkezine koyduğu ‘‘amaç’’ kavramından adını almaktadır. ‘‘Skopos’’ kelimesi Yunancada ‘‘amaç, işlev, sonuç’’ anlamlarına gelmektedir. Amaç, çevirmenin bir dizi eylemi erek kitleye varmak üzere yerine getirmesidir. Vermeer, çeviriyi belli bir skoposa göre gerçekleştirilen ya da gerçekleştirilmesi gerekli olan eylem olarak tanımlamaktadır (Vermeer, 2000, s. 221). Reiß ve Vermeer Skopos Kuramı yaklaşımlarında metin üretimi sürecinde iletişimin gerçekleştirilmesini gerekli bir eylem olarak ve buna bağlı olarak bir metin üretim süreci olarak da kabul ettikleri çeviri olgusunu da, iletişimi gerçekleştiren birer eylem olarak görmektedirler (Reiß ve Vermeer, 1991, s. 18)

Eruz'a göre (2001, s. 54), ‘‘erek metin, çeviri edinci olmuş bir çevirmen tarafından erek kültür ortamı içinde yeniden oluşturulan bir metindir’’. Dolayısıyla işlevsel çeviri kuramıyla çevirinin başarı ölçütünü belirleyen nokta ne kadar iyi bir kullanıldığı değil, işlevinin erek kültür içindeki uygunluğu olmuştur.

Yaklaşımının merkezine ‘‘işlevi’’ koyan diğer bir kuramcı Holz Mänttari'dir. Eylem odaklı çeviri kuramında her eylemin bir işlevi olduğunu, çevirinin de bir eylem olarak işlev doğrultusunda işbirliğine dayalı olarak gerçekleştirildiğini savunmaktadır. Mänttari, çeviri eylemini ‘‘sözcük ya da tümcelerinin ya da karmaşık olmayan metinlerin çevirisi anlamına gelmediğini [...] planlanan iş birliğinin kültür engelleri aşılarak gerektiği gibi düzenlenmesi için iletişimin işlevsel bir şekilde gerçekleşmesine olanak kılınması’’ olarak tanımlar (Holz-Mänttari, 1984, s. 8, aktaran Eruz, 2000, s. 26).

Çeviriye ilişkin eylem kuramının uygulanması esnasında, Holz-Mänttari'nin işbirliği modeli kapsamındaki aktörler şu şekildedir (Odacıoğlu ve Köktürk, 2015, s. 291):

1. İş başlatan (çeviriye ihtiyaç duyan-Initiator): Kendi ihtiyaçları doğrultusunda iletişimsel bir amaç doğrultusunda kültürlerarası bağlamda çeviri işine ihtiyaç duyan kurum veya birey.
2. Komisyoncu (iş / çeviriyi ismarlayan kişi-Besteller): Belli bir durumda işlevsel bir metin üretilmesi için çevirmenle bağlantıya geçen kişi/kişiler. Çevirmen ile işvereni buuşturur kişi.
3. Kaynak metnin üreticisi, yazarı (der Ausgangstexter): Kaynak metin üreticisi, sonradançeviri için temel oluşturacak olan kaynak metni üretir. Çeviri süresince aktif olarak bir rolü yoktur.
4. Çevirmen / Erek metnin üreticisi (der Translator): Kültürlerarası iletişim uzmanı, çevirmen.
5. Erek metnin kullanıcısı (der Zieltextapplikator): Erek metni kullanarak yararlanan kişi.
6. Erek metnin alıcısı (der Zieltextrezipient): Erek metnin son alıcısı.

Bu işbirlikçilerin görevleri farklı olsa bile, erek metnin erek kültürde işlevsel olması amacı için hizmette bulunmaktadır. Amaç, kültür, toplum, işlev, eylem, uzman gibi kavramlara yer verdikleri kuramlarıyla Hans J. Vermeer ve Justa Holz-Mänttari'nin, çeviriyi tüm yönleriyle ve süreciyle ele alan geniş ölçekli bakış açıları ortaya koymaya çalıştığı söylenebilir (Demez, 2014, s. 90).

Betimleyici çeviribilim çalışmalarında da göze çarpan erek odaklı olmalarıdır. 1970'li yıllarda Itamar Even-Zohar tarafından geliştirilmiş olan Çoğuldizge Kuramı ve bu kuramı çeviri araştırmalarına uyarlayarak uygulayan Gideon Toury'nin yaklaşımı için kullanılan bir üst kavram olan betimleyici çeviri araştırmalarının erek odaklı çeviri yaklaşımları içinde var olan ana yönelimlerden biri olduğu söylenebilir (Gürçağlar, 2011, s. 128).

Toury, çevirinin erek dizge içerisinde işlevsel bir gerçeklik kazanabileceğini savunmaktadır. Ayrıca çeviri sürecinde çevirmeni kısıtlayan birtakım normları da sürece

dahil ederek çeviribilim alanına eklenen kavram haritasını genişletmiştir. Toury'nin çevirinin erek dizgede işlev gerçekliği doğrultusunda önerdiği betimleyici çeviri araştırmaları yöntemi itibarıyla üç aşamadan oluşmaktadır (Munday, 2008, s. 111): İlk aşama çeviri metnin erek kültür dizgesindeki konumuyla ilgilidir. Çeviri metnin erek kültür dizgesindeki önemi tespit edilir ve kabul edilebilirliği dikkate alınır. İkinci aşamada kaynak metin ve çevirisi, çeviri sırasında meydana gelmiş deyiş ve anlam kaymalarını belirlemek amacıyla karşılaştırılır. Bu aşamada karşılaştırmalı çözümleme ‘norm’ kavramı üzerinden yapılmaktadır. Bu yaklaşımın da çeviri metnin erek kültürde üstlendiği işlevin önemine vurgu yaptığı görülmektedir. Üçüncü ve son aşamada ise incelenen kaynak metin ve çevirisi için geçerli olmak üzere çeviri süreci yeniden yapılandırılır ve bu bağlamda bir genelleme yapılmaya çalışılır.

Itamar Even Zohar da Çoğuldizge kuramıyla çeviri yazınının erek edebiyattaki işlevini ortaya koymuştur. Çeviri edebiyatın ulusal kültürlerin biçimlenmesindeki işlevini ortaya koyan kuramda çoğuldizge kavramı edebiyatın bütün türlerini kapsamaktadır. Her metin türü bir dizge olarak kabul edilmektedir. Zohar, çoğuldizgeyi “birbiriyle kesişen ve kısmen örtüşen, farklı seçenekleri kullanan, ancak üyeleri birbirine bağımlı, yapılandırılmış bir bütün teşkil eden çoklu bir dizge” olarak tanımlar (Gürçağlar, 2016, s. 129-130). Zohar’a göre çevirisi yapılacak olan metin erek edebiyatta göreceği yeni işleve göre seçilmektedir. Çeviri yazın ise yalnızca çevrilmiş olan metinlerin toplamı olarak değil, yapısı ve işleviyle bir dizge olan metinler topluluğu olarak ele alınmaktadır.

Gürçağlar (2008, s. 196) çoğuldizge kuramının çeviribilimsel açıdan önemini şöyle açıklamıştır: “Çoğuldizge kuramı, çeviri sürecine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Özellikle de bu sürecin dilbilimsel kuramların açıklamakta yetersiz kaldığı çeviri ve kültür ilişkisi, kültürel dönüşümde çevirilerin işlevi, çeviri ile ilgili tanım ve davranışların zaman içinde değişimi gibi konulara ışık tutarak çevirinin toplumsal-kültürel yönlerini ortaya koymuştur.”

İncelenen bu kuramların genelinde çeviri bilinçle kurgulanmış bir eylem olarak ele alınmaktadır. Bir amaç doğrultusunda oluşturulan metnin okurlara göre değişkenlik gösterebileceği düşüncesi günümüz çeviri dünyasında da yerini korumaktadır. Çeviribilim ile birlikte çeviri olgusu başka bilim dallarının içerisinde sadece dilsel bir olgu olmaktan çıkmış, profesyonel bir uzman eşliğinde kültüre göre şekillenen, erek ve

işlev odaklılık üzerine bina edilmiştir.

Günümüzde de bir çevirinin iyi, kabul edilir veya kaliteli oluşu erek okur tarafından akıcı bir şekilde alınılmasıyla ilişkilendirilmektedir. Venuti'ye göre, akıcılık okuyucunun okuduğu metnin erek kültüre özgü orijinal bir metin olduğunu düşünmesini sağlar. Çevirmenin okurda bu hissi uyandırması için “yerleştirme” stratejisini kullanması gerekir (Venuti, 1995, s. 1).

Ersoy'a (2018, s. 66) göre çeviri kuramlarının toplamından çıkarılabilecek ortak uygulamalardan birisi, çeviri yaparken erek alıcının içinde bulunduğu koşullar toplamının (sosyolojik, ekonomik, psikolojik) dikkate alınmasıdır. Kalite alanı ise, ürün üretirken müşterilerin içinde bulunduğu gereksinim koşullarını öngörerek ürün üretmektedir. En önemli amaç ise, müşterinin beklentilerine yani erek kültür normlarına uygun ürün üretmektir. Kalite alanı bu üretim süreci için birçok yaklaşım, yöntem ve uygulama geliştirmiştir. Örneğin EN 15038 Çeviride Kalite Yönetimi ve Çeviri Hizmeti sertifikasyonunda¹⁵ yer alan konulardan bazıları şöyledir: Çeviri yeterliliği (çevirmenin iki dile hakimiyeti, terminoloji bilgisi, ifade şekli vs.), kültürel yeterlilik (erek metnin kültürü doğrultusunda metni gerçekleştirme), işbirliği (çevirmenin yanı sıra düzeltmen, denetmen vb.). Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Çevirinin çeviribilime olan yolculuğunda işlev kavramının merkeze alınması ve işlevin çevirideki diğer öğeleri de şekillendirdiği söylenilebilir.

¹⁵ EN 15038:2006 CEN (Avrupa Standardizasyon Komitesi) tarafından kabul edilmiş bir standart olup, çeviri hizmeti sağlayanların kalite hizmet şartlarını tanımlar.

BÖLÜM 3: ÇEVİRİ TEKNOLOJİLERİ

1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren internetin yaygınlaşmasıyla her alanda olduğu gibi, çeviri alanında da teknoloji kendini göstermeye başlamıştır. Çevirmenler, çeviri sürecinde kalem, kağıt, basılı sözlük gibi geleneksel araçların yerine teknolojik araçlardan yararlanmaya başlamışlardır. Klasik çeviri araçlarının dijitalleşmesi ve çeviri sürecinde kullanılan çeviri araçlarının her geçen gün gelişmesiyle, çevirinin uygulanış biçimi de değişmeye başlamıştır. Çeviri teknolojileri adı altında listelenen araçları kullanan çevirmenler geleneksel çevirinin öngördüğü geleneksel çeviri yaklaşımını terk etmiştir ya da daha doğrusu çeviri araçlarının imkanları dahilinde terk etmek durumunda kalmışlardır (Pym, 2011, s. 2).

Yapay zeka teknolojileri çeviri dünyasında kendini makine çevirileri ile göstermiştir. Çevirinin vazgeçilmez parçası olan çevirmenler ise bilgisayar destekli çeviri araçları ile süreci daha doğru, kaliteli ve hızlı bir şekilde işlevsel hale getirmeyi amaçlamışlardır. İlerleyen alt bölümlerde bu hareketliliğin çeviri dünyasına yansımalarının sorgulanması amacıyla çeviri teknolojileri daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.1. Çeviride Teknoloji

XX. yüzyılda çeviri kavramının içeriğinde yenilikler ve değişimler yaşanmıştır. Hızla gelişen teknoloji yeni teknolojileri beraberinde getirmiş, bilgilerin daha hızlı ve kolay paylaşımını mümkün kılmıştır. Teknoloji kavramı günümüzde insanın maddi çevresini denetlemek ve değiştirmek amacıyla geliştirdiği araç gereçlerle bunlara ilişkin bilimsel araştırma sonucu elde edilen bilgilerin tümü olarak nitelendirilmektedir. Teknolojiyle birlikte bireylerin hayatlarını daha zahmetsiz sürdürmesi, teknolojinin getirdiği olanaklara kolay ve hızlı erişimi amaçlanmıştır. Her alanda sunulan bu değişimler, çeviri alanının da kendini göstermiş ve çevirinin farklı şekillerde yapılmasına olanak tanımıştır.

Günümüzde çeviri, geleneksel uygulamaların dışına çıkmış ve teknolojiye büyük ölçüde ayak uydurmuştur. Profesyonel anlamda hizmet veren çeviri uygulamaları incelendiğinde çeviri projelerinin teknolojik araçlar aracılığıyla gerçekleştirildiği görülmektedir (Krş. Zaretskaya, 2015; Christensen & Schjoldager, 2016; Moorkens & O'Brien, 2016). Hızın gereksinimi olarak erek alıcının beklentilerini karşılamak adına çevirmen kimliği ve geleneksel çeviri araçları değişmiş, büyük sözlükler ve daktilonun yerini elektronik ve

çevrimiçi sözlükler, taşınabilir cihazlar almıştır. Hutchins (2004, aktaran: Şahin, 2011, s. 78) çeviri alanında bu değişimin ve bilgisayar kullanılmasının gerekliliğini şu şekilde belirtmiştir:

- I. Çevirisi gerçekleştirilecek olan metinlerin hacminin fazla olması ve çevirmenlerin bunun üstesinden tek başına gelememesi,
- II. Tamamen teknik konulardan oluşan çevirilerin sıkıcı olması ve insanların bu tür çevirileri yapmaktan çok hoşlanmaması,
- III. Büyük şirketlerin kaliteli çeviri anlayışı için teknik terimlerin her zaman aynı şekilde tutarlı olarak çevrilmesini talep etmesi,
- IV. Bilgisayar temelli çeviri araçlarının yüksek hacimdeki çevirileri daha hızlı gerçekleştirmeye olanak tanınması,
- V. İnsanların yaptığı yüksek kalitedeki çevirilere her zaman ihtiyaç duyulmaması.

Aslında çeviri amaçlı makinelerin kullanılması 1990'lerden öncesine dayanmaktadır. İlk olarak 1958-1966 yılları arasında Soğuk Savaş döneminde Amerikan Hava Kuvvetlerince gerçekleştirilen Systran sistemiyle bilgisayarlı çeviri kavramı gündeme gelmiştir. Sovyetlere ait gizli bilgilerin ele geçirilmesi ve onlara karşı bir üstünlük sağlama arzusuyla ortaya çıkan bu sistem, Soğuk savaş döneminde haberleşmelerin dinlenip kriptoların çözülmesi ve çözülen sözcüklere birer karşılık bulma yöntemiyle çalışmaktaydı (Büyükaslan, 2005). Daha sonra ise bilgisayar dilbilimci Martin Kay (1980), çeviri miktarının günden güne artış gösterdiği ve çevirmenlerin talebi karşılama yetersiz kaldıklarını, bilgisayarların sürece dahil edilmesi gerektiğini ortaya koyan bir makale sunmuştur. Kay'ın aslında "İnsanların ve Makinelerin Dil Çevirisindeki Gerçek Yeri" makalesiyle önerdiği sistem bugünün çeviri belleklerini oluşturmuştur.

1990'lı yıllarda ise, teknolojik çalışmalar internet erişimiyle ivme kazanmış ve iletişim olanakları artmıştır. Örneğin elektronik posta ile işveren ve çevirmen veri paylaşımı uzaktan mümkün olmuştur. 2004'de ise geliştirilen Web 2.0 teknolojisiyle yeni bir döneme girilmiş, Twitter, Facebook gibi sosyal ağlar yaygınlaşmıştır. Çevrimiçi sözlükler, sözcük işlemciler, yerelleştirme programları, eş zamanlı çeviri araçları gibi birçok farklı uygulama ve yazılım da zamanla çevirmenlerin kullanımına sunulmuştur.

3.2. Yazılı Çeviride Teknoloji

Günümüzde yazılı çevirmenlerin kullanımına sunulan teknolojik araçların öncelikli amacı hızlı ve tutarlı bir çeviri olanağı sağlamaktır. Çeviri bellekleri uygulamalı çeviribilim alanında daha önce çevirisi yapılan sözcüklerin veya metinlerin belli bir veri tabanında saklanması ve istenildiğinde kullanılmasını sağladığı için önemli bir yere sahiptir. Çok fazla tekrar içeren metinlerin çevirisinde proje süresini kısalttığı ve tutarlılığı arttırdığı için ön plana çıkmaktadır. 1970’lerde ortaya atılan çeviri bellekleri fikrinin ticari hale gelmesi 1990’lı yılları bulmuştur (Şahin, 2013, s. 43). Çeviri bellekleri kullanıma başlandıkları ilk zamanlarda, çeviri büroları tarafından müşterilerinin artan çeviri taleplerini karşılamak amacıyla lisanslı olarak kullanılmaya başlanmış ama daha sonraları serbest çevirmenlerin de ilgisini çekmiş ve aynen çeviri bürolarında olduğu gibi ücretli lisans sözleşmesine bağlı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Bowker, 2002, s. 92). Şahin’e (2013, s. 43) göre en çok tercih edilen çeviri belleği SDL Trados sistemidir. Elina Lagoudaki’nin yaptığı ve 54 ülkeden çeviri sektöründe çalışan 847 profesyonelin yanıtladığı bir anketin sonuçlarına göre de en popüler sistemin Trados olduğu görülmektedir (Translation Memories Survey, 2006). Diğer tercih edilen çeviri belleği sistemleri arasında ise; SDL Studio, DejaVu, Nubuto, Transit NXT, WordFast, OmegaT bulunmaktadır. Bu bellek araçlarının işlevsel hale gelmesi işleyen bir veritabanına bağlıdır. Çeviri belleği sistemi için veri tabanı oluşturmanın üç temel yolu vardır: Zamanla oluşturma, bir başkasının oluşturduğu veri tabanını aktarma, ve paralel metin eşleştirme (Somers, 2003).

Tıpkı çeviri bellekleri gibi işlev gören diğer bir bilgisayar destekli araç ise terminoloji yönetim sistemleridir. Özellikle teknik ve kullanmalık metin çevirilerinin tutarlı ve daha hızlı yapılması için tercih edildiği görülen terminoloji yönetim araçları 1960’lı yıllarda ortaya çıkmış olup, günümüzde oldukça işlevsel olarak kullanılan “Eurodicautom” ve “Termium” gibi geniş ölçekli terim bankalarının gelişmesiyle tanınan bir hale gelmiştir (Bowker, 2002, s. 78). Günümüz şartlarında çevirmenden beklenen hızlı çevirinin sağlanması noktasında önemli yere sahip olan bazı yönetim sistemleri şöyledir: SDL Multiterm, Termbases, TermWikiPro, Interplex. Terim bankalarına verilecek bir başka örnek ise Avrupa Birliği’nin kurumlar arası terim veri tabanı olan Inter-Active

Terminology for Europe (Avrupa Etkileşimli Terminolojisi)'tur. Yaklaşık 8.5 milyon terim içeren IATE, AB'nin mevcut 23 resmi dilini kapsamaktadır. Tarım, bilişim teknolojileri, hukuk gibi birçok farklı alandaki terimleri içeren bu banka halka açıktır ve kullanıcıların da katkıda bulunması mümkündür.

Günümüzde bilgisayarlı bütünceler de milyonlarca kelime saklayabilme kapasitesine sahiptir. Bütünce, belirli araştırma amaçları doğrultusunda sözlü ya da yazılı metinlerin bir araya getirilerek oluşturulduğu metinler topluluğudur. Bütüncelerde sözcüklerin sadece anlamsal karşılığı değil kaynak ve erek bağlamda kullanılışı da verildiği için sözlük çalışmalarında da sıklıkla başvurulduğu görülmektedir.

Bütüncelerin kullanımı, çevirmenlerin işlerini özellikle terminoloji ve çeviriye yardımcı malzemeler yönünden etkilemiştir. Terminoloji derleme, genelde bütüncelerin dilsel ve istatistiksel analizine dayanmaktadır. Bütünce temelli araştırmalar ayrıca tek dilli ve çok dilli sözlüklerin çoğalmasını sağlayarak çevirmenlere yardımcı bir araç haline gelmiştir (Laviosa, 2002, s. 105). Bütünce temelli sözlüklere örnek olarak Almanya'da Leipzig Üniversitesi Bilgisayar Bilimleri Doğal Dil İşleme Grubu tarafından hazırlanan çokdilli çevrimiçi sözlük örnek gösterilebilir. 252 dilde bütünceler sunan sistemde sözcüklerin şu bilgileri kullanıma sunulmaktadır:

- I. Kelimelerin sıklık bilgisi en sık görülen sözcüğü temel alarak sunar,
- II. Sözcüğü içeren örnek cümleler,
- III. Birlikte görünüm; sözcüğün hemen solunda ya da sağında ya da aynı tümce içerisinde, verili sözcükle belirgin bir şekilde daha sıklıkla ortaya çıkan diğer sözcükler,
- IV. Cümle düzeyinde en güçlü birlikte görünümler; anlambilimsel bir harita olarak görsel hali (Wortschatz Leipzig Universität, 2020).

Çevirinin neredeyse her alanına bir bilgisayar desteğinin müdahil olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle teknik konularda bilgisayarların sağladığı desteğin daha da arttığı farkedilmektedir. Dünyada en çok çevirinin yapıldığı kurum olarak gösterilen AB bünyesinde gerçekleşen çeviri faaliyetlerinin işleyişine bakıldığında bilgisayar teknolojilerinin bu sürece ne denli dahil olduğunu rahatlıkla görebiliriz (Şahin, 2013, s. 14). Örneğin ilk çıktıkları dönemlerde pahalı olması sebebiyle kullanım sıklığı düşük olan elektronik sözlükler şu an herkesin ulaşabildiği ve en çok kullandığı araç konumuna

gelmiştir. Çevrimiçi sözlüklerin ortam (CD, DVD, v.b.) üzerindeki sözlükler karşısındaki avantajları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- I. Bilgisayar üzerinde fazladan bir donanımsal parçaya gerek duyulmaması (DVD sürücüsü, CD sürücüsü, USB port, v.b.),
- II. Şartlara ve gelişmelere uygun olarak sürekli güncellenebilmesi,
- III. Cep telefonu, tablet gibi taşınabilir iletişim araçları üzerinden çalışabilmesi,
- IV. Kullanıcıların çevirilere katkıda bulunarak sürece dahil olabilmeleri,
- V. Çoğunun ücretsiz olarak sunulması (Şahin, 17).

Bunların haricinde kelimelerin telaffuzlarının dinlenebilir olma özelliği de avantajlar arasına dahil edilebilir. Cambridge, Babylon, Oxford, Logos, Bab.la bu sözlüklerden bazılarıdır.

Başka bir örnek ise, sözlük olarak kullanılan Google Translate makine çevirisi aracıdır. Her yaştan insanın tüm dünyada kullandığı bu araç ücretsiz olarak kelime, cümle, metin, belge ve ses gibi pek çok farklı çeviri desteği sunmaktadır. İstatiksel makine çevirileri günümüzde hızla önem kazanmaktadır. Bilgisayar destekli çeviriyle beraber entegresi sağlanarak daha hızlı ve başarılı çeviriler üretilmesi amaçlanmaktadır.

Makine çevirisinin aslında temel prensibi, kaynak dil verilerinin çeviri motorları vasıtası ile daha önceden programlanmış bilgisayar diline insan müdahalesi olmadan dönüştürülüp, daha sonra bilgisayara tanıtılan erek dil kodlarına aktarılma işlemine dayanmaktadır. Zengin (2013, s.73) makine çevirisi döngüsünü şu şekilde açıklamaktadır:

“Bilgisayar dili programalardan oluşmaktadır. Bu programlama dili, birbilgisayarın ne yapması gerektiğini belirleyen bir dildir. Programlama dilleri, yazılımcının bilgisayara hangi veri üzerinde işlem yapacağını, verinin nasıl depolanıp iletileceğini, hangi koşullarda hangi işlemlerin yapılacağını kesin olarak anlatmasını sağlamaktadır. Bir çevirmen kaynak dili nasıl kendine özgü cümle yapılarına göre ilk önce çeviriyorsa, bilgisayar da kaynak dili daha önce yazılımcının belirlediği kendine özgü dile dönüştürmektedir. Bundan sonra bir yazılım aracılığıyla erek dile dönüştürme işlemine başlamaktadır. Dönüt olarak belirtilen geri dönüşün yapılması, aslında yapılan çevirilerdeki hataları görüp düzeltilmesi veya son okunması kastedilmektedir. Erek dile aktarırken psikolojik,

kültürel boyut veya çevresel faktörler gibi birçok norm devreye girmektedir. Bilimsel ve teknik metinlerin yapısı gereği bu tür faktörlerin önemi süreci çok etkilemediğinden, çeviri motorları eğer gerekli alanda kelime hazinesi yüklendiyse bu tür metinleri daha rahat çevirebilmektedir”.

2016 yılına kadar metinleri belirli algoritma ve kurallara göre, otomatik bir şekilde kaynak dilden hedef dile çeviren sistem üzerinden ilerleyen makine çevirileri Kasım 2016 yılında Google çevirinin nöral teknoloji ile birleşmesinden sonra daha farklı bir boyut kazanmış görünmektedir. Daha akıcı ve bağlam bütünlüğüne uygun cümle çevirilerini hedeflediklerini belirten Google CEO’su Sundar Picha şu açıklamayı yapmıştır: “Nöral sistem, bütün cümleleri tek tek çevirmek yerine bir defada çevirerek bu kapsamlı içeriği, en yakın çeviriyi bulabilmek için uygun bir dilbilgisi ile insan konuşmasına benzer şekilde yeniden ayarlıyor. Böylece çevrilmiş paragraflar ve makalelerin okunması çok daha anlaşılır ve okunaklı hale geliyor ve Nöral Makine Çevirisi uçtan uca öğrenme sistemi ile sürekli kendini güncelleyerek daha doğal çevirilerin yapılmasını mümkün hale getiriyor”. Nöral makine çevirisi ile sadece kelime odaklı bir çeviri eylemi yerine fiil çekimi, imla, anlamsal bütünlük gibi öğelerin de dikkate alındığı ve tanıtıldığı bir sistem veya araç sunulduğu anlaşılmaktadır.

İnternetin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan bu araçlar çeviride yerelleştirme faaliyetlerini de kaçınılmaz kılmıştır. Kuruluşların küreselleşme faaliyetleri kapsamında ortaya çıktığı belirtilen yerelleştirme, Jeanty’ye (1997) göre şu amaçla kendini göstermiştir: “Bilgisayar yazılımı yerelleştirme endüstrisi 1980lerin ortalarında bilgisayar endüstrisinin ürünlerini hedeflediği pazarların diline ve bu pazarların ilgili geleneklerine hitap ederek dünya pazarındaki varlığını genişletme ihtiyacına cevap vermek amacıyla doğmuştur” (Aktaran: O’Hagan & Ashworth, 2002, s. 16). Günümüzde uluslararası platformda hizmet sunan çoğu kurumun sitesi çokdilli olarak kullanıcılara sunulmaktadır. Yerelleştirme Endüstrisi Standartları Birliği (LISA)¹⁶ yerelleşmeyi bir ürünün bulunduğu kaynak kültürden satılacağı ve kullanılacağı erek ortama dilsel ve kültürel olarak uygun şekilde aktarım olarak tanımlamaktadır. Lingobit Localizer, Visual Localize, Alchemy Catalyst, SDL Passolo, Sisulizer, Multilizer, Alchemy Localization Suite yerelleştirme yazılımlara örnek gösterilebilir.

¹⁶ Localization Industry Standards Association.

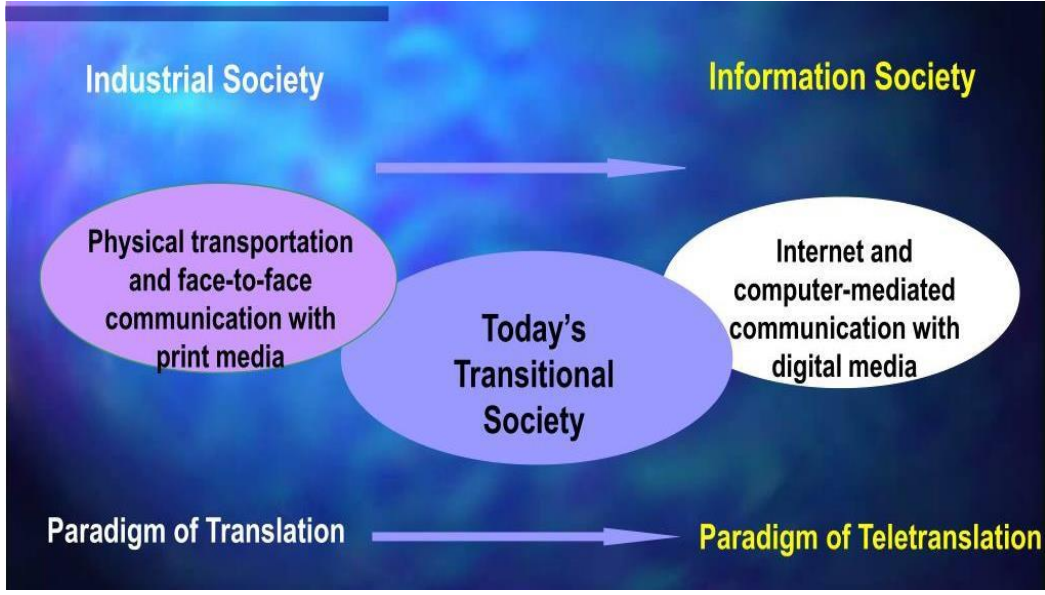
Yazılı alanda sunulan bu araçlar artık bilişim teknolojilerine yön vermektedirler. Genel bir biçimde sunulmaya çalışılan bu araçların çevirmenler tarafından edinilmesi hatta çevirmenlik eğitimlerine dahil edilmesi günümüz koşullarında mecburi görünmektedir.

3.3. Sözlü Çeviride Teknoloji

Yazılı çeviri alanında olduğu gibi sözlü çeviri alanında da teknolojik araçlar çevirmenlerin kullanımına sunulmuştur. Yazılı metinlerin çevirisinde sıklıkla başvurulduğu görülen çeviri belleklerinin sözlü çeviri hazırlık sürecinde tercümanlar tarafından terimlerin hazırlanmasında ve listelenmesinde kullanıldığı görülmektedir. Profesyonel çevirmen Anja Rütten (2012), Multilingual dergisinde yayımlanan yazısında çeviri belleklerinin sözlü çevirmenlerin ihtiyaçlarına yanıt verip veremeyeceği konusunu ele almış ve bu amaçla Across 5.0, memoQ 5.0 ve SDL Trados 2009 sistemlerini çalışmasına dahil etmiştir. Rütten, tercümanların bu üç sistemi konferans öncesi hazırlıkta tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Interplex, Interpretbank 7, Intragloss ise sözlü çeviride kullanıldığı tespit edilen diğer çeviri belleklerine örnek gösterilebilir.

İngilizce literatürdeki transterpreting¹⁷ çok dilli yazılı sohbet ortamlarında uygulanan çeviri türüdür. “Teletranslation” veya “teleinterpretation” olarak adlandırılmaları bulunan bu çeviri türü, eşzamanlı oluşu bakımından sözlü çeviriye ve yine yazılı metine dönüştürme gerektirdiğinden de yazılı çeviriye benzemektedir ve bu özelliği ile melez bir çeviri türüdür (O’Hagan, Ashworth, 2002, s. 14). Sözlü çeviride olduğu gibi çevirmen, etkileşimli olarak hem A dilinden B diline hem de B dilinden A diline çeviri gerçekleştirmektedir. Ayrıca bu çeviri türünde kullanılan dil sözlü dil olduğundan, çevirmen iletiyi her ne kadar yazılı aktarıyor olsa da kullanılan dil sözlü dildir. İnternet ortamında ses ve görüntünün kullanımını yazıyla birlikte eşzamanlı olarak sunan bu araçların günümüz çeviri paradigmasına yansımaları şu şekildedir:

¹⁷ Terim İngilizce translation (yazılı çeviri) ve interpreting (sözlü çeviri) sözcüklerinden David Ashworth tarafından türetilmiştir (O’Hagan, Ashworth, 2002, s. 14).

Şekil 7: Bilgi Toplumunda Yeni Yazılı ve Sözlü Çeviri Türü Teletranslation

Kaynak: McCormick, Teletranslation Context, 2016.

Bu tür uzaktan iletişimi bilgisayar ortamında mümkün kılan araçların oluşturulması ve yaygınlık kazanması sanal ortamda gerçekleştirilen konferans ve toplantıları da arttırmaktadır. O'Hagan ve Ashworth (2002) son yirmi yılda çevirmenin çalışma alanının değiştiğini ve bu yeni çalışma alanının O'Hagan'ın ilk kez 1995 yılında ortaya attığı uzaktan yazılı çeviri (teletranslation) ve daha sonra da Ashworth ile birlikte ortaya attığı uzaktan sözlü çeviri (teleinterpretation) olarak karşımıza çıktığını ortaya koymaktadır.

Günümüzde sıklıkla tercih edilen ve ücretsiz sunulan başka uygulamalar da mevcuttur. Skype, Zoom, GoogleTalk, Free Conference Call, GoToMeeting, Live Messenger, iChat, ooVoo bunlardan yalnızca birkaçıdır. Bu uygulamalar hem telefon hem de bilgisayar üzerinden erişimi sağlayarak her kesime hitap etmektedir. Kapsamlı başka bir çalışmada ele alınabilecek olan sözlü çeviri teknolojilerine kısa bir şekilde değinilmiştir. Bundan sonraki bölümde çalışma kapsamında mültecilere özel sunulan yazılı ve sözlü uygulamalar daha ayrıntılı bir biçimde sunulacaktır.

BÖLÜM 4: MÜLTECİ KRİZİNDE KULLANILAN ÇEVİRİ ARAÇLARI, WEB SİTELERİ VE İŞLEVSELLİK

Toplumsallaşma süreci her bireyin zorunlu olarak yaşadığı bir süreçtir. Bu süreçte toplumsal kaynaşmayı gerektiren en önemli öğelerden biri dildir. Bunun ürünü olarak ise yaşadığımız yüzyılda karşımıza teknoloji aracılığıyla sunulan dil hizmetleri çıkmaktadır. İnsan göçleri yeni iletişim teknolojilerinin kapılarını açarak toplumların adaptasyon sürecine katkı sağlamaktadır. Özellikle bu hizmetler mültecilerin, sığınmacıların veya zorunlu göç sebebiyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan diğer bireylerin içinde buldukları ev sahibi toplumla birliktelik içinde hareket edebilmelerinin, en azından ön yeterliğe sahip olabilmelerinin önünü açmaktadır.

Toplumsal yaşam üzerinde etkisi olan teknoloji içinde bulunduğumuz yaşadığımız XXI. yüzyılın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Özellikle tüm dünyada bir senedir yaygın olan Covid-19 pandemisi sebebiyle hemen hemen her hizmet teknoloji aracılığıyla uzaktan gerçekleştirilmektedir. Bu sebeple kamu kuruluşlarının, STK'ların, BM'nin ve şirketlerin mülteci, sığınmacı ve göçmenlere yönelik teknolojik olarak sunduğu çalışmalar daha da önemli bir hale gelmiştir. Akıllı bir telefon aracılığıyla sunulan dil hizmetleri kimi zaman telefona indirilerek kullanılırken kimi zaman kuruluşların web siteleri üzerinden gerçekleştirilmektedir. Birçok farklı ihtiyaçtan dolayı bu uygulama ve araçlara başvurulduğu görülmektedir. Özellikle sağlık, göç, yasal süreç gibi konularda destek vermek üzere şekillendiği görülen bu araçların ve web sitelerinin detaylı incelemesi ve işlevsellikleri aşağıda sunulacaktır.

4.1. Mülteci Krizinde Kullanılan Çeviri Araçları

Geçmişten günümüze milyonlarca insan zorunlu sebeplerle ülkelerini ani bir şekilde bırakarak başka toplumlarda kendilerine yer bulmaya çalışmışlardır. Bu bireylerin çoğu zaman dil bilmedikleri gözlemlenmektedir. Bu kültürlerarası hareketin içerisinde yasaların gerektirdiği şekilde kurumlar mültecilere çeviri desteği sağlamaktadırlar. Fakat düzensiz göç kapsamında kendilerine yer bulmaya çalışan bireylerin bu süreçte asgari düzeyde dil bilen herhangi birinden veya çeviri araçlarından yararlandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca günlük yaşantısında uzmana başvuramayan bireylerin de çeviri gereksinimlerinde araçlar yardımıyla süreci yönettikleri tespit edilmiştir. Bu araçların

kimisi web siteleri aracılığıyla kimisi ise telefon üzerinden uygulamalarla çeviri gereksinimini sağlamaktadır.

2017'de Suriyeli mülteci krizine ve ABD Mülteci ve Seyahat Yasası'na yanıt olarak kurulduğu ifade edilen Tarjimly çeviri aracı ilk örnektir. Arapçada Tarjimly “benim için tercüme” anlamına gelmektedir. Bu çeviri aracında iki farklı seçenek mevcuttur. İlk seçenek akıllı telefon aracılığıyla mültecilerin gündelik hayatta karşılaştıkları problemlerde çeviri ihtiyacı için sistem üzerinden müsait olan çevirmenlerden yardım istenilmesine olanak sağlamaktadır. Bu sistem ile çevrimiçi olan çevirmen canlı ve eşzamanlı olarak mülteciler için karşısındaki kişilerle iletişime geçip ihtiyaçlarını karşılamaktadır. İkinci seçenekte ise konuşmanın dışında kullanıcılar karşılaştıkları yabancı dildeki yazıları mesajla veya resmini çekip çevirmenlerle paylaşmaktadır. Yazılı çeviri alanında uzmanlaşmış kişiler de metinleri istenilen dile dönüştürüp kullanıcılara iletmektedir. Sistemde güvenlik önlemi kapsamında çevirmenlerin yalnızca adları paylaşılmaktadır. Mobil uygulamaları hem IOS hem de App Store üzerinden indirilebilmekte olup İngilizce olarak tasarlanan site üzerinden de çevirmen veya mülteci olarak kayıt oluna bilinmektedir. Uygulamaya kayıt esnasında ilk seçenek; mülteciler, sığınmacılar ve göçmenlerle çalışmaktayım. İkinci seçenek; çok dilliyim ve gönüllü olmak istiyorum şeklindedir.

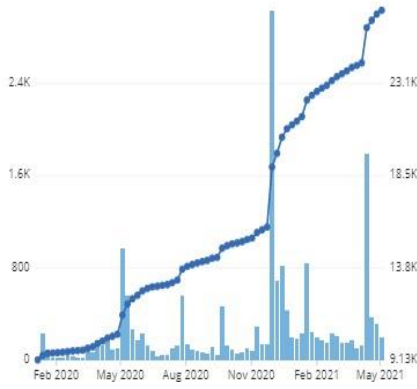
Çok dilli gönüllüler, Tarjimly mobil uygulamasını iOS veya Android üzerinden indirdikten sonra dil profil dökümanını doldurarak çevirmen olarak kaydolabilmektedirler. Bir çeviri talebinde bulunulduğunda çevirmenler telefonlarından bildirim almaktadırlar. Uygunluk durumuna bağlı olarak isteği kabul veya reddetme seçebilmektedir. Talebi kabul eden ilk kişi ile talep oluşturan kişi canlı bir oturumda eşleştirilir ve sonrasında kişi metin ya da sesli not gönderebilir ve hatta canlı bir telefon görüşmesi başlatabilir.

Bu aracın telefon uygulamasının yanı sıra web sitesi de mevcuttur. Site incelendiğinde (Tarjimly, 2020) ekip ve yönetim kurulu üyelerinin eski mülteciler ve göçmenlerden oluştuğu görülmektedir. 21.801 çevirmen/tercüman bulunmaktadır. 32 dilde çeviri imkânı sağlayan bu uygulamada dil çiftine bağlı olarak çevirmene/tercümana ulaşmak için 30 saniye ile 5 dakika arası beklemek gerekmektedir. İltica görüşmeleri, acil tıp, yeni bir ülkede gezinme veya gıda, barınma gibi herhangi bir insani ihtiyaç doğrultusunda

çevirmen talep edilebilmektedir. En çok talep edilen alanlar oranlarla birlikte şöyle sıralanmıştır: % 28,4 tıp, % 19,8 yasal süreç, % 19,0 kamp ihtiyaçları, % 13,8 eğitim, %7,8 iltica süreci ve belgeleri. Örnekler arasında Suriyeli bir kadının çocuğunun penisilin ilacına alerjisi olduğunu söylemesine yardımcı olmak, Yunan makamlarına alabora olan bir teknenin Akdeniz'in bir kısmını geçmeye çalıştığı konusunda uyarılmak bulunmak, Covid-19 nedeniyle sunulan finansal destek hakkında bir mülteciye çeviri yapmak, mültecilere sunulan gıda ve diğer temel kaynaklar hakkındaki metin mesajlarının tercümesi, mültecilerin ve sığınmacıların mesajlara, mektuplara ve e-postalara yanıt vermesine yardımcı olma bulunmaktadır.

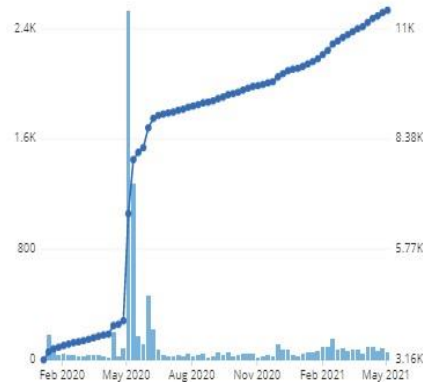
27,759

Translators

11,686

Beneficiaries (Humanitarians, Refugees, Asylees, etc.)

Şekil 8: Şubat 2020-Mayıs 2021 aralığında Çevirmen ve Çeviri Yardımı Talep Edenler (Mülteci, Sığınmacı vb.)

Kaynak: Tarjimly, 2021.

Diğer bir mülteci krizine yönelik araç Bridge uygulamasıdır (Meedan, 2020). Meedan ekibi Sırbistan'daki bir mülteci kampını ziyareti esnada ‘‘bu yemekte domuz eti var mı?’’ veya ‘‘çocukların kıyafet dağıtımını ne zaman başlıyor?’’ gibi sorulara cevap aradığını ve bu mültecilerin kriz sürecinde dil engelleriyle daha da zora düştüklerini farketmeleri uygulamanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Tarjimly uygulamasından farklı olarak telefon üzerinden kendine ait indirilebilen bir uygulaması bulunmamaktadır. Hemen hemen her bireyin Whatsapp ve Viber uygulamasına sahip olduğu kanısıyla ayrı bir uygulama oluşturmak yerine Viber uygulaması üzerinden iletişim desteği sağlanmıştır.

Viber, API¹⁸ işlevine sahip, akıllı telefonlar ve masaüstü işletim sistemleri için 3G ya da Wi-Fi ağları ile anlık mesajlaşma ve sesli görüşme imkânı sunan bir iletişim aracıdır. Kullanıcıların birbirlerine resimli, görüntülü ve sesli mesajlar göndermesine olanak tanımaktadır. API işlevi sebebiyle çeviri desteğinde Viber uygulamasını tercih ettiklerini belirten Meedan şirketi açıklaması şu şekildedir: ‘’Bridge, ilk olarak sosyal medya çevirisi için tasarlanmış olsa da, kısa süre önce onu ses, metin ve resimler dahil olmak üzere mesajlaşma uygulamalarından gelen içeriği işleyecek ve çevirecek şekilde uyarlamaya başladık. Avrupa'daki Suriyelilerin% 80'inden fazlası akıllı telefon kullanıyor ve konuştuğumuz mültecilerin çoğu, aileleriyle iletişim halinde kalmak ve yolculuklarında temel lojistik koordinasyonu sağlamak için Viber ve WhatsApp gibi araçlara güveniyor. Bu uygulamalar halihazırda birçok kampta kullanılıyor ve bu nedenle Bridge'in hem dijital hem de yüz yüze görüşmeler için daha iyi çeviri desteği sağlamak üzere bu araçların API'lerine (eğer varsa) bağlanmasını umduk’’ (Meedan, 2020).

Özellikle çadırlarda yaşayan ve iletişim sorunu yaşayan mültecilere destek olmak amacıyla gönüllülük esasıyla oluşturulduğu belirtilen bu uygulama Arapça ve İngilizce çeviri hizmetlerine ağırlık vermektedir. İnsanların sohbet içeriklerini çevrimiçi olarak çevirmelerine yardımcı olan Bridge oluşturulan çeviri kartlarıyla da hazır çeviriler sunmaktadır. Bu kartların içerikleri kamp hayatında rutin olarak ihtiyaç duyulan barınma, gıda, giysi, tıbbi hizmetler konularında şekillendirilmiştir. Meedan tarafından gerçekleştirilen şu açıklamadan bunu anlamak mümkündür: ‘’Giyim dağıtımını bekleyen 300 kişilik bir sıra düşünün. Bu durumda, yardım görevlileri genellikle her kişi için aynı temel bilgileri Arapça, Farsça, Peştuca ve Urduca gibi dillerde tekrarlayabilirler. Bu cümleler, örneğin ‘‘ayakkabımız yok’’, ‘‘sadece bebekler için hırkamız var’’ veya ‘‘bunu veya bu hizmeti burada sunmuyoruz, lütfen x veya y ofislerine gidin’’. Bu tür ifadelerin çevirisi önceden hazırlanabilir ve ardından mültecilerin beklenen sorularına yanıt vermek için kullanılabilir (Meedan, 2021).

Yazılımlarını makine çevirisi içerisinde profesyonel çevirmenlerle destekleyen Meedan, uygulama içerisinde sağlanan çeviri desteğinin yanı sıra sosyal medyada mültecilere fayda sağlayabilecek duyuruların ve metinlerin çevirisini de yapmaktadır.

¹⁸ API (Application Programming Interface) uygulama programlama arayüzüdür. Bir uygulamanın işlevlerine uzaktan erişilip bu işlevlerin kullanılmasını ve uygulamaya farklı platformlardan erişilmesini sağlamaktadır.

Bir diğerk uygulama Türkiye’de tüm yabancılara hizmet veren ‘‘Tarjemly-live’’dir. Türkiye’ye turistik veya ikamet amacıyla gelen yabancılardan özellikle de mültecilerin dil sorununu gidermek amacıyla kurulmuştur. Tarjemly-Live platformu, yabancılara ve turistlere birçok çeviri hizmeti sunmaktadır. Sesli tercüme, mesaj ve belge çevirisi hizmetinin yanı sıra, belgelerin profesyonel çevirileri de yapılmaktadır. Direk sesli tercüme hizmetinde kullanıcının direk tercümanla iletişim kurması sağlanır. Kullanıcı hangi dilden (Arapça, Türkçe, İngilizce) dile çeviri yapılacağını belirtmesi gerekir ve tercüme tipini de (tıbbi, turizm, genel, iş) seçmesi gerekmektedir. Konuşmanın sonunda dakika başı ücretlendirilir. Metin çeviri hizmeti ile kullanıcı evraklarının, dosyalarının resmini çekerek veya metin dosyalarını (word, PDF) cep telefonundan mesajlarını yükleyerek Tarjemly-Live uygulamasına hangi dile (Arapça, Türkçe, İngilizce) çeviri yapılacağını belirterek gönderebilir. Çeviri yapıp tekrar kullanıcıya gönderilir. Ücretlendirme, kelime sayısına, çeviri diline göre hesaplanır. Tarjemly-Live'a uygulama (Android veya App Store) veya web sitesinden formu doldurarak abone olunmaktadır. Kullanıcı adı ve telefon numarası olması gerekmektedir

Arapça, İngilizce ve Türkçe dillerinde tercümanlar sürekli olarak hizmet vermektedirler. 2021 yılı ilk çeyreği itibariyle 144 tercüman ve 42973 kullanıcı bulunmaktadır. App Store ve Google Play üzerinden de indirme olanağı sağlayan bu çeviri aracı gönüllülük esasına dayalı çalışmamaktadır. Bakiye yükleme yöntemi ile hizmet veren uygulamada bronz, gümüş, altın ve tasarruf kartları mevcuttur (Tarjemly-live, 2020).

Translators without Borders¹⁹, Mercy Corps²⁰, ThoughtWorks²¹ & UNHCR²² iş birliği ile insani yardım müdahaleleri için tasarlanan diğerk uygulama ‘‘Translation Cards’’dır. Google Play Store üzerinden indirme olanağı sağlayan bu uygulama çevrimdışı olarak kullanılabilir özelliği de içermektedir. Yani insani yardım müdahalesi için tasarlanan Translation Cards, internet erişimi mümkün olmayan bölgelerde de dokun ve oynat sesli çevirilere izin veren Android cihazlar için bir uygulamadır.

¹⁹ Sınır Tanımayan Çevirmenler, kar amacı gütmeyen insani kuruluşlar için hayır amaçlı çeviri hizmetleri sağlamak için kurulmuş kar amacı gütmeyen bir organizasyondur.

²⁰ Mercy Corps, insani yardım kuruluşudur.

²¹ ThoughtWorks, 15 ülkede 42 ofisi bulunan, özel sektöre ait, küresel bir teknoloji şirkettir.

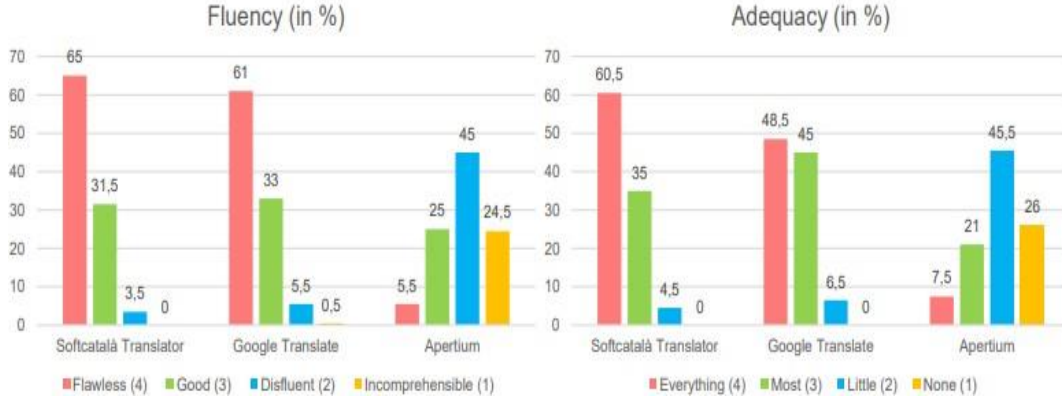
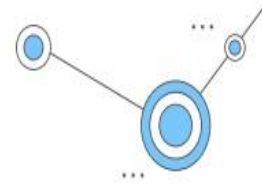
²² Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu, mültecileri koruma amacıyla yapılan uluslararası hareketleri düzenlemek, onlara öncülük etmek ve küresel düzeyde mülteci sorunlarına çözüm üretmekle yetkilendirilmiştir.

Uygulama kullanıcıların basit sesli ve görsel flash kartlar oluşturmaya ve kullanmaya olanak tanır, böylece mülteciler kendi dillerinde yüksek sesle konuşulan önceden çevrilmiş bir ifadeyi duyabilmektedirler. Bu kartların oluşturulma sürecinde kamptaki ve zorluk içerisindeki mültecilerle iletişim kurulduğu ve onların ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulduğu belirtilmiştir. Bu nedenle sağlık, hukuk, günlük konuşma dâhil birçok alanı ve dili barındırmaktadır. Ayrıca herhangi bir kuruluşun kendi özel alanına hitap eden bir deste kart oluşturarak desteklemesine olanak tanımaktadır.²³

Translators without Borders tarafından dünyanın mülteci krizine özgü tasarlanan diğer araç “Apertium” dur. Makine çevirisi olan Apertium 2016 yılında yalnızca İngilizce ve Kürtçe dillerinde çeviri imkânı sunarken şu anda 43 dilde çeviri imkânı sunmaktadır. Belge ve web sitesi çevirme özelliği de daha sonradan eklenmiştir. Açık kaynaklı bir proje olan Apertium, potansiyel geliştiricilerin kendi dil çiftlerini oluşturmaları ve projeye katkıda bulunmaları için de olanak tanımaktadır.

Apertium uygulaması çeşitli makalelerde ve konferanslarda Google Translate gibi makine çevirileri ile karşılaştırılmış ve ele alınmıştır. Örneğin Amerika'da Makine Çevirisi Derneği'nin 14. Konferansı Bildirilerinde makine çevirilerinin etkisi konu olmuştur. Apertium makine çevirisi de karşılaştırma listesinde ele alınan araçlardan biridir. Yeterlilik ve akıcılık bakımından belli ölçütlerle değerlendirilmesi yapılan Apertium aracına ait sonuçlar şu şekilde grafiklendirilmiştir:

Results – Fluency & Adequacy

Şekil 9: Apertium Aracının Çeviride Akıcılık ve Yeterlilik Sonuçları

Kaynak: Sosoni & Stasimioti, 2020.

Diğer uygulama Almanya konumlu Luxx Yarns GmbH²⁴ tarafından oluşturulmuş “Refuchat” adlı çeviri aracıdır. Sağlık görevlileri ve mülteciler arasında iletişim için tasarlanan bu uygulama esas olarak mültecilerin kendilerine değil, mültecilerle çalışan ancak dillerini konuşamayan yardımcılara ve sağlık görevlilerine yöneliktir. İki sürümü bulunmaktadır. Lite sürümü eski akıllı telefonlar için tasarlanmıştır. Uygulama hem çeviri hem de sıklıkla kullanılan kalıpların çevirilerinin olduğu bölümlerden oluşmaktadır. Çeviri yaparken hem ses hem yazı kullanılabilir. Bu uygulamanın android sürümü, çeviriler için sesi kaydetme olanağı sağlamaktadır. Böylelikle Almanca metinler Almanca konuşan, Arapça metinler Arapça konuşan bir gönüllü tarafından okunmaktadır. Ayrıca metinlerin çevirisi için bilgisayar tabanlı çeviri programı (google translate) kullanma özelliği de içermektedir. Şu anda çeviri desteği sunulan diller Arapça, Almanca, İngilizce, Türkçe, Fransızca, Rumence, İspanyolca, Rusça, Farsça, Yunanca, Urduca, Peştuca, Dari’dır (Apps for Refugees, 2020).

Diğer bir uygulama yine Almanya merkezli olan Alles klar by Memorando çeviri aracıdır. Bu aracın misyonunun Almanya’daki 800.000’den fazla mülteci ile Almanca konuşan

²⁴ “Sınırlı sorumluluğa sahip şirket” anlamına gelen “Gesellschaft mit beschränkter Haftung”, Almanya, Avusturya, İsviçre ve Lihtenştayn’da çok yaygın olan bir tüzel kişilik türüdür.

kullanıcıları birbirlerine bağlamak olduğu belirtilmiştir. Ücretsiz olan bu android uygulama ile doğrudan mülteci ve çevirmen iletişimi sağlanmaktadır. Kişi seçme özelliği ile dijital bağlantı kurulmakta, yüz yüze görüşülebilmekte veya çeviri için belge gönderilebilmektedir. Banka hesabı açma, mektupları anlama, Schufa²⁵ kaydı, bürokratik prosedürlere yardımcı olma gibi konular başvuru için çeviri destek konularındandır.

“Universal Doctor Speaker” çeviri aracı ise hastaların ve sağlık görevlilerinin aynı dili konuşmadığında iletişim kurmasını sağlayan bir tıbbi çeviri uygulamasıdır. 17 dilde doktor-hasta etkileşimi için tıbbi ifadeler içermektedir. Sesli doğrulanmış tıbbi çeviriler ana dili İngilizce olan kişilerle birlikte 500'den fazla yaygın olarak kullanılan tıbbi ifade şeklinde hazırlanmıştır. Bu içeriklerin çeşitli tıp uzmanları, profesyonel dilbilimciler ve çevirmenler ve farklı tıp dernekleri tarafından dikkatle incelendiği belirtilmiştir.

Universal Doctor Speaker Web ile aynı veri tabanından oluşturulmuştur. Mobil uygulama hem iOS (iPhone ve iPad) hem de Android (akıllı telefon ve tablet) platformlarında kullanılabilir. İndirildikten sonra, tüm çeviriler ve sesler çevrimdışı kullanım için uygundur. Ayrıca uygulamayı kullanmak için kablosuz internet veya veri bağlantısına gerek yoktur.

Universal Doctor tarafından sunulan çok sayıda uygulama mevcuttur. Universal Doctor, küresel sağlık problemlerinde dil sorununun önüne teknoloji ile geçmeye çalışan sosyal bir girişimdir. Hükümetler, hastaneler, özel sektör ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi uluslararası kuruluşlarla işbirliği yaparak çok dilli tıbbi çeviri araçları geliştirmektedir. Universal Doctor Speaker'ın özel versiyonu olarak geliştirilen diğer uygulama “Refugeespeaker” adlı tıbbi çeviri uygulamasıdır. Sağlık görevlileri ve mültecilerin dil engelleri arasında iletişim kurmasına yardımcı olmak için tasarlanmış ücretsiz bir tıbbi çevirmen uygulamasıdır. iPhone, iPad ve iPod touch ile uyumludur. Çeviri desteği verilen diller Almanca, Arapça, Fransızca, Somali Dili, İngilizce ve İtalyanca'dır (Universal Doctor, 2020).

Diğer çeviri aracı Young Guru Academy²⁶ tarafından Türkiyeli ve Suriyeli YGA gönüllülerinin akıllı telefonlar için birlikte geliştirdiği WeTalk mobil çeviri

²⁵ Schufa Holding AG, alacaklılar tarafından desteklenen bir Alman özel kredi bürosudur.

²⁶ Young Guru Academy, 2000 yılında Türkiye'de kurulmuş, kar amacı gütmeyen uluslararası bir sivil toplum kuruluşudur.

aracıdır. Uygulamanın “Suriyeliler için değil, Suriyeliler ile birlikte” sloganıyla 100’ün üzerinde Suriyeli genç ile 6 ay boyunca Gaziantep’e giderek ev ve kamp ziyaretlerinde mülteciler ile görüşüldüğü ve bu ziyaretlerde mültecilerin sosyal hayattaki gereksinimlerine dair bilgi toplanılarak oluşturulduğu vurgulanmaktadır. Akıllı telefonlara yüklenebilen çeviri uygulaması sesli ve yazılı mesajları Türkçe-Arapça dillerine çevirerek tarafların iletişim kurmasını ve sohbet etmesini mümkün kılmaktadır.

Bir diğer uygulama Speakfree adlı anonim sohbet uygulamasıdır. Mültecilerin aileleriyle, yardım görevlileriyle ve yakın çevrelerindeki diğer mültecilerle etkileşime girmesine olanak tanıyan konum tabanlı anlık mesajlaşma uygulamasıdır. Uygulamada kimseyi tanımadan, bulunulan yerin 1 kilometre, 10 kilometre veya 100 kilometre yarıçapında sorularla çeviri desteği alınabilmektedir. Ayrıca mevcut sohbet odaları ile mültecilerin birbirleriyle ve yerel sakinlerle gerçek zamanlı olarak iletişim kurmasına olanak sağlar. İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, Arapça, Urduca, Dari ve Tigrinya dillerinde destek verilmektedir. Hem IOS hem Android sürümü mevcuttur.

Mültecilere kendilerine yardım eden insanlarla iletişim kurmalarında yardımcı olan diğer uygulama ICOON for Refugees adlı uygulamadır. 1.200 sembol ve fotoğraf içeren sözel olmayan, evrensel bir dil kılavuzu şeklinde tasarlanmıştır. Giyim, hijyen, sağlık, para, konaklama, yetkililer, seyahat, ölçümler, insanlar, gıda başlıklarında sunulan fotoğraflar bulunmaktadır. Mülteciler için ücretsiz olarak kar amacı güdülmeksizin German Red Cross²⁷ gibi yardım kuruluşları ile işbirliği içinde hem kitap hem de uygulama şeklinde tasarlanmıştır (Icoon for Refugees, 2020). Bu uygulama doğrudan çeviri aracı değildir. Çalışmaya dâhil etmemin işaret dili çevirmenliği kapsamında engelli mülteciler için gerekli olduğu kanısındayım.

Çeviri ihtiyacı olan insanları çeviriye ihtiyaç duyulan her konuda telefon görüşmesi yoluyla gönüllü tercümanlara bağlayan diğer araç ETCall uygulamasıdır. Sadece Almanca-Arapça dil çiftinde çalışmaktadır, çünkü Almanya’da yaşayan Suriyeli mültecilerin iletişim sorununu çözmeyi amaçlamaktadır.

Bir gönüllü olarak, sistemi kullanmak için ETCall mobil uygulamasını cihaza kurmak gerekmektedir. Uygulama telefon numarasını kaydetmektedir. Çeviri desteği sağlanabilecek saat dilimi ayarı yapmak mümkündür. Bir çeviri desteği gerektiğinde,

²⁷ Alman Kızılhaçı veya DRK, Almanya’daki ulusal Kızılhaç Derneğidir.

ETCall servis numarasından bir çağrı alınmaktadır. Kullanılabilirlik durumunun güncel kalabilmesi için veri bağlantısı gereklidir. Gizlilik açısından hem gönüllü tercüman hem de kuruluş / mülteci numaraları paylaşılmamaktadır. Yalnızca ETCall numarası üzerinden arama yapılmakta veya alınmaktadır.

Mültecilere gönüllüler ile çeviri desteği sağlayan başka bir araç Translator Pool uygulamasıdır. Gönüllüler arasında öğrenciler, çevirmenler ve akademisyenler bulunmaktadır. İlk adım olarak mülteci, talep edilen tüm ek bilgilerle (adres, ana dil vb.) talep göndermektedir. Bu talep çevirmen grubuna otomatik olarak mesaj şeklinde iletilmektedir. Çevirmen grubu seçiminde, ikamet yeri, uygunluk veya cinsiyet (sağlık sorunları vs.) gibi kriterlere bakılmaktadır. Bir çevirmen isteği kabul ettiğinde, diğer çevirmenlere uygulama tarafından bildirilmekte ve eylemin tamamlandığı gösterilmektedir. Mülteci, talebi çevirmen tarafından kabul edildiğinde bir bildirim mesajı almaktadır. Daha sonra mültecinin de bir sohbet kutusu aracılığıyla uygulama üzerinden bunu onaylaması istenmektedir.

İngilizce, Almanca, Dari, Kürtçe ve Arapça dillerinde alınan bu çeviri desteği yanı sıra mültecilerin arayabileceği bir danışmanlık hizmeti de mevcuttur. Bununla mültecilere çeşitli günlük yaşam konuları ile ilgili uzmanlar sağlanabilmekte ve tavsiyeler sunulmaktadır. Mülteci ihtiyaçlarının ve sorularının uzmanla bağlantısı, cevaplar ve tavsiyeler yerel yetkililer ve sivil toplum kuruluşları ile koordineli olarak yapılmaktadır.

Diğer bir uygulama Türkiye konumlu Turkcell Akademi'nin Suriyeli mülteciler için geliştirdiği Merhaba Umut uygulamasıdır. Anadili Arapça olan kullanıcılara Türkçe'de en çok kullanılan kelime, söz kalıpları ve ifadelerini hem sesli hem de yazılı olarak sunmaktadır. Dil öğrenimi özelliğinin yanı sıra, Türkçe-Arapça ve Arapça-Türkçe dil çiftinde sesli tercüme imkânı da sunmaktadır. Türkçe'de günlük hayatta en çok kullanılan kelime ve cümleler görsel öğelerle zenginleştirilmiş olarak uygulamada mevcuttur. Yazılı ve sesli telaffuza erişim, mini testlerle öğrenme seviyesi ölçme mümkündür. Sesli çeviri uygulamasıyla da telefonun mikrofonuna söylenen kelime ya da cümleyi hem sesli hem de yazılı olarak çevirmektedir. Çalışma izinleri, sağlık, eğitim, resmi işlemler Arapça-Türkçe dil çiftinde sunulan bazı konulardandır.

Çalışmanın içerisine dâhil edilmesini istediğim bir diğer makine çevirisi programı Google Çeviri uygulamasıdır. Bu çeviri aracı doğrudan mülteciler için tasarlanmamıştır fakat

ilave edilen ve geliştirilen sürümlerinde mültecilerin iletişim problemlerine yönelik adımlar atılmaktadır. Örneğin Google Çeviri anında görsel çeviri için 28. dil olarak Arapçayı eklenmiştir, basılı metinlerin ve işaretlerin İngilizce veya Almancadan Arapçaya anında çevrimdışı çevirisini mümkün kılmıştır. Ayrıca yazılı çeviri özelliği, 52'si çevrimdışı çalışmaya devam eden 103 farklı dili desteklemektedir.

Sağlık alanında kendisine yer bulan AOK Health Navigator isimli uygulama hastalıkların en yaygın semptomlarını İngilizce, Arapça ve Dari dillerinde sorgulama ve bunları tedaviyi yürüten doktor için hızlı ve anlaşılır bir şekilde tercüme etme imkanı sunmaktadır. Yabancı dil konuşan hastalarla iletişim sorunları nedeniyle anamnez²⁸ sırasında sıklıkla doğru tedavi için çok zaman kaybedilebilir. AOK Health Navigator, hastalar bekleme odasına girmeden önce tipik semptomlarını isteyerek bir anamnez özeti sunmayı amaçlar. Ek olarak, tedavi sırasında ortaya çıkan tipik durumlar için ve kan testleri, ilaç alımı veya uzmanlara sevk gibi sonraki süreç için pratik çeviri sağlar. “Almanca, İngilizce, Arapça ve Dari konuşan doktoruma şiddetli ağrım olduğunu nasıl söylerim? Reçeteli ilaçlarımı nasıl düzgün bir şekilde alırım?” gibi sorulara ücretsiz bir şekilde karşılık vermeye hedeflemektedir.

Diğer bir araç Deutsch für Flüchtlinge (German for Refugees) uygulamasıdır. Kısa cümlelerle mülteciler, gerçek durumlardan yola çıkarak günlük Almanca öğrenebilirler. Uygulama ücretsizdir ve internete bağlı değildir. İlgili ana dil, bir dil seçimiyle seçilebilir. Tüm bölümler akıllı telefona indirilir. Uygulama 100 ders içerir ve metin ve sesli eğitim yöntemlerini birleştirir. Uygulama 50 dilde mevcuttur. Bu, sığınak arayan herkese ana dillerinden Almanca öğrenme fırsatı verir. Uygulama Aşağı Saksonya'daki Goethe Verlag ve Diakonie tarafından sağlanmaktadır. Uygulama kendisini sığınak arayanların Alman toplumuna yerleşmesini kolaylaştıracak bir yardım olarak görüyor. Doğrudan gerçek kişilerle çeviri imkanı sunmamaktadır fakat mülteci ve sığınmacılara konuşma kılavuzu şeklinde hazır cümleler sunmaktadır. Goethe Verlag ve Diakonie (Deaconry sosyal yardım grubu) işbirliğinde sığınmacıların Alman toplumuna entegre olmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

²⁸ Anamnez, sağlık çalışanının hastaya tanı ve teşhis koymak için hastaya sorduğu sorular sonucu elde ettiği hastanın öyküsüdür. Hastanın mevcut ya da geçmiş sağlık problemleri hakkında kendisinden ya da yakınından alınan bilgilerdir.

185’den fazla dilde hizmet veren Be My Eyes uygulaması görme engelli bireylere, mültecilere yöneliktir. Uygulama, görme engelli ve az gören bireyleri, canlı bir video görüşmesi aracılığıyla dünyanın her yerinden gören gönüllüler ve şirketlerle buluşturan ücretsiz bir uygulamadır. Uygulamaya 17 yaşında veya daha büyük herkes kullanıcı veya gönüllü olarak kaydolabilir. Aramalar, gündüz saat dilimine ve dile göre bağlanır. Ortalama bekleme süresi yaklaşık 15 saniye olarak verilmiştir. Çağrı yanıtlandığında, canlı tek yönlü video (iki yönlü ses) başlatılmakta ve gönüllülerin veya şirket temsilcilerinin kullanıcının kamera önünde ne olduğunu görmesine ve sözlü destek sağlamasına olanak tanımaktadır. Çağrı istekleri, Facetime veya Skype gibi bir kullanıcının telefonunda "Be My Eyes" bildirimini olarak görünmektedir. Güvenlik sebebiyle anonim olarak görünen bildirimde hiçbir telefon numarası, e-posta veya isim paylaşılmamaktadır (Be My Eyes, 2020).

İşlevsellikleri ayrıntılı olarak incelenecek çeviri araç isimleri şu şekildedir:

Tablo 4: Mülteci Krizi Çeviri Araçları

Tarjimly	Icoon for Refugees
Tarjemly-live	Speakfree
Bridge	ETCall
Translation Cards	Translator Pool
Apertium	Merhaba Umut
Refuchat	Google Çeviri
WeTalk	Be My Eyes
Refugeespeaker	Deutsch für Flüchtlinge
Universal Doctor Speaker	AOK Health Navigator
Alles Klar by Memorando	

4.1.1. Araçların İşlevselliği

İşlevsel çeviri kuramları çeviri sektöründe dilbilimsel yöntemlerin yerini erek kitle ve kültüre yönelik çeviri yöntemlerine bırakmış ve çeviri sektöründe yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Erişilen çeviri araçlarında işlevselliğin somut bir şekilde ortaya konulması amacıyla incelemeler doğrultusunda bazı parametreler belirlenerek incelenmiş, kullanıcı yorumları²⁹ irdelenmiş ve mail aracılığıyla da sorular hazırlanarak gönderilmiştir. Bu parametreler; çevirmen profili, dil çiftleri, güncellik, erişilebilirlik, güvenilirlik, kalite, engellilere yönelik bir çalışmanın bulunup bulunmadığı, internet erişiminin zorunlu olup olmadığı ve ücretli olup olmadığıdır.

Çevirmen profili, çeviri sürecinin işlevsel ve doğru ilerlemesi için büyük önem taşımaktadır. Özellikle mülteci konumunda zor durum içerisindeki bireylere sağlanan dil desteği çoğu zaman hayati öneme sahiptir. Çevirmenler çeviri edinci kazandıklarında çeviri sürecinde doğru ve işlevsel kararlar alan birer uzmana dönüşeceklerdir. Çeviri edinci, çeviri ve çevirmen eğitimi açısından üzerinde durulan önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Baykan (2013), çeviri edinci kavramını çeviri yapabilmek ve çevirmen olmak için edinilen tüm bilgi ve becerileri kapsayan üst şemsiye olarak ifade etmektedir. Bu edinçlerin içerisine kültür ve dil bilgisi, metin bilgisi becerisi, problem çözme becerisi, alan bilgisi, yöntem bilgisi, kuram bilgisi gibi başlıkları toplayan Baykan, bu becerilerin çeviri eğitimiyle mümkün olabileceğini ele almıştır. Buradan ana dil ve yabancı dil becerilerinin ortaya çıkarılabilmesinin ve teknolojik gelişmelere bağlı geliştirilebilmesinin çeviri eğitimiyle mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmaya dâhil edilen çeviri araçlarının çevirmen profilleri incelendiğinde (çevirmen profili incelemesi herkese açık sunulanlar) genel itibarıyla eğitim şartının yer aldığı fakat acil ve gerekli durumlarda çevirmen altyapısı yeterli olmadığında eğitim almamış, yalnızca dil bilen gönüllülerden de yararlandığı görülmektedir. Tarafımda elde edilen veriler ile hazırlanan tabloda bunu anlamak mümkündür:

²⁹ Kullanıcı yorumları tez yazarı tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Tablo 5: Mültecilere Sunulan Çeviri Araçları Çevirmen Profili Bilgileri

Çeviri Aracı	Çevirmen Profili İle İlgili Sunulan Bilgiler
Tarjimly	Çoğunluğu mülteci ve göçmenlerden oluşan 21.801 çevirmen, 32 dilde hizmet vermektedir. Form doldurularak gönüllü çevirmen başvuruları almaktadır.
Tarjemly-Live	Sınav ile çevirmen almaktadır. Arapça, Türkçe, İngilizce dillerinde, ticaret, sağlık, resmi işlemler, alışveriş, turizm, alışveriş ve diğer konularda 144 çevirmen.
Bridge	Profesyonel çevirmenlerin yanı sıra dil bilen gönüllüler çeviri desteği sağlamaktadır. Sınav ya da eğitim şartı gözetilmemektedir.
Refuchat	Arapça, Almanca, İngilizce, Türkçe, Fransızca, Rumence, İspanyolca, Rusça, Farsça, Yunanca, Urduca, Peştuca, Dari dillerinde dil bilen gönüllüler ile çeviri desteği
Universal Doctor Speaker	Profesyonel dilbilimciler ve çevirmenler ile doğrulanmış sağlık çevirileri.
Translator Pool	Gönüllüler arasında öğrenciler, çevirmenler ve akademisyenler bulunmaktadır. Bu kişiler İngilizce, Almanca, Dari, Kürtçe ve Arapça dillerinde yetkinliğe sahiptirler. Gönüllülük için başvuru formu ile kayıt olunmaktadır.

Çevirmenlerle ilgili ulaşılan bazı kullanıcı yorumları ise şu şekildedir:

‘‘Sonunda bu projenin işe yarayan bir uygulamaya dönüştüğünü görmek harika. Mültecilere, göçmenlere, yetimlere, dullara ve sığınmacılara evimin rahatlığından çeviriyapmak inanılmaz. Bu, gönüllü olmanın harika bir yolu!’’ (Tarjimly - Muslim Dude, 27.02.2019)

‘‘Ben profesyonel bir tercümanım. Yeni başlayanlar için adlandırma hatası mevcut. Çevirmenler olarak tanımlanıyoruz fakat tercümanlar konuşuyor, bu ikisi farklı

kavramlardır. İkincisi, “iki dilliler” istenilmektedir. Her iki dilli tercüman değildir. Tercümanların aldığı eğitim hakkında herhangi bir fikriniz var mı? Yorumlamanın, çevirinin ne kadar zor olduğunu biliyor musun? İyi niyetli ve deneyimsiz iki dil bilen birinin bir sığınma davasında ne kadar zarar verebileceğini biliyor musunuz? Tıp alanında “intoxicado” kelimesi için 70 milyon dolarlık bir davayı duydunuz mu? Ve hangisertifıkayı sunuyorsunuz, bu sertifikayı kim destekliyor?” (Tarjimly - Labeep, 20.05.2020)

“Uzmanlık alanlarına göre gruplandırma yapmanız iyi olur. Çünkü bilgisayar işlemlerinde yardıma ihtiyaç duyan birçok istek alıyoruz. Uzman olmayan bir kişi çağrıya cevap verirse, haber olmayacaktır. Hatta kör bir bayandan en uygun olanı bulmasına yardımcı olmak için bir telefon aldım.” (Be my Eyes - Sathwik Shastry, 06.05.2021)

“Türkiye’de yaşayan yabancılar için çok yararlı bir uygulama. Harika bir çevirmen kadrosu ile kullanımı kolay.” (Tarjemly-live – Mohamed Goshe, 21.01.2017)

“Çevirmenlerin puanlarını arttıran premier eğitimi adı altındaki eğitim için vaktim yok. Denilen her adımı yapmama rağmen gönüllü çevirmen olmam reddedildi ve açıklama yapılmadı.” (Tarjimly - N sky, 19.01.2021)

İşlevsellik kapsamında ele alınan ikinci parametre araçların üzerinden verilen hizmetlerin çevrimdışı olarak kullanıma sunulup sunulmamasıdır. Bu özellik mültecilere hareketlilik sürecinde hem erişim hem de telefon pilinin kullanım uzunluğu açısından kolaylık ve verim sağlayacaktır. Etkili bir kullanım sunan uygulamalar doğru orantılı olarak uygulama işlevselliğini de arttıracaktır. Örneğin “Universal Doctor Speaker” uygulaması bir sefer telefona indirildikten sonra çevrimdışı kullanıma uygundur. Sonrasında kablosuz internet veya veri bağlantısına ihtiyaç yoktur. Tarjimly, RefuChat, Alles klar by Memorando gibi uygulamalar ise yalnızca çevrimiçi bağlantı ile erişim sağlamaktadır.

Sık kullanılan araçlardan biri olan Google Translate mobil uygulaması da çevrimdışı yani internet bağlantısı olmadan çeviri yapabilme özelliğine sahiptir. Çevrimdışı diller olarak sunulan bölümde 59 tane dil dosyası bulunmaktadır ve bir kez telefona indirildikten sonra makine çevirisi desteği alınabilmektedir.

Çevrimdışı kullanımın yanı sıra bu uygulamaların güncellenme sıklığı da önemlidir.

Uygulamalarda güncelleme geçmişini tarihiyle birlikte görmek mümkündür. Hangi hataların iyileştirildiği veya hangi yeni dillerin eklendiğine dair bilgi kutucukları vardır. Örneğin “Tarjimly” uygulaması en son 12.03.2021 tarihinde yeni sürümünü eklemiştir. “Refugeespeaker” ise en son 2017 yılında son sürümünü güncellemiştir. Yüksek kapasitede internet verisi gerektiren ve sık sık gelen güncellemeler göç sürecindeki bireylerin ulaşımının kesilmesine sebebiyet verebilir. Öte yandan uzun süre güncelleme almayan uygulamalar da akıllı telefonların sürümlerinde işlevini kaybedebilir. Bu parametre ile ilgili olumlu ve olumsuz kullanıcı yorumlarına ulaşmakta mümkündür. Örneğin; internet bağlantısı gerektiren Tarjimly uygulaması ile ilgili yorumda bunun göç sürecinde problemlere sebebiyet verdiği kullanıcı tarafından belirtilmiştir.

“İyi bir uygulama fikri fakat bağlantılarda ve internet erişiminde sıkıntı yaşanmakta. Kullanımda başarılı olamadım.” (Irida Mukami, 27.08.2019)

Başka bir örnekle ise anlık sunulan çevrimiçi desteğin yararlı olduğu ve çözüm üretme noktasında daha işlevsel olduğunu belirten kullanıcı yorumu görmek mümkündür.

“Mültecilerin yeni bir ülkeye ulaştıklarında karşılaştıkları temel sorunlardan birine anlık, benzersiz ve hızlı bir çözüm sunmakta.” (Chris Owen, 12.03.2019)

Bireyler nesnelere gibi durağan değildir. Bilakis yaşamları süresince kültürleri doğrultusunda dönüştüklerinden ve geliştiklerinden toplum dilleri de durmaksızın gelişmektedir. Bu dönüşüm ve gelişim sürecinde yeni dillerin eklenmesi veya tercihen talebin yoğun olduğu dillerde hizmet verilmesi de önemlidir. Erek kültürün ihtiyacının karşılanması çeviri işlevselliği için önemlidir. Örneğin; son dönemde artan Suriyeli mülteci krizi, uygulamaların dil çiftlerini bu noktada etkilemiştir. Uygulamalarda tanıtım, paylaşım ve bilgilendirmeler İngilizce dilinde yapılmaktadır fakat yine hepsinde Arapça dili de mevcuttur. Örneğin Deutsch für Flüchtlinge uygulamasında yorumlar incelendiğinde 29.07.2016 tarihinde Jochen Schmidtman isimli kullanıcı tarafından şu yorum yapılmıştır:

“Harika bir uygulama! Tigrinyaca dili bile mevcut.”

Başka bir örnek ise AOK Health Navigator uygulamasına aittir. Khaled Ft isimli kullanıcı 27.04.2017 tarihinde şu yorumu yapmıştır:

‘‘Arap dilini destekleyen bu faydalı program için AOK'a çok teşekkür ederim çünkü sorularında pek çok kişi doktorları anlayamıyor ve cevaplayamıyor.’’

Kullanıcılar tarafından farklı dil çiftlerinin ihtiyaç doğrultusunda güncellenmesi gerektiğini yine başka bir kullanıcı yorumu ile örneklendirmek mümkündür. Universal Doctor Speaker uygulamasına Michelle Maczka isimli kullanıcı tarafından 31.01.2016 tarihinde yapılan yorum şu şekildedir:

‘‘Uygulama İngilizceden Japoncaya için hiç çalışmıyor. Doktorun dilini Japonca olarak değiştirmeye çalıştım ama tekrar tekrar dondu ve "tamam" ı tıklamama izin vermedi.’’

Dil çiftleri ile ilgili çok sayıda kullanıcı yorumu bulmak mümkündür. Erişilen diğer bazı yorumlar şu şekildedir:

‘‘Kelimeleri İngilizceden İspanyolcaya yorumlayabilmek istedim, bunu yapmanın hiçbir yolu yoktu.’’ (Universal Doctor Speaker - Kathleen Fernandez, 14.04.2018)

‘‘Çok sayıda dil çiftini kapsayan güçlü bir çeviri platformu. Çok kullanışlı.’’
(Apertium
- Google User, 20.07.2018)

‘‘Çeviriler için harika bir uygulama. Pek çok dil ve cümle, ses harika bir özelliktir. Seyahat ederken tıbbi ziyaretlerimi tercüme etmek için mükemmel bir araç. Kullanımı kolay.’’ (Universal Doctor Speaker - Dosthara, 19.06.2013)

‘‘Dil adımına ulaşıldığında uygulama çalışmıyor. Dil listesi yoktu ve hiçbirini seçemedim. Aslında 3 dili çevirmek için gönüllü olmak istiyorum.’’ (Tarjimly - MeriamBen, 08.05.2020)

‘‘Suriyeliler için fakat dil kısmı Suriyeli biriyle konuşacaksınız faydalı olur gibi. Tercüme doğru mu bilemem ama üzerinde baya düşünülmüş. Umarım birçok kişiye yardımcı olur.’’ (Merhaba Umut – Aslı Krks, 16.08.2018)

‘‘Bence bu uygulamayı yapmanız çok hoş. Mülteciler bu şekilde daha iyi öğrenebilirler ve bu uygulamanın kesinlikle onlara çok yardımcı olacağını düşünüyorum. 50 dil sunan bu uygulamanın işlevsel olduğunu düşünüyorum!’’
(Deutsch für Flüchtlinge - Adelina Köhler, 14.01.2016)

‘‘Mükemmel bir düşünce çok takdir ediyorum. Fakat eski Türk alfabesiyle yazılan kısımların yanlarına okunuşunu eklemeniz güzel olabilirdi. Çünkü o kelimelerin çoğu Arapça.’’ (Merhaba Umut – Em Key, 25.01.2018)

Her uygulamada kullanıcı yorumlarına ulaşmak mümkün olmamaktadır. Örneğin Refugeespeaker uygulamasında 100'den fazla kişinin indirildiği rakamsal olarak verilmektedir fakat yorum kısmında gizlilik politikası gereği veri ayrıntılarının paylaşılmadığı ibaresi bulunmaktadır. Yine indirilme oranı fazla olduğu görülen Tarjimly uygulaması 5 üzerinden 4.6 puan toplamıştır ama bununla orantılı olarak yorum yapanların yorumları tamamen kullanıcılara açılmamıştır.

Mobil kullanıcılar, işlevlerinden faydalandıkları ürünleri yorumlayabilme ve paylaşılan tüm yorumları görebilme hakkına sahip olmalıdır. Olumlu ve olumsuz yorumlar potansiyel kullanıcıları yönlendirerek daha hızlı çeviri desteği almasına olanak sağlayacaktır. Aynı zamanda uygulamalara yapılan yorumlarda uygulama sahiplerinin çözüm odaklı geri dönüt cevapları da o bölümde gözükeceği için süreci daha işlevsel ve hızlı hale dönüştürecektir.

“Bu harika uygulama fikriniz için teşekkür ederim. Ancak kayıt olduktan sonra, doğrulama e-postası için gönderdiğim birden fazla istek henüz işe yaramadı. Spam klasörümü bile kontrol ettim ve hala bulamadım. Bu yüzden ilk adımda kaldım ve hiçbirşey göremiyorum. Geri cevap verilmiyor.” (Tarjimly - Bahman, 29.08.2019)

“Harika bir uygulama fikri ancak uygulamanın çok fazla geliştirilmeye ihtiyacı var. Kaydoldum ve videoyu izledim ve nasıl kullanılacağı konusunda hala kafam karışık. Ayrıca telefon ekranımda bazı aksaklıklar ve biçimlendirme sorunları var. Teknik sorunlar giderilmeli.” (Tarjimly - Nayzar Wafaei, 01.05.2019)

“Sıkı çalışmanız ve hemen dönüşünüz için teşekkür ederiz, uygulama mükemmel bir şekilde çalışıyor. Tekrar teşekkürler.” (We Talk - Dennis Adu-Gyamfi, 19.12.2020)

“Soruma çabuk cevap için teşekkür ederim.” (AOK Health Navigator - Rabih Mahmasani, 06.06.2017)

“İzinler? Uygulamanın neden medyaya (resimler, videolar vb.) ve WiFi bağlantı bilgilerine, GPS aracılığıyla konuma erişimi var? Özellikle de internet bağlantısı olmadan çalışırken. Gönüllü olmakla da ilgileniyorum ama bu durumun açıklanmasını istiyorum. (Deutsch für Flüchtlinge - Thomas Ziegler, 31.01.2016)

“Çevirmen olarak kayıt oldum fakat kimseye yardımcı olamadım. Eşleşmelerde problemler var, geri dönüt yok.” (Tarjimly - Amir Dashti, 15.09.2019)

“Bu uygulamayı yıllardır kullanıyorum ve cevap vermeye hazır olmadan bağlanıldığı için iki aramayı kaçırdım. Maalesef internet sorunları nedeniyle ekran çok bulanıktı. Bunu görüşmeden sonra geri bildirim olarak bildirmeye çalıştım, ancak uygulama içindeki geri bildirim yollarından hiçbiri çalışmıyor gibi görünüyor. Yine de indirmenizi şiddetle tavsiye ederim!” (Be my Eyes – Sarah Kamalzadeh, 07.05.2021)

“Sadece iki kez yardımcı olacak bir tercüman buldum, çoğu zaman çok uzun süre bekledim ve kimse burada değildi. Ek olarak gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederiz, ancak sorunun uygulamanın kendisinde olduğunu düşünüyorum çünkü bugün birkaç dil denedim ve hiçbir çevirmen görünmüyor. Ayrıca bekleme süresi bir dakikadan dört dakikaya kaydırıldı ve süresi dolduğunda kimse müsait değildi. Uygulamada bir yazılım sorunu olduğunu düşünüyorum.” (Tarjimly - NS, 23.08.2019)

“Süpersiniz, müthiş olmuş, öneriyorum. Yalnız iki dilli sesler bölümünde tekrar ve hepsini sırayla oynat olursa çok iyi olur teşekkürler” (Deutsch für Flüchtlinge – Aiden İssa, 09.09.2016)

Yapılan tüm yorumların paylaşılması erek kitlede güvenilirlik açısından da önemlidir. Güvenirlik, kaynak dilden erek dile hem kültürel hem de anlamsal eşitliğin sağlanmasıyla mümkündür. Örneğin sağlık alanında yapılan çevirilerde güvenilirlik mutlaka denetlenmelidir. Bununla ilgili olarak Dünya Sağlık Örgütü (2017) sağlık çevirilerinde şunları dikkat edilmesini önermektedir:

- I. Kelimenin veya kalıpların birebir çevirisi değil, anlamsal bütünlükte eşdeğerlik amaçlanmalıdır,
- II. Maddeleri çevirirken basit, açık ve anlaşılır olmaya çalışılmalıdır. Uzun cümleler yerine daha az kelime ile net bir ifade amaçlanmalıdır,
- III. Sağlık alanındaki veya diğer profesyonel gruplardaki meslek kitlelerine hitaptan kaçınılmalıdır,
- IV. Çeviri yapılırken karşı tarafın soruyu duyduğunda ilk anda anlayacağı şeyler düşünülmeli ve bu doğrultuda çeviri gerçekleştirilmelidir,
- V. Sağlık çalışanı olmayan bireylerin anlayamayacağı, tıbbi teknik terimler içeren, anlaşılamayan konuşma dili, deyimler gibi herhangi bir tıp jargonunun kullanımından kaçınılmalıdır,

- VI. Cinsiyet ve yaş gibi normlar dikkate alınmalıdır,
- VII. Hakaret sayılabilecek ırkçılık içeren herhangi bir terimin kullanımından kaçınılmalıdır.

Sağlık alanında etkin bir biçimde kullanıldığı görülen Universal Doctor Speaker uygulamasında yeterli çevirilerin yapıldığı yorumları görmek mümkündür:

“Bu harika bir uygulama! Doktor olarak soracağınız biçimde gerçekten lazım olan soruları soruyor ve Arapça yazının yanı sıra nasıl telaffuz edileceğini de içeriyor. Bende bir tıp yazarıyım ve incelediğimde içerik çok yeterli. Arapça olan yeni sürümünüz için olası ifadeler önermeye yardımcı olabilir miyim lütfen bana bildirin! Teşekkür ederim!”(Crowngirl22, 30.07.2020)

“Harika tıbbi uygulama, kullanımı kolay. Bir hemşireyle aşırı ateşlendiğimde konuşmak durumunda kaldım, sıtmaya yakalanmış olabileceğimi düşündüm! Hemşire bana bu uygulama ile yardım edebildi. Cümlelere tıklayıp yüksek sesle duymak harikaydı.” (Kheilaj, 27.07.2012).

“Yurtdışındayken gerçekten çok yararlı bir uygulama. Geçenlerde tatile gittim ve rahatsızlandım. Bu uygulamayı doktorla birlikte kullandık ve tıbbi geçmişimi anlayarak tedavi uygulayabildi. Ben de doktorun tıbbi tavsiyelerini ve önerilerini net bir şekilde anlayabildim. Oldukça kötü bir durumda bana yardımcı oldu. Hepinize teşekkürler.” (Waffalafel, 26.06.2013).

“Mükemmel tıbbi çeviriler. Bu uygulamayı yabancı hastalarla kullandım ve çevirilerin doğruluğu ve kalitesinden etkilendim. Uygulama, sesli versiyonları olan yüzlerce tıbbi soruyu ve cevabı uygun bir şekilde dönüştürdü. İhtiyacım olanı bulmak oldukça kolaydı. İletişim engellerini aşmada faydalıdır.” (Dottoresf, 22.11.2012)

Güvenirlilik ve kalite kavramları birbirlerini doğrudan etkilemektedir. Yani erek kitle için artan güvenirlilik, artan kalite demektir. Avrupa Komisyonu Tercüme Genel Müdürlüğü 2015 yılında çeviri kalitesi için yayımladığı kılavuzda kalite yönetimi kapsamında amaçlarını “müşterilerin belirlenen veya öngörülen ihtiyaç ve beklentilerini karşılayabilmek için amaçlanan iletişimsel eylemi gerçekleştirebilmek” olarak belirtmiştir. Aslında bu tanım Hans Vermeer ve Holz Mänttari’nin işlevsel bakışından uzak değildir. Çeviri kalitesi ölçütü erek kitle amaçları doğrultusunda yeterli, eşdeğer ve işlevsel bir çeviri ortaya çıkartmaktır. Bu noktada da çevirmen çeviri sürecinde anlam

kaybı olmadan neyin aktarılması gerektiğinin tespitini iyi yapmalı, anlamsal bütünlüğü sağlamalı ve erek metnin kaynak kitle üzerinde uyandırdığı etkiyi erek kitlede uyandırabilmelidir. Yukarıda Universal Doctor Speaker uygulamasına yapılan yorumlar aslında bunun göstergesidir diyebiliriz. Bu konu ile ilgili diğer başka uygulama yorumları ise şu şekildedir:

“Doktor ziyaretlerinde doğru ve hızlı çalışıyor. Çok dilli destek şimdiye kadar kusursuzçalıştı ve çok güzel görünüyor.” (AOK Health Navigator, Stephen Marc, 02.07.2016)

“Oldukça iyi çeviri sunuyor, test ettim, uygulama tavsiye etmeye değer.”
(Deutsch fürFlüchtlinge - Onur, 09.06.2016)

“İşe yarar! Gerçekten mantıklı bir uygulama olduğun için teşekkürler AOK!”
(HealthNavigator - Mohd Alb, 22.11.2016)

“Süper işe yarıyor, kaliteli ve kullanımı kolay, ayrıca zamandan da tasarruf.”
(AOKHealth Navigator - Shafique Muhammad, 13.01.2021)

Peki engelli mülteciler teknoloji aracılığıyla gerçekleşen bu çeviri desteklerinden yararlanabiliyor mu? Yalnızca bir uygulamanın doğrudan engelli bireylere yönelik olduğu tespit edilmiştir. Doğrudan mültecilere yönelik olmamakla birlikte Be My Eyes uygulaması 185’den fazla dilde çağrılarını yanıtlayan gönüllülere sahip çok dilli bir destek topluluğu konumundadır. Uygulama ile ilgili çok sayıda kullanıcı yorumu mevcuttur ve indirilme oranı 1,000,000 üzeri olarak verilmiştir. Yorumlardan bazıları şu şekildedir:

“Ben yeni bir iPhone kullanıcısıyım ve bu uygulamayı indirip ilk kez kullanabildim. Takılıp kaldığımda yardım alabileceğimi bilmek ve gerçekten asla yalnız olmadığımı bilmek çok rahatlatıcı. Bu harika! Çok teşekkürler!” (Clarizza, Almanya)

"Dünyanın diğer tarafından birinin evimde olması ve bana bir konuda yardım etmesi inanılmazdı." (Julia, ABD)

"Bize birkaç dakika içinde verebilecekleri küçük bir yardım, kör veya görme engelli biri için büyük bir şey. Ve bu kişisel temasa erişebilmek için... Onsuz bir hayatı hayal bile edemezdim." (Chris Fisher, İngiltere)

"Be My Eyes, bir yardıma ihtiyacım olursa onu alabileceğimi bilerek kendimi çok daha rahat ve güvende hissettirdi." (Diane, ABD)

“İlk aramamda bir kadın ilaçlarını kaybetmiş, kanepenin yanına düşmüşler. Kaygı

içindeyken hangi ilaçların hangisi olduğundan emin değildi. Ona yardım etmek bana şimdiye kadar hissettiğim en güçlü topluma aidiyet duygusunu verdi.” (Hay Dank Bao, 29.04.2021)

“Bu harika bir hizmet ve umarım çoğu gören ve dil bilen gönüllü burada yardım etmeyeistekli olur. Uygulamayı kullandığım sırada iki çağrı aldım ve kör bir kişiye yardım ederken çok güzel zaman geçirdim.” (Jake Robinson, 23.03.2021)

“Özellikle yaşadığımız bu savaş çağında dünya çapında insanlığı ve sevgiyi paylaşmak çok güzel. İlk çağrımı aldığım için çok heyecanlıyım.” (Google User, 22.01.2018)

“Uygulamaları pek gözden geçirmiyorum, ancak bu Play Store'da bulunan en iyi uygulama! Aferin Devs, son derece yararlı bir uygulama yarattığın için, yenilikçi olduğunuz ve paranın hayattaki tek olumlu şey olduğunu düşünmediğiniz için kendinizle gurur duymalısınız. Gönüllülük açısından iyileştirmek istediğim tek şey, müsait olmadığınızı işaretlemek olacaktır, bu kişisel olarak beni etkilemiyor, ancak bazı kişilerin iş vardialarında gerekli olacağını hayal edebiliyorum.” (Gordon Preston, 01.08.2018)

“ICOON for Refugees” uygulaması da çok fazla dilde 1.200 sembol ve fotoğraf içermektedir. Sözel olmayan, evrensel bir dil kılavuzu şeklinde tasarlanan bu uygulama işaret dili kullanan bireyler için faydalı olacaktır. 5 üzerinden 4.5 yıldızla 10.000 kişinin üzerinde indirilmesi görülen bu uygulamanın yalnızca iki yorumu herkese açıktır. Şu şekildedir:

“Çok teşekkür ederim. Bizler için basit ve önemli bir uygulama.” (Nutzer, 12.06.2016)

“Teşekkürler. Büyük ve başarılı bir çalışma. Gerçekten minnettarım. Lütfen bu organizasyonu bizler için destekleyin.” (Oğuzhan İ., 15.10.2016)

Sunulan bu uygulamaların hemen hemen hepsi gönüllülük esasına dayalı hizmet vermekte ve ücret talep etmemektedirler.

“Bu yazılımın benim için kesinlikle en iyi yanı, ihtiyaç duyduğunuz her yerde çevrimiçiücretsiz yardım almanız ve seçebileceğiniz 30'dan fazla dilin olması. Her şeyi ücretsiz otomatik olarak çevirmenize yardımcı olur ve en iyi kısmı veya özelliği, tam bir belgeyi veya web sitesini de çevirebilmenizdir, bu kesinlikle beklentilerin ötesinde bir şeydir. Büyük bir artı, çevirilerinizi de indirebilmenizdir!” (Apertium -

Vicento E., 07.03.2019)

‘‘Resimler ve yazılar tam uyuşmuyor fakat ücretsiz olarak sunulması güzel, ama daha doğru sunulmalı.’’ (Deutsch für Flüchtlinge - Stefan Kaus, 02.12.2015)

Bu uygulamalar sayesinde kullanıcı yorumlarından da anlaşılacağı üzere çevirmenler dünyanın dört bir yanında ihtiyaç duyan bireylere anlık çözümler sağlayabilmektedir. Gelişen teknoloji ile birlikte iletişim anlayışında değişimine uğradığı gerçeğini kabul edersek uygulamaların eksikliklerini veya dezavantajlarını giderebilir, daha işlevsel çevirilerin sunulduğu araçların önü açılabilir. Bununla beraber bu platformlarda teknoloji uzmanı çevirmenler yetiştirilerek gönüllülerin daha profesyonel ve eğitilmiş bireylerden oluşması sağlanabilir.

Yorumların yanı sıra bu araçların mail adreslerine erişilen bilgileri teyit etmek ve erişilemeyen konular ile ilgili daha detaylı bilgi alabilmek adına sorular hazırlanıp gönderilmiştir. Ekler bölümünde Türkçe ve İngilizce olarak sunulan sorulara geri dönüt alınamamıştır.

4.2. Mülteci Krizinde Kullanılan Web siteleri

Gelişen teknoloji aracılığıyla mültecilerin sorunlarını ve çatışmalarını en aza indirmek amacıyla kullanılan kanallardan biri de web siteleridir. Web sitelerinin mülteci krizi sürecinde kullanılması mültecilere yardım eden çeşitli kurum ve kuruluşlara mültecilerle ve diğer kullanıcılarla iletişim kurma, önemli içerikleri paylaşma ve sorunlara çözüm üretme noktasında fırsatlar yaratmaktadır. Ayrıca web sitelerinin bu işlevi internet teknolojileri odaklı yeni bir iletişim olanağını mümkün kılmaktadır (Akgül & Pazarbaşı & Birinci, 2018). Bu web sitelerinin sağlık, hukuk, eğitim, yasal süreç etrafında farklı dil çiftlerinde şekillendikleri görülmektedir. Yalnızca doğrudan çeviri hizmeti vermek için kurulmayan bu siteler aslında iletişimi sağlamak ve sorunlara çözüm bulmak adına iletişim ve çeviri konusunda köprü görevi görmektedirler.

Translators without Borders (TWB), insani yardım ve kalkınma ajansları ve diğer kar amacı gütmeyen kuruluşlar için küresel ölçekte dil ve çeviri desteği sunan, kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. ‘‘Sınır Tanımayan Çevirmenler’’ olarak dilimize aktarılan yardım kuruluşu, profesyonel ve gönüllü çevirmenleri çevrimiçi çeviri arayüzünde

buluşturarak bilginin bir dilden diğerine aktarılmasına yardımcı olmaktadır.

Görevleri arasında krizden etkilenen ülkelerin dillerinde çevirmen ve tercümanların eğitimi, krizler oluşmadan önce kritik mesajların uygun dillere çevrilmesi ve açık bir şekilde yayılması, çoğunlukla diasporada bulunan ve acil yardım sağlayabilecek eğitilmiş çevirmenlerden oluşan ağlar kurmak, anahtar terimlerin tutarlı çevirisini desteklemek için ücretsiz olarak indirilebilen çok dilli sözlük uygulamaları geliştirme, acil durum müdahalesi için makine çevirisi ve diğer dil teknolojisi araçlarının kullanımını ve geliştirilmesini teşvik etmek, krizden etkilenen insanların konuştuğu ve anladığı diller hakkında veri toplamak ve yaymak için başkalarıyla birlikte çalışmak gibi maddeler sıralanmaktadır.

Mülteci tarafından istenilen çeviri talebi 2000 kelimedenden az olduğunda davetler otomatik olarak ilgili dil çifti için gönüllü çevirmenlere gönderilmektedir. 3000 kelimedenden fazla ise bir proje yöneticisi bilgisi dahilinde belge bölünmekte ve ardından çevirmen ağına otomatik davet süreci etkinleştirmektedir. İşbirliği yöntemi ile metin bölünerek daha hızlı sonuca erişmek hedeflenmektedir.

Gönüllü çevirmen olarak kayıt olunarak dil bilmeyen bireylere yardıma bulunma imkanı sunan siteye süreci paylaşmak adına dahil olunmuştur. Üyelik sürecinin ilk adımında 18 yaş üzerinde olduğuna dair bir onay istenilmektedir. 18 yaş altındaki bireyler kayıt olamamaktadır. Daha sonrasında eğer var ise proz.com veya linkedin adreslerinin linki istenilmektedir. Ardından anadil seçimi istenilmektedir. Anadil tanımı için “doğumdan itibaren veya yaşamınızın veya eğitiminizin uzun bir döneminde maruz kaldığımız bir dildir ve genelde daha akıcı olduğunuz dildir” tanımları verilmiştir. Anadil seçiminden sonra da hangi dillerde yetkin olduğunun tercihinin yapılması istenilmektedir.

Gönüllü olarak sağlayabileceğim hizmetler kısmı için mesaj ve video çevirisi, çok dilli sözlük uygulamaları geliştirme, acil durum müdahalesi için makine çevirisi, diğer dil teknolojisi araçlarının kullanımı, tercüme, revizyon, altyazı, tek dilli düzenleme, DTP, seslendirme ve yorumlama gibi seçenekler mevcuttur. Uzmanlık alanları kısmında ise muhasebe ve finans, hukuk, kriz ve afet yönetimi, sağlık, gıda güvenliği, eğitim, telekomünikasyon, göç, cinsiyet eşitliği, kamp yönetimi gibi seçenekler sunulmakta ve işaretlenilmesi istenmektedir.

En sonda yer alan bölümde ise bazı kuruluşlar veya sertifika isimleri verilmiş ve bunlara

üyelik istenilmektedir. Bunlardan bazıları ProZ Certified PRO members, UNIVERSITAS Austria Interpreters' and Translators' Association - Certified Members, Egyptian Translators and Linguists Association (ETLA) – Members, South African Translators' Institute (SATI) - Accredited Translators or Sworn Translators)'dır. Bunlardan birine üyelik mevcut ise doğrulanmış gönüllü olunabileceği belirtilmiştir. Bu kuruluşlara üyeliğim mevcut olmadığı için çevirmen kayıt formu tamamlanamamıştır. Çevirmen gönüllüğü haricinde başka şekilde gönüllü olunabilecek bir kayıt formu da bulunmaktadır. Bu form ise proje yöneticileri, grafik veya web tasarım uzmanları ve bağış toplama kişilerine ayrılmıştır (Translators without Borders, 2021).

Mülteci krizine yönelik diğer bir web sitesi UNHRC BM mülteci örgütüdür. Site 128 ülke ve bölgede, her bölgenin kullanılan dili ile sunulmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında evlerinden kaçan veya evlerini kaybetmiş milyonlarca Avrupalıya yardım etmek amacıyla 1950 yılında kurulan UNHRC, temel amacını evlerinden kaçmak zorunda kalan kişilerin haklarının ve refahının korunmasını sağlamak, ihtiyaç içindeki herkesin sığınma talebinde bulunma hakkına sahip olmasını ve başka bir ülkede güvenli bir şekilde korumaya erişmesini temin etmek ve kalıcı çözümler bulmak olarak belirtmektedir. Bu kişiler arasında mülteciler, kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş olanlar, vatansız kişiler, ülkesine geri dönemeyenler ve sığınmacılar bulunmaktadır. Koruma, barınak, sağlık, yasal süreç ve eğitim alanlarındaki çalışmaları sitesinde öne çıkmaktadır.

UNHCR, ilgi alanındaki kişileri hakları, yükümlülükleri ve Türkiye'de onlara sunulan hizmetler konusunda bilgilendirmek amacıyla çeşitli iletişim araçları ve kanalları kullanmaktadır. Kapsam dâhilinde ihtiyaç sahibi bireyler UNHCR veya ortaklarına başvuruda bulunarak sorunları dile getirebilmekte, hukuki süreçler ve dosyalarının durumu gibi farklı konularda bilgi ve tavsiye isteyebilmektedirler. Örneğin Arapça, Farsça, Türkçe, İngilizce dillerinde hizmet veren tercüme hattı ile barolara adli yardım başvurusu yapmak isteyen sığınmacı, mülteci ve geçici koruma altındaki kişilerin başvuru işlemleri, avukat ve müvekkil görüşmeleri kolaylaştırılmaktadır. Fransızca, Urduca, Kürtçe ve Somalice konuşan danışmanlar da talep üzerine temin edilmektedir. 34 operatörün görev yaptığı bu danışma hattında mültecilerin ve sığınmacıların hakları, yükümlülükleri, sunulan hizmetler ve ilgili süreçlerle ilgili bilgi ve rehberlik hizmeti almak mümkündür.

UNHCR'nin mültecilerle her gün iletişime geçtiği bir diğer platform “UNHCR Turkey Information Board” adlı Facebook sayfasıdır (UNHCR Turkey, 2021). Bu sayfada Arapça ve Farsça dillerinde gerekli duyurular, hizmetlerle ilgili önemli bilgiler ve faydalı internet kaynakları paylaşılmaktadır. UNHCR, mültecilerle etkileşime geçerek sayfada paylaşılan konularla ilgili yorum, görüş ve geri dönütleri toplamaktadır. Aynı zamanda bireyler de kendi içlerinde iletişime girerek paylaşımda ve etkileşimde bulunmaktadır. Mülteciler ve sığınmacılar tarafından sorulan soruları gerçek zamanlı olarak yanıtlayan etkileşimli bir sohbet robotunu içerisinde barındıran telefon uygulaması da bulunmaktadır. IOS ve Android telefonlar üzerinden indirme olanağı bulunmaktadır ve ücretsizdir.

Gönüllü olarak görev almak isteyenler için uluslararası profesyonel kadro (belirli süreli iş olanakları), geçici randevu, danışmanlık, staj, genç profesyonel görevli, Birleşmiş Milletler gönüllüleri ve diğer fırsatlar (genel servis, milli personel, saha servisi) ana başlıklarında liste ve içerikler hazırlanmıştır (UNHCR Career Opportunities, 2021). Başvurular İngilizce olarak yapılmaktadır. UNHCR, çok dilliliğe önem vermektedir. Adayların İngilizcede tam yetkinliğe sahip olmaları ve B2 seviyesinde ikinci bir BM dili (Arapça / Çince / Fransızca / Rusça / İspanyolca) hakkında çalışma bilgisine sahip olmaları gerekmektedir. İhtiyaç durumunda ikinci bir BM dili olmayan adayların başvurularını da değerlendirebilmektedir.

Başvuru sahipleri, başvurdukları göreve uygun olup olmadıklarını belirlemek için bir tarama sürecinden geçmektedirler. Doğru iş için doğru kişiyi seçmek amacıyla eğitim geçmişi, ilgili iş deneyimi ve niteliklerin yanı sıra dil ihtiyaçları, çeşitlilik ve cinsiyette dikkate alınmaktadır. Başvuru esnasından form içerisinde bir mektup hazırlanması istenilmektedir. Mektubun en fazla 5500 karakterden oluşması ve sahip olunan bilgi ve becerilerin, yetkinliklerin, deneyimlerin, başvuru pozisyonunun kariyer hedefleriyle ne derece örtüştüğünün vb. en uygun şekilde anlatılması istenilmektedir.

Diğer web sitesi dilimize “Birleşmiş Milletler Gönüllüleri” olarak aktarılan UN Volunteers'e aittir. Almanya Bonn merkezli olan kuruluş, çevrimiçi gönüllüler aracılığıyla dünyanın herhangi bir yerinde bilgisayar, tablet veya cep telefonundan çalışan geliştirme organizasyonlarının çalışmalarına doğrudan katkıda bulunmaktadır. Site içerisinde çevrimiçi gönüllü olarak çalışmak ve yardım etmek üzere sunulan pek çok alan

mevcuttur. Teknoloji başlığı altında web siteleri geliştirme, proje geliştirme ve yönetimi başlığı altında sosyal medya kanalları üzerinden desteklerin sunulması, çeviri başlığı altında insan hakları basın açıklamasının veya bazı araçların çevirilerinin yapılması sunulan gönüllülük kategorilerinden bazılarıdır.

Çeviri başlığı altında bulunan 22 gönüllülük görevi arasından herhangi birine tıklanıldığında istenilen şartlar bulunmakta ve kayıt olunmaktadır. Süreç paylaşımı adına kayıt olunma denenmiştir. İlk etapta kişisel bilgilerin istendiği basit bir form bulunmaktadır. Tercih edilen diller kısmında sadece İngilizce, Fransızca ve İspanyolca seçilebilmektedir. Uzmanlık alanı başlıklarından bazıları ise kriz yönetimi, acil yardım, afet riskinin azaltılması, uzlaştırma, mültecileri ve sığınmacıları korumadır. Bu adımların işaretlenmesinden sonra mail adresi üzerinden aktivasyonun onaylanması istenmektedir. Onayladıktan sonra 111 adet gönüllü olarak destek verebileceğim teklif sunulmuştur. Herhangi birini denemek istediğimde her bir başlık için 500 karakter olacak şekilde motivasyon yazısı, gönüllülük deneyimleri, iş deneyimleri, yetenek ve vasıf, dil yeterliliği, diğer bilgi ve beceriler yazılması istenilmektedir. Ayrıca özgeçmiş hazırlanarak eklenmesi de istenilmektedir. Aynı zamanda kayıt olan gönüllüler ve mülteciler için site içerisinde çevrimiçi olarak sunulan destek mesaj kutucuğu bulunmaktadır. Sorun durumunda yazıldığında doğrudan yanıt verilmektedir (UN Volunteers, 2021).

Yerinden edilmiş tüm bireylere özellikle de Suriyeli mültecilere yönelik dil hizmeti sunmak amacıyla ortaya koyulduğunu belirten diğer bir web sitesi NaTakallam'dır. Web site kurucu Aline Sara 2015 yılında Lübnan'daki milyonlarca Suriyeli mültecinin zorlu çalışma koşullarının ışığında ve kendi Arapça becerilerini geliştirmenin yollarını ararken NaTakallam fikrini ortaya atmıştır. Arapça'da "Konuşuyoruz" anlamına gelen NaTakallam, yerinden edilmiş insanları ve mültecileri dil ve çeviri hizmetleri arayan müşterilerle buluşturmaktadır. NaTakallam, Cornell Üniversitesi ile ortaklaşa çeviri, yorumlama ve transkripsiyondan Arapça müfredatına kadar çeşitli hizmetler sunmaktadır. Diğer diller arasında, Venezüellalı mültecilerin acil ihtiyaçlarını karşılamak için eklenen Farsça ve İspanyolca da yer almaktadır.

Skype üzerinden dil pratiği yapmak için yerinden edilmiş kişileri dünyanın farklı yerlerindeki öğrencilerle eşleştirmektedir. Platform, dil öğrenenler için anadili İngilizce

olan kişilerle uygun fiyatlı, esnek, kişiye özel dil pratiği sunarken aynı zamanda Lübnan, Arjantin, Türkiye, Yemen, Irak, Burundi, Mısır, Fransa, Brezilya ve daha birçok ülkede yerinden edilmiş insanlara gelir kaynağı sağlamaktadır. Ayrıca dünya çapındaki bireylere ve kuruluşlara profesyonel çeviri hizmetleri de sunmaktadır. NaTakallam'ın çeviri müşterileri arasında Uluslararası Kurtarma Komitesi, Malala Fonu, BuzzFeed ve Danimarka Mülteci Konseyi bulunmaktadır.

NaTakallam anadili Arapça, Farsça, İspanyolca ve Fransızca olan öğretmenler istihdam etmektedir. Ayrıca Arapça, Fransızca, Kürtçe, Peştuca, Farsça (Farsça / Dari), Portekizce, Somalice, İspanyolca, Tigrinya dili, Türkçe ve Urduca dillerinde İngilizce olarak çalışabilen çevirmenler istihdam etmektedir. Bir sosyal girişim ile gönüllü olarak katılmak isteniliyorsa info@natakallam.com adresinden konu satırında "Gönüllü" yazan bir e-posta ile CV göndermek gerekmektedir (Natakallam, 2021).

Çalışma kapsamında ele alınacak diğer bir web sitesi Settlement Services International'dır. Mülteci yerleşim alanlarında bir dizi hizmet sunan, toplum temelli, kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Mültecilere bağımsızlık kazanmaları ve yeni topluluklarında güçlü bağlantılar kurmaları için yardımcı olmak ve onları güçlendirmek için gerekli destek ve bilgileri sağlar. Site incelendiğinde birçok personelin de mülteci veya göçmen kökenli olduğu, yeni bir ülkeye yerleşmenin zorluklarına ve yeni gelenlerin ihtiyaçlarına aşina oldukları görülmektedir.

Gönüllüler, yeni gelen mültecilere ve sığınmacılara yardım etmek için bir dizi faaliyete katılabilmektedir. Örneğin; yeni gelen mülteci ve sığınmacıların yerel bölgeye daha aşina olmalarına yardımcı olmak, sosyalleşmeye yönelik sanat atölyeleri, spor etkinlikleri veya dans dersleri düzenlemek, yeniden yerleşimin ilk aşamalarında bireylere ve ailelere yardımcı olmak için tasarlanmış gezilerin ve sosyal faaliyetlerin bir parçası olmak, ofiste ekibin bir parçası olmak ve sektörde çalışma becerisi kazanmak, bir oyun grubu ortamında anneler ve çocuklarla etkileşim kurmak ve çocukların etkinliklerini koordine etmeye yardımcı olmak sıralanmaktadır.

Gönüllü başvuru süreci şu şekildedir: Bir gönüllük alanı için başvurduktan sonra, başvuru sahipleri profesyonel gönüllü ekibinden bir telefon araması veya bir e-posta almaktadır. Başvuru sahipleriyle telefonla iletişime geçildiğinde başvuru sürecinin bir parçası olarak 10 dakikalık bir ilk görüşme yapılmaktadır. Gönüllü başvurusu onaylanırsa, başvuru

sahipleri başlangıç oturumuna davet almaktadır. Bir başvuruyu gönderdikten sonra onaylı bir gönüllü olmaya hak kazanmak iki ila dört hafta sürmektedir. Başvurmadan önce dikkat edilmesi gerekenler arasında başvuru sahiplerinin 18 yaşında veya daha büyük olması, rol gerekliliklerine göre en az altı ay ve haftada en fazla 16 saat olmak üzere düzenli katılım zorunluluğu, bir ulusal polis kontrolünü kabul etmek ve çocuklarla çalışma kontrolüne sahip olmak sıralanmıştır. Öğrenci yerleştirmeleri, stajlar ve herhangi bir eğitim gereksinimi gönüllülüğten ayrı olarak kabul edilmekte ve başvurusu alınmaktadır (Settlement Services International, 2021).

“Refunite.org” çatışmalardan kaçarken birbirleriyle iletişimlerini kaybeden mülteci ailelerini yeniden bağlamak için kar amacı gütmeyen destek vermektedir. Misyonlarını mültecilere veya yerinden edilmiş kişilere cep telefonu, bilgisayar veya ücretsiz yardım hatlarından biri aracılığıyla kayıp sevdiklerine buluşturmak olarak belirten bir teknoloji kuruluşudur. Bu amaçla Ericsson³⁰, UNHCR, Maersk, çeşitli mobil ağ operatörleri ve Birleşmiş Milletler ile işbirliği bulunmaktadır.

Site incelendiğinde Kenya, Uganda, Güney Sudan, Somali, Ürdün, Türkiye, Irak, Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DRC) ve Filipinler’de projeleri bulunmaktadır. Aynı zamanda 17 ülkede Facebook ile ortaklık kurularak hizmet olanağı sunulmuştur. Site, çevrimiçi küresel bir veritabanı oluşturarak, kullanıcıların kayıp sevdiklerini arayabilmesine olanak vermektedir. Somut bilgilerle ise 2021 tarihine dek 40.000’den fazla mülteci aile arasında köprü olunmuş ve 1 milyondan fazla kayıt alınmıştır. (Refunite, 2021).

“Kids Help Phone” diğer bir kar amacı gütmeyen kuruluştur. Gençlere hem İngilizce hem de Fransızca dillerinde profesyonel danışmanlık ve bilgilendirme sunulmaktadır. Telefonla, metinle, mobil uygulamayla veya web site üzerinden istenilen şekilde bağlantı kurmak mümkündür. Kuruluş başlangıçta yalnızca İngilizce ve Fransızca olarak danışmanlık hizmeti vermekteyken COVID-19 yasaklarıyla beraber hükümetin sunduğu fonla birlikte bu dillere mülteciler için Arapça eklendiği görülmektedir. Örgüt, 70.000’den fazla mülteci Suriyeli çocuklara yardım etmeyi amaçlamadığını belirtmektedir.

³⁰Ericsson, çok uluslu bir ağ teknolojileri, telekomünikasyon ekipmanı ve hizmetleri sunan İsveç’in başkenti Stockholm’de bulunan şirkettir.

³¹ Crisis Text Line, SMS mesajı yoluyla gizli kriz müdahalesi yoluyla ücretsiz akıl sağlığı mesajlaşma hizmeti sunan, kar amacı gütmeyen küresel bir kuruluştur. Kuruluşun hizmetleri Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere ve İrlanda’da her gün 24 saat mevcuttur.

Kids Help Phone tarafından desteklenen Crisis Text Line³¹ ile destek almak için eğitimli, gönüllü bir kriz yanıtlayıcıyla istenilen zaman, her konuda, metin mesajı yoluyla sohbet imkanı tanınmaktadır. Mesajlaşma hizmeti ücretsizdir ve Kanada genelinde 7/24 mevcuttur. Kullanmak için bir veri planına, internet bağlantısına veya uygulamaya ihtiyaç yoktur. Bir kriz sorumlusu ile mesajlaşma görüşmesi gizli tutulmaktadır. Peki mesaj atıldığında ne olmaktadır? Süreç şöyledir: ‘‘Mesajlaşma hizmetini kullanmaya başlamak için, CONNECT yazıp 686868'e gönderin. Aldığımız ilk birkaç metin, size hizmet ve gizlilik politikamız hakkında daha fazla bilgi veren otomatik mesajlar olacaktır. Bundan sonra, herhangi bir konu hakkında konuşabilecek gönüllü bir kriz müdahale ekibine bağlanacaksınız. STOP yazarak istediğiniz zaman konuşmayı sonlandırabilirsiniz.’’ Mesaj yolu dışında Facebook web sitesini veya Messenger uygulamasını kullanarak Kanada genelinde eğitimli, gönüllü kriz müdahale ekiplerinden gizli destek almak mümkündür. Bunların dışında telefon araması üzerinden de İngilizce ve Fransızca dillerinde hizmet verilmektedir. Eğer birey telefona sahip değilse başka bir cihaz ile Skype üzerinden arama gerçekleştirme olanağı da bulunmaktadır (Kids Help Phone, 2021).

Kids Help Phone ile gönüllü olmanın birçok yolu sunulmaktadır. Sosyal yardım ve bağış toplama, etkinlik planlama komiteleri içerisinde yer alma, ofis konumlarında çeşitli idari görevlere destek sağlama ve özel bir projede yer alma bunlardan bazılarıdır. Fakat şu anda gönüllü kaydı alınmadığı için süreç denememiştir.

İşlevsellik incelenecek olan web siteleri şu şekildedir:

Tablo 6: Mülteci Krizi Web Siteleri

The UN Refugee Agency-UNHCR
Translators without Borders-TWB
Refunite.org
Kids Help Phone
Settlement Services International
Natakallam
UN Volunteers

4.2.1. Web Sitelerinin İşlevselliği

Erişilen web sitelerinde işlevselliğin somut bir şekilde ortaya konulması amacıyla incelemeler doğrultusunda çeviri araçlarında olduğu gibi parametreler belirlenerek site içerikleri incelenmiş, kullanıcı yorumları irdelenmiş ve sorular hazırlanarak internet ortamında mail aracılığıyla gönderilmiştir. Bu parametreler; çevirmen profili, dil çiftleri, güncellik, erişilebilirlik, güvenilirlik, kalite, engellilere yönelik bir çalışmanın bulunup bulunmadığı ve gönüllülük esasına dayalı olup olmadığıdır.

İlk parametre olarak teknolojik gelişmelerin sonucunda bu gelişmelere ayak uydurmak durumunda kalan çevirmenlerin profilleri incelenmiştir. Çeviriye aracılık eden bu sistemler çevirmenlerin daha fazla kişiye ulaşması açısından avantaj sağlasa da çevirmene yeni bazı sahip olması gereken nitelikler getirmiştir. Sorunlara daha kısa sürede çözüm bularak çeviri eylemini anlık gerçekleştirmesi, kültür edincini tam anlamıyla kazanması, çeviri teknolojilerini kullanabilmesi, farklı alanlarda bilgi birikimine sahip olması, diplomanın yanı sıra bazı belgelerle daha güvenilir ve kaliteli çeviri gerçekleştirdiğini sunması bunlardan yalnızca birkaçıdır. Çalışmaya dâhil edilen web sitelerin gönüllü çevirmen profilleri incelendiğinde de istenilen dil ve yetkinliklerden bunu anlamak mümkündür:

Tablo 7: Mültecilere Sunulan Web Sitelerinin Gönüllü Çevirmen Profili Dil ve Yetkinlikleri

Web Sitesi	İstenilen Diller / Dil Yetkinliği	İstenilen / Verilen Diğer Beceri ve Yetkinlikler
UNHCR BM Mülteci Örgütü	İngilizce tam yetkinlik, B2 seviyesinde ikinci bir BM dili (Arapça / Çince / Fransızca / Rusça /İspanyolca), American Translators Association sertifikalı, Lionbridge , ProZ.com Certified PRO'da veya UK Institute of Translating and Interpreting'den MITI yeterliliğine sahip çevirmenler öncelikli	Hukuk, kamu yönetimi, sosyal bilimler, afet ve kriz yönetimi, afiş çevirileri, sağlık çevirisi, mülteci ve sığınmacıları koruma, video çevirisi, altyazı çevirisi, proje yönetimi, kültür edinci
Translators without Borders	Bazı kuruluş ve sertifika isimleri verilmiştir, üyelik zorunludur (Örneğin; ProZ Certified PROMembers, UNIVERSITAS Austria Interpreters' and Translators' Association - Certified Members, Egyptian Translators and Linguists Association (ETLA) – Members, South African Translators' Institute (SATI) - Accredited Translators or Sworn Translators)	Mesaj ve video çevirisi, kriz ve afet yönetimi, çokdilli sözlük uygulamaları geliştirme, acil durum müdahalesi için makine çevirisi ve diğer dil teknolojisi araçlarının kullanımı, revizyon, altyazı, tek dilli düzenleme, DTP, seslendirme ve yorumlama
UN Volunteers	İyi derecede İngilizce, Fransızca ve İspanyolca. Asgari düzeyde yüksek öğrenim ve mesleki yeterlilik	Yasal süreç çevirileri (insan hakları, yeniden yerleşim vs), sağlık, kriz yönetimi, acı yardım, afet riskinin azaltılması, uzlaştırma, mültecileri ve sığınmacıları koruma, web siteleri geliştirme, proje geliştirme ve yönetimi, kültür bilgisi

<p>NaTakallam</p>	<p>Çeviri, transkripsiyon ve alt yazı için: İngilizceden Arapça, Fransızca, Kürtçe, Peştuca, Farsça (Farsça / Dari), Portekizce, Somalice, İspanyolca, Tigrinya dili, Türkçe, Urduca.</p> <p>Sözlü çeviri için: İngilizceden Arapça, Fransızca, İspanyolcaya.</p> <p>Mülakat zorunluluğu vardır.</p>	<p>Web site ve araçların çevirisi(yerelleştirme), tıp, teknoloji, hukuk, siyaset, göç ve göçmenlikle ilgili konular, video çevirisi</p>
<p>Settlement Services International</p>	<p>Dil sınırlandırılması yapılmamıştır fakat Avustralya’da konuşulan dillerden biri mutlaka bilinmelidir.</p>	<p>Kriz yönetimi, toplum çevirmenliği, kültür bilgisi, mültecileri ve sığınmacıları koruma, engelli bireylere dil desteği</p>
<p>Refunite.org</p>	<p>İngilizce, Fransızca, Arapça, Kürtçe, Dari, Hintçe, Svahili, Somalice, Urduca, Peştuca, Filipince</p>	<p>İrtibat çevirisi, kriz yönetimi, çevrim içi danışmanlık, teknoloji araçlarının kullanımı, toplum çevirmenliği, proje yönetimi</p>
<p>Kids Help Phone</p>	<p>İngilizce, Fransızca, Arapça</p>	<p>Kriz yönetimi, mesaj çevirisi, çevrim içi danışmanlık, kültür bilgisi, teknoloji araçlarının kullanımı, çocuk ve gençlerle ilgili yasaların bilinmesi, sosyal bilimler</p>

Tablo 7’de görüldüğü üzere çevirmen çokkültürlülüğün yanı sıra teknolojik gelişmelerin getirdiği yeni uygulamaları da yakalamalı ve bunu gerçekleştirirken yalnızca konumundaki değil, tüm dünyadaki gelişmeleri takip edebilmelidir.

Çevirmen profilleri ile ilgili yapılan yorumlar aslında sürecin olumlu işlediğini ve çevirmen profillerinin teknolojik gelişmelerle orantılı geliştiğini göstermektedir.

“Ekipleri yetenekli, profesyonel ve hızlı yanıt veriyor. Hizmetleri, insani müdahale alanında paha biçilmez.” (Translators without Borders - Cat Graham, 13.11.2019)

“BMMYK'de serbest çevirmen olarak çalıştım. Çoğunlukla vaka çalışanları ve mültecilerin kısa süreli konuşmalarını tercüme ediyordum. Mülteciler ve geçirdikleri zorhayatlar hakkında çok şey öğrendim.” (UNHCR – 28.08.2017)

“Çok kültürlü harika bir işyeri. Uluslararası mülteci hukuku ve diğerleri gibi mültecilerle çalışma konusunda birçok eğitim kursu aldım.” (UNHCR – Jordan Amman, 30.12.2018)

“Mükemmel iş çıkarıyorlar, mülteci krizinde çok yardımcı oldular.” (Translators without Borders - Phoebis Stergiannis, 28.03.2017)

“Basitçe, birçok değerli amaç için çalışan ve kendini amaca adanmış proje yöneticileriyle bazı büyük kuruluşların çabalarına katkıda bulunma fırsatı.” (Translators without Borders - Adrian Boyle, 24.01.2019)

“İyi bir STK. İnsani krizde iletişim kuruyor ve yardımcı oluyor.” (Translators without Borders - James Diar, 31.03.2020)

“Gönüllük için yazılı bir mülakatın ardından sözlü mülakatta yapıldı. Yazılı görüşme, işianlamayı hemen hemen sağlıyor.” (UN Volunteers – User, 30.04.2021)

“Bu iş bana çevirinin insani yardım çalışmalarında nasıl kullanılabileceğini öğretti. Çevirmen, İngilizce konuşamayan mültecileri tercüme eder ve ülkeye sığınma başvurusunda bulunmalarına yardımcı olur.” (UNHCR – Delhi, 21.06.2018)

“Mülteciler ve BM görevlileri arasında iki dilli tercüman olarak çalışıyordum ve mültecilere davalarında yardımcı olmayı seviyorum.” (UNHCR – Kuala Lumpur, 01.05.2015)

“Burada pek çok farklı rol türü var ve deneyimler imkanı var. İnsanların işinizde ne kadar başarılı olduğunu görmeleri için mülakatlara katılmalısınız.” (Kids Help Phone – Ontario, 02.04.2021)

“Harika bir yer, ödüllendirici ve motive edici. Gönüllülerine çok destek veriyorlar. Çocuklara yardım telefonu için gönüllü olmayı herkese tavsiye ederim!” (Kids Help Phone – ON, 26.03.2020)

“Harika personel ve eğitmenler, harika bir deneyim yaşadım!” (Natakallam – Muriam Haleh, 09.11.2019)

“Hayatın her kesiminden insanlarla çalıştım. Bu, bana farklı türden danışanlarla ve

onların kültürel özellikleri ve farklılıklarıyla başa çıkmak için gereken duyarlılığı ve anlayışı aştı. (Settlement Services International– Parramatta, 01.11.2017)

Ulaşılan bu yorumlar çeviri işlevselliği ve kalitesi açısından olumlu yorumları da beraberinde getirmiştir:

“Gerçekten hayati önem taşıyan işler yapan vazgeçilmez bir organizasyon.” (Translatorswithout Borders - Kathrin Bussmann, 15.09.2017)

“TWB'nizin farklı dillerde iletişim kurmanın en kolay yolu ile yardımcı olmak üzere olduğu yeni sistemi beğendim.” (Translators without Borders - Mohamed Abdi Kadiye,19.07.2019)

“İnsanların yaşamlarında bir değişiklik yapmak için teknolojiyi kullanan harika bir fikir!” (Natakallam – Felix Brassier, 14.12.2018)

“Tek başına bu deneyimi herkese tavsiye etmeye yetecek kadar parlak bir girişim. Teknolojiyi gerçek köprüler inşa etmek ve pek çok düzeyde meyve veren alışverişler için fırsatlar sağlamak için kullanmak.” (Natakallam – Anna Purish, 30.03.2018)

“UNHCR, dünyanın dört bir yanındaki mültecilerle ilgilenen, savunmasızlık çeken ve sergilenen insanlara yardım eden uluslararası bir örgüttür. Bu alandaki deneyimim, muhtaç insanlara yardım etmek için kişiliğimi büyütmemeye çok yardımcı oldu.” (UNHCR– Abu Dhabi, 25.12.2018)

“Arapçamı tazelemek ve daha da önemlisi NaTakallam aracılığıyla Suriyeli bir mülteciyle arkadaşlık kurmak konusunda olağanüstü bir deneyim yaşadım. Hem program yöneticileri hem de konuşma ortakları son derece profesyonel, duyarlı ve her yönden harika insanlar. NaTakallam'ı Arapça sohbet partneri ve Suriyeli mültecilere doğrudan destek arayan herkese şiddetle tavsiye ediyorum.” (Natakallam – Caryn Leahy, 25.03.2018)

“Burada gönüllülük yapmaya başladığımda dünyadaki sorunların farkına vardım. Gözlerim asla bilmeyeceğim yerlere açılıyor.” (UN Volunteers – User, 06.05.2018)

Web sitelerin mültecilere yönelik sağladığı hizmetlerde genel olarak gönüllülük hizmetiyle çalışmasının bazen taleplerin karşılanmasında yeterli olmadığı görülmektedir.

Yine kullanıcı ve çevirmen yorumlarından bunu görmekteyiz:

“Hizmetlere yoğun bir talep var ve yeterli gönüllü yok, bu yüzden çok meşgul ve stresli oluyoruz. Bununla birlikte, yaptığımız işin paha biçilmez ve inanılmaz

derecede önemli olduğunu - hizmetlere erişmek için sırada bekleyen kişilerin olması söyleyebiliriz. Ne yazık ki sadece "x" kişisinde gönüllümüz veya tutarında finansmanımız var demek stresli olabiliyor.” (Kids Help Phone – Bilingual Supervisor, 30.12.2019)

“İyi ama stresli, gönüllü olarak fazla mesai yapmaya hazır olun.” (UNHCR – Interpreter, 16.02.2021)

“İlk başta güzeldi. Yardıma muhtaç bir aileye yardım ediyorsun ama gönüllü olarak. Filipinler’de farklı bir yere atandınız diyelim, ulaşım için bile harçlık vermiyorlar.” (UNHCR – Brand Ambassador, 08.11.2017)

“Genel olarak iyi, ancak İngilizce - Çince çeviri için çok fazla durum yok. Aylarca ihtiyaç olmaması mümkün. Görünüşe göre Avrupa dillerinin tercümesinde çevirmenlere daha çok ihtiyaç var.” (Translators without Borders - Chinese Translator, 19.02.2021)

Dil çiftlerine olan talep mültecilerin köprü olarak kullandıkları yerlerle ilgili olarak³² değişkenlik göstermektedir. Web sitelerinin bu doğrultuda dil çiftlerini güncellediği görülmektedir. Örneğin Kids Help Phone tüm dünyada yaygın olan Covid 19 pandemi sebebiyle dil çiftlerine Fransa ve İngilizcenin yanı sıra Arapça dilini de eklemiştir.

Güncellik kavramı yalnızca dil çiftlerinde değil yapılan paylaşım ve içeriklerle de önem taşımaktadır. Örneğin UNHCR Türkiye web sitesinin 1-6 ay aralığında güncellendiği görülmüştür. 31 Mart 2021 tarihinde 25.050 UNHCR danışma hattında 25.050 çağrıya cevap verildiği, çağrılarının çoğunda üçüncü ülkeye yerleştirme ve finansal yardım sorularının yanıtlandığı gibi bilgiler rapor şeklinde paylaşılmıştır. Web sitelerinin yanı sıra sosyal ağlar aracılığıyla da (Facebook, Twitter, Instagram vb.) güncel haberlerin paylaşım ve çevirileri sunulmaktadır. Örneğin 11.05.2021 tarihinde UNHCR Turkey Information Board sayfasından bayram tatili sebebiyle danışmanlık hattının kapalı olacağı ama acil durumlar için tatil danışmanlık hattının hizmet vereceği paylaşılmıştır.

³² Web erişilebilirliği; web sitelerinin, mobil cihazların ve diğer teknolojilerin engelli bireylerin de rahatlıkla kullanabileceği şekilde tasarlanması ve geliştirilmesidir.

Web siteleri fotoğrafların ve renklerin yoğun olduğu ve hacimce (görüntülerin büyüklüğü) büyük olduğu ortamlardır. Bu noktada bu sitelerin içeriklerinin farklı dillerde sesli bir biçimde tasarlanması ve güncel tutulması engelli mültecilerin de çeviri desteğinden yararlanmasına olanak tanıyacaktır. Fakat bu sitelerde engellilere yönelik web erişilebilirliği mevcut değildir. Engelli bireyler içinde en temel hak olan birçok konuda internetten yararlanmaları mümkün görünmemektedir. Bu açıdan bu sitelerin görme ve işitme engelliler için işlevsel olmadığını söylemek mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çeviribilim akademik disiplini içerisinde Toplum Çevirmenliği ve Çeviri Teknolojileri alanlarını konu edinen bu çalışmanın temel amacı, mültecilerin çeviri ihtiyacını karşılamaya yönelik hazırlan çeviri araçları ve web sitelerin işlevselliklerinin tespit edilmesi ve betimlenmesinin yanı sıra, toplum çevirmenliği alanında teknolojik araç kullanımının önemini ortaya konulmasıdır. Toplum çevirmenliği alanında tartışmalar halen sürmekteyken ani ve zorunlu şekillerde yaşanan göç süreçleri daha çok karşımıza çıkmakta ve alanın yetiştireceği çevirmenlere duyulan ihtiyaç artmaktadır. Küreselleşme olgusu uluslararası hareketlilik ve teknoloji arasında kaçınılmaz bir ilişki ortaya çıkartmıştır. Artık çağın gerekliliği olan teknolojiden hemen hemen her birey, her alanda faydalanmaktadır. Özellikle göçlere bağlı olarak yaşanan dil ve iletişim sorunlarında çeviri eylemi teknolojiyle bütünleşerek farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda çalışmada mülteciler için tasarlanan bazı çeviri araçları ve web siteleri incelemeye alınmıştır. Bu çeviri araçlarının ortaya çıkış temelinde hem kamu alanlarında hem de günlük yaşantısında yazılı veya sözlü iletişim zorluğu çeken mülteciler vardır. Öteki tarafta ise, mültecilere yardım etmek isteyen gönüllüler mevcuttur. Çeviride teknoloji aracılığı ile iki taraf aynı köprüde buluşturulmaktadır.

Bu teknolojilerin oluşturulma süreçlerine bakıldığında, birçoğunun mültecilere yardım eden kuruluşlar tarafından tasarlandığı görülmektedir. Bazılarının içerisinde doğrudan toplum çevirmenleri yer alırken, bazılarının içerisinde acil durumlardaki yetersizliğe bağlı olarak sadece dil bilen gönüllüler bulunmaktadır. Bu araç kullanıcı sayısı yadsınamayacak kadar fazladır. Bu sebeple sürecin güvenilir ve doğru şekilde ilerlemesi için işlevsellik parametresine göre işin çeviri ve teknoloji uzmanları tarafından yapılması ve tasarlanması bir gerekliliktir. Çünkü çeviri araçları içerisinde sağlık ve hukuk gibi alanlar da bulunmaktadır. Bu alanlar insan yaşamı için en ufak hatayı kabul etmeyecek alanlardır. Toplum çevirmenliği içerisindeki alt alanlar ve bu kapsamda zor durumda bulunan mültecilere sağlanan çeviri desteği her şeyden önce insani bir gerekliliktir. Bu araçların varlığının kabulü ve incelenmesi toplum çevirmenliği alanında yapılacak olan çalışmaların geliştirilmesiyle mümkün olacaktır.

Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümünde göç olgusu ve toplum çevirmenliği alanı hem Türkiye hem de göç yoğunluğu fazla olan ülkeler kapsamında incelemeye alınmıştır. Göç

sürecinin en önemli öznesi olan mülteci, sığınmacı, şartlı mülteci, göçmen gibi kimlikler yasal süreç açısından irdelenmiş ve farklı kimliklerin mevcudiyeti ortaya konulmuştur. Hemen hemen her ülkede bu kişiler için kimlik kargaşası olduğu ve özellikle toplumsal baskı, savaş, siyasi kriz gibi konular sebebiyle ani gelişen göçlerde bireylerin yasal sürece farklı kimliklerle dâhil oldukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda anlam kargaşasının önüne geçmek adına, bu bireylere çalışma kapsamında mülteci kavramı ile karşılık verilmiştir.

Çalışma bünyesinde, kimlik irdemelerinden sonra toplum çevirmenliği alanı, kapsamı ve çalışmaları genel bir çerçevede sunulmuştur. Özellikle sağlık alanında çalışmaların yoğunlukta olduğu ülkemizde toplum çevirmenliği alanında profesyonelleşme adına Mesleki Yeterlilik Kurumunun adımları dikkat çekmektedir. Fakat Kanada, Amerika, İngiltere gibi yoğun göç alan ülkelerde alanın daha önemli bir noktada olduğu derneklerin varlığından ve çalışmalarından anlaşılmaktadır. Bu alanda ülkemizde yapılan çalışmaların sayısının artırılmasının toplum çevirmeninin görev tanımı, algılanışı ve görünürlüğü hakkında olumlu değişiklikler getirecektir. Ayrıca üniversitelerin ilgili bölümlerinde toplum çevirmenliği alanı kuramsal ve uygulamalı olarak desteklenmelidir. Uygulamalı olarak afet, ani gelişen sağlık durumları ve mahkeme gibi olay canlandırmaları yapılarak çevirmenlerin psikolojik ve zorlu süreçleri deneyimlemeleri mümkün kılınmalıdır. Bu olay canlandırmaları çevirmenlere sorun çözmede pratik kazanma, daha bilinçli davranma ve kriz yönetme gibi edinçler kazandıracaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde kuramsal açıdan çeviri eylemi irdelenmiştir. Antik döneme dayanan çeviriden günümüz çeviribilimine tarihsel süreç incelenmiştir. Sosyal bilimlerde yaşanan paradigma değişimiyle kutsal kaynak metin, sözcüğü sözcüğüne çeviri, eşdeğerlik, değişmezlik ve dil kullanımına odaklanma gibi normların yerini ürün, süreç, kültür, erek kitle, amaç ve işlev gibi kavramların aldığı görülmektedir. Dilbilimsel yöntemlerin yerini çok boyutlu olarak ele alınan yeni geliştirilmiş bir çeviri anlayışı almıştır demek yanlış olmayacaktır. Bu gelişim ve değişim sürecinde alanda adını duyuran bazı kuramcılarının katkılarından ve çalışmalarından yararlanılmıştır. James Holmes, Hans Vermeer, Holz Mänttari, Toury gibi kuramcılar 1970'li yıllardan sonra işlev kavramı etrafında çeviriye ve çevirmene görevler yükleyerek yeni bir kimlik kazandırmışlardır. İncelenen kuramların genelinde çeviri, profesyonel bir uzman eşliğinde kültüre göre şekillenen, erek ve işlev odaklılık üzerine bilinçle inşa edilmiş bireylem olarak ele

alınmaktadır. Bir amaç doğrultusunda oluşturulan metnin okurlara göre değişkenlik gösterebileceği düşüncesi günümüz çeviri dünyasında da yerini korumaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde geçmişten günümüze çeviri teknolojilerinin gelişim çizelgesi sunulmuştur. İnternet erişimiyle ivme kazanan ve gelişen teknolojiler yazılı ve sözlü olmak üzere iki ayrı başlık altında irdelenmiştir. Çeviri faaliyetlerinin işleyişine bakıldığında hem Türkiye’de hem de diğer ülkelerde bilgisayar teknolojilerinin sürece her geçen gün daha çok dâhil olduğu tespit edilmiştir. Literatürde bulunan çalışmalar incelendiğinde ise, yerelleştirme alanında yapılan çalışmaların çokluğunun aksine sözlü alanda gerçekleştirilen teknolojik çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Son dönem çalışmalarında ise, nöral teknoloji ile sunulan makine çevirilerinin ve yapay zeka teknolojilerinin süreci daha da ileriye taşıdığı görülmektedir. Geçmişe dair alanın literatür taramalarında, bu teknolojilerin çevirmenin yerini alıp alamadığı çokça tartışılmıştır. Fakat günümüzde bu teknolojilerin hala çevirmenlerin gerçekleştirdiği kaliteli çevirileri gerçekleştiremediği ama süreçte çevirmene hız, tutarlılık gibi konularda yardımcı oldukları için tercih edildikleri görülmektedir.

Teknolojide meydana gelen yenilik ve gelişmeler çeviribilim alanını da doğrudan etkilemekte ve iletişimde yeni teknolojileri şekillendirmektedir. Çalışma kapsamında Türkiye ve dünyadaki mülteci krizinde sunulan çeviri araçları ve web site hizmetlerine çeviribilim perspektifinden betimleme yapılmıştır. Dördüncü bölümde yapılan çalışma, aşağıdaki araştırma soruları çerçevesinde gerçekleştirilmiştir:

1. Mülteci krizinde sunulan çeviri araçları ve kapsamı nedir?
2. Mülteci krizinde sunulan web siteleri ve kapsamı nedir?
3. Bu teknolojilere duyulan gereksinim ne ölçüdedir? Talep nasıl karşılanmaktadır? Herhangi bir ücret ödeniyor mu?
4. Bu teknolojilerde çeviriler kimler tarafından nasıl gerçekleştirilmektedir?
5. Bu teknolojilerin sunduğu olanaklar, diller nelerdir? Bu hizmetlerin yeterliliği, erişilebilirliği, güvenilirliği, kalite ve işlevsellikleri ne şekildedir?
6. Bu teknolojilerin engellilere yönelik sunduğu hizmetler mevcut mudur?

Araştırma sorularının yanıtlanması amacıyla araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi ile ilgili araçlar ve web sitelerinden veri toplanmıştır. Dijital ortamlarda sunulmuş bu bilgiler tez içerisinde birincil kaynak olmuştur. Kullanıcı yorumları ve

indirilme oranları ise tezin görgül kısmını oluşturmaktadır. Yorumlar ile somut veriler toplanarak onların ışığında işlevsellik şemsiyesi altında toplanan parametreler irdelenmiştir. Bunun yanı sıra, daha detaylı bilgi alabilmek adına internet ortamında mail aracılığıyla sorularak hazırlanarak araştırmaya konu olan çeviri araç ve web sitelerinin yöneticilerine gönderilmiş fakat bu kişilerden dönüt alınamamıştır.

İşlevsellik kavramı çevirmen profili, dil çiftleri, uygulamaların ve web sitelerinin güncelliği, erişebilirliği, kullanıcı yorumları, kalite, engellilere yönelik bir çalışmanın bulunup bulunmadığı ve internet erişiminin zorunlu olup olmadığı gibi parametreleri içerisine toplayan üst şemsiye olarak kullanılmıştır. Bu çalışmanın amacı, bu kavramları denetlemek ve değerlendirerek kapsayıcı bir çerçeve sunmaktır. Elde edilen veriler ve yorumlar doğrultusunda bu parametrelerin sistemli bir şekilde denetlenmesi süreci iyileştirecek ve gelişen teknoloji çağında daha çok mülteciye destek olunmasının yolunu açacaktır.

Kullanıcı yorumları incelenirken Facebook, Twitter ve Instagram gibi sıklıkla kullanılan sosyal medya araçlarının yanı sıra, Indeed ve LinkedIn gibi iş ilanlarına yönelik web siteleri de incelenmiştir. Bu bağlamda, kullanıcıların yanı sıra gönüllü olarak çalışmakta olan veya çalışıp ayrılmış olan kullanıcıların yorumlarına da erişim sağlanmıştır. Fakat yapılan yorumların tamamının kullanıcılara açık olmaması, işlevsellik içerisinde ele alınan erişebilirlik parametresi için bazı noktalarda çalışmayı sınırlandırmıştır. Elde edilen yorumlar ve indirilme oranları ile mültecilerin bu araç ve web sitelerinden yoğun bir şekilde faydalandığı ve kullandığı tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında tespit edilen diğer önemli bir nokta, yukarıda bahsedilen çeviri hizmetinin genellikle gönüllü olarak gerçekleştirildiği ve bu sebeple eğitim almış çevirmenlerin yanı sıra, yalnızca dil bilen gönüllülerinde sürece dâhil olduğudur. Profesyonel çevirmenlerin arttırılması için çevirmen havuzlarının³³ sayısı arttırılmalı ve gönüllü olarak çalışan çevirmenlerin fonları gerekli kurum ve kuruluşlarca karşılanarak alandaki talep karşılanmalıdır. Örneğin 2012 yılından bu yana, Almanya'nın Baden-Württemberg eyaletine bağlı Kehl kasabasında faaliyet gösteren bir çevirmen havuzu mevcuttur. Çevirmen havuzu; gündüz bakım merkezlerinde, okullarda, danışma merkezlerinde, sağlık kuruluşlarında dil engellerini aşmaya ve göçmen kökenli kişileri

³³ Dolmetscherpool.

dil konusunda desteklemeye yardımcı olmaktadır. Çevirmenler her bir görev için yalnızca 15 Euro almaktadırlar (Kehl, 2021). B2 seviyesinde Almanca dil bilme zorunluluğunun kanıtını isteyen bu görev için ücret oldukça düşüktür hatta bazı bölgelerde hiç ücret verilmemektedir. Bu da gönüllü teşviğini azaltmakta ve dil bilen bireyleri maaş alabilecekleri işlere yöneltmektedir. Bununla ilgili olarak gerekli fonların sağlanması araç ve web siteleri içerisindeki eğitimli çevirmen sayısına da olumlu katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda çevirmenlerin ana dil, yabancı dil ve kültür bilgisinin yanı sıra, teknolojik gelişmelere uygun edinçleri de kazanmaları gerekmektedir. Bununla ilgili olarak eğitimler arttırılmalıdır.

Bu çalışmada tespit edilen diğer önemli bir sonuç, incelenen araç ve web sitelerinde engellilere yönelik sunulan hizmetlerin nerdeyse yok denecek kadar az olmasıdır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi (md.9) erişilebilirlik ilkesine göre; taraf devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve diğer bireylerle eşit koşullarda bilgi ve iletişim olanaklarına erişimini sağlamak için uygun tedbirleri almaları zorundadırlar (Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009). Bununla ilgili olarak engelli bireylerin bilgisayar veya mobil cihazları kullanımları için yardımcı özel yazılımlar mevcuttur. Erişilebilirlik için bu yazılım ve programlardan destek alınarak kullanılan görseller, içerik metinleri ve kodlama yapıları uygun şekilde düzenlenmelidir. Örneğin multi medya içeriklerde işitme engelliler için altyazı çevirileri ve sanal işaret çevirmenleri, görme engelliler için ise ses çevirileri kullanılmalıdır. Yazılımların daha işlevsel olması da dil ve yazılım uzmanlarının birlikte çalışmalarıyla mümkün olacaktır.

Elde edilen veriler doğrultusunda çalışma kapsamında incelenen her bir aracın ve web sitesinin mülteci krizinde etkin olduğu, anlık çözümler üreterek bireylerin adaptasyon sürecine destek oldukları ve avantaj sağladıkları yadsınamayacak bir gerçektir. Avantajların çokluğu açısından ücretsiz ve çevrimdışı olarak sunulanların daha çok tercih edildiği, ücretli olanların ise yasal süreçte daha çok belge çevirilerinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Her biri kendi içerisinde ayrı işlev sunan bu araçların ve web sitelerinin varlığının kabul edilerek geliştirilmesi günümüz şartlarında bir gereksinim olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aslan, E. (2015). *Çeviri Teknolojilerinin Çevirmenin Sınırlarını Belirlemedeki Rolü*. V. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi. Mersin. s.697-703.
- Balkul, H.İ. (2015). *Türkiye’de Akademik Çeviri Eğitiminde Çeviri Teknolojilerinin Yerinin Sorgulanması*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Balkul, H.İ. (2017). Translation / Interpreting services offered to Syrian asylum-seekers: Turkishcase and Global Perspective. *International Journal of Language Academy*, 102-112.
- Balkul, H.İ. (2018). A Comparative Analysis of Translation/Interpreting Tools Developed for Syrian Refugee Crisis. *International Journal of Language Academy*, Göç, Dil ve Çeviri Özel Sayısı Volume 6/4 December p. 32-44.
- Balkul, H.İ. & Akıncı, Ş. (2019). Sözlü Çeviride Kullanılan Teknolojik Araçların Sınıflandırılması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 391-406.
- Brizar, I. (2014). *Speech-to-Speech Translation Apps*. University of Vienna. Zentrum für Translationswissenschaft. Masterarbeit.
- Bölükbaş, F. (2016). The Language Needs Analysis of Syrian Refugees: İstanbul Sample. *The Journal of International Social Research*, Volume 9, Issue: 46.
- Bulut, A & Kurultay T. (2001). Interpreters-in-Aid at Disasters: Community Interpreting in the Process of Disaster Management. Yay. yer: Antony Pym (yay. haz.), *Evaluation and Translation*, The Translator, Vol. 7, No. 2: Özel Sayı.
- Buz, S, (2002). *Türkiye’deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul Mültecilik*. Sığınmacılar ve Göçmenlerle DayanışmaDerneği Yayınları, Ankara.
- Canım, S. (2008). *Türkiye’de Çeviri Bürolarında Web Sitesi Yerelleştirmeleri ve Bu Süreçte BilgiTehnolojilerinin Kullanımı*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YüksekLisans Tezi.
- Corbett, J. (2005), Ernest George Ravenstein: *The Laws of Migration*, 1885. <http://www.csiss.org/classics/content/90>.
- Değirmenci, G. (2011). *Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa’nın Göç Politikası*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Demirci, M. (1996). *Beytü’l-Hikme*. İstanbul: İnsan.

- Doğan, Ç. (2017). Çokkültürlülükte Toplum Tercümanlığının Önemi. *Akademik Barış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 64, s. 57-68.
- Doğan, Ç. (2017). *Edirne Özelinde Düzensiz Göçmenlerin Tercümanlık Boyutunda Sorunları ve Çözümünde Toplum Tercümanlığının Rolü*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Ersoy H. (2018). Göçmen ve Mültecilerin İletişim İhtiyaçlarının Karşılmasında Çeviri, Kaliteve Empatinin Rolü. *International Journal of Language Academy*, Volume 6, p.62-70.
- Eruz, S. (2010). *Çokkültürlülük ve Çevirmenler*. Multilingual, 1. Baskı, İstanbul.
- Hale, S. (2011). *Public service interpreting*, in the Oxford Handbook of Translation Studies, eds.
- K. Malmkjaer and K. Windle. Oxford University Press, Oxford, UK, pp. 343-356.
- Hlavac, J. (2013). A Cross-National Overview of Translator and Interpreter Certification Procedures. *The International Journal for Translation and Interpreting Research*, 5 (1), 32-64. DOI: 10.12807/ti.105201.2013.a02.
- Kahraman, R. (2003). *Afette Rehber Çevirmenlik*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kahraman, R. (2010). *Göç ve Çeviri: İltica Başvurularında Sözlü Çeviri Uygulamaları ve Toplum Çevirmeninin Rolü*. İstanbul Üniversitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Koçlu, S. (2019). *Göç ve Çeviri İlişkisi Bağlamında Toplum Çevirmenliğine Üst Bakış: SakaryaÖrneği*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kuhn, S. T. (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kurultay, T. & Bulut, A. (2010). *Afette Rehber Çevirmenlik Örneğinde Toplum Çevirmeninin Sorumluluğu*, Turgay Kurultay Bütün Çalışmaları (der. Filiz Şan), İstanbul.
- Kurultay, T. & Bulut, A. (2012). Toplum Çevirmenliğine Yeniden Bakışta Afette Rehber Çevirmenlik. *İÜ Çeviribilim Dergisi*, 2(6), 75-102.
- Lagoudaki E. (2008). Translation Memories Survey 2006: Users' perceptions around TM use, *Translating & the Computer* 28, ASLIB.
- Lee E. (1996). *A Theory of Migration*. *Demography*, Vol.3, No.1, s.47-57.
- Nida, E. (1964). *Towards a Science of Translating*, E. J. Brill, Leiden, s. 112.

- Ozolins, U. (2014). Descriptions of interpreting and their ethical consequences. *Fitispos International Journal*, 1(1), 23-41.
- Öztürk, T. (2015). *Küresel Hareketlilik Etkisinde Türkiye’de Sağlık Çevirmenliği Uygulamaları: Çevirmen Görüşlerine Dayalı Bir Çalışma*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Petrova, A. (2015). *Was ist neu an der neuen Dolmetschart Community Interpreting? State of the Art in deutschsprachigen Ländern*. DOI: <https://doi.org/10.12681/ijltic.54>
- REIß, Katharina & Vermeer, Hans J. (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- REIß, Katharina & Vermeer, Hans J. (1991). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Savaş, Ç. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, sayı:17, ss. 67-91.
- Slapp, A. M. (2004). *Community Interpreting in Deutschland*. Gegenwärtige Situation und Perspektiven für die Zukunft. München: Martin Meidenbauer Verlagsbuchhandlung.
- Sosoni, V. & Stasimioti, M. (2020). *Proceedings of the 14th Conference of the Association for Machine Translation in the Americas*, October 6 - 9, Workshop on the Impact of Machine Translation.
- Steiner, I. (2010). *Kommunikationsprobleme und Dolmetschbedarf von pakistanischen Studierenden*. Universität Wien. Masterarbeit.
- Şan, F. & Koçlu, S. (2018). Sakarya’daki Mültecilerin İletişim Sorunlarının Belirlenmesi ve Toplum Çevirmenliğine Olan İhtiyaç. *International Journal of Language Academy*, 4(6),1-16.
- Şahin, M. (2013). *Çeviri ve Teknoloji*. İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları.
- Tosun, M. (2002). *Dil Edincini Aşan bir Edim Olarak Çeviri Eylemi*. Doktora Tezi.
- Tosun, M. (2007). *Çeviri Eleştirisi Kuramının Temeleri*. Sakarya Yayıncılık, Adapazarı.
- Turan, D. (2018). Sağlık Çevirmenliği: Hekim-Hasta İletişimi ve Hekimin İktidar Pozisyonunun Değerlendirilmesi Üzerine Bir Çalışma. *Turkish Studies*, Volume 13/20, p. 751-777.
- Uyanık, G. (2015). *Spor Çevirmenliğinde Durumların ve Görevlerin Tanımlanması*. İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Vermeer, H. (2000). *Skopos and Commission in Translational Action in the Translation Studies*. Reader L. Venuti (ed), Routledge, Taylor & Francis Group, Oxford and

New York, s. 221.

Wilss, W. (1977). *Übersetzungswissenschaft, Probleme und Methoden*. Stuttgart, Klett, s. 72.

İnternet Kaynakları

Universaldocor <https://www.universaldocor.com> (Erişim Tarihi: 05.10.2020)

Icon for Refugees <http://iconforrefugees.com/> (Erişim Tarihi: 05.10.2020)

Council of Europe <https://www.coe.int/en/web/language-support-for-adult-refugees/home> (Erişim Tarihi: 10.10.2020)

Tarjim.ly <https://www.tarjim.ly/tr> (Erişim Tarihi: 10.10.2020)

Dergipark <https://dergipark.org.tr/tr/search?q=m%C3%BClteci§ion=articles> (Erişim Tarihi: 10.10.2020)

Tarjemly-live <http://www.tarjemly-live.com/tr> (Erişim Tarihi: 10.10.2020)

Apps for Refugees <http://appsforrefugees.com/> (Erişim Tarihi 10.10.2020)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği <https://www.unhcr.org/innovation/making-sure-refugees-arent-lost-translation-one-simple-app/> (Erişim Tarihi: 12.10.2020)

Meedan <https://meedan.com/en/bridge> (Erişim Tarihi: 15.10.2020)

Medium Blog Platformu <https://medium.com/meedan-labs/mobile-translation-for-refugees-81998b036d63> (Erişim Tarihi: 16.10.2020)

Gazi Üniversitesi <https://dspace.gazi.edu.tr/discover?query=m%C3%BClteci&submit=> (Erişim Tarihi: 16.10.2020)

Be My Eyes <https://support.bemyeyes.com/hc/en-us> (Erişim Tarihi: 16.10.2020)

The Refugee Translation <https://refugeetranslation.org/> (Erişim Tarihi: 19.10.2020)

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi <https://www.goc.gov.tr/iltica-terimleri-sozlugu> (Erişim Tarihi: 19.10.2020)

Webrazii <https://webrazii.com/2014/05/29/gherbtna-suriyeli-siginmacilar-platform/> (Erişim Tarihi: 21.10.2020)

IOM Migration <https://www.iom.int/countries/germany> (Erişim Tarihi: 09.11.2020)

Migration Translators <https://www.migrationtranslators.com.au/app-translation-is-a-must-heres-why/app-translation/> (Erişim Tarihi: 15.11.2020)

Yazıcı Akademi <https://www.mesutyazici.com.tr/hizmet/isaret-dili-tercumanligi> (Erişim

Tarihi: 15.11.2020)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı
<https://insankaynaklari.diyamet.gov.tr/Detay/604/4-b-s%C3%B6zlesmeli-personel-al%C4%B1m%C4%B1-%28s%C3%B6zper-2020%29> (Erişim Tarihi: 01.12.2020)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>(Erişim Tarihi: 15.12.2020)

Çeviri Kitabı <https://www.cevirikitabi.com/cevirmenler-ne-isler-ceviriyor/turk-isaret-dili-tid-ve-isaret-dili-cevirmenligi/> (Erişim Tarihi: 17.12.2020)

Wortschatz Universität Leipzig https://corpora.uni-leipzig.de/de?corpusId=deu_news_2020 (Erişim Tarihi: 19.12.2020)

IGI Global <https://www.igi-global.com/> (Erişim Tarihi: 25.12.2020)

Mesleki Yeterlilik Kurumu <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/haberler/34-meslek-standartlar-dairesi-bakanl/3466-cevirmenlik-alanna-ait-6-adet-taslak-yeterlilik-goeruee-ckt> (Erişim Tarihi: 25.12.2020)

Datareportal <https://datareportal.com/> (Erişim Tarihi: 25.12.2020)

Migrant World <https://twitter.com/MigrantWorld> (Erişim Tarihi: 10.01.2021)

Çeviri Derneği <http://ceviridernegi.org/arc/> (Erişim Tarihi: 12.01.2021)

The New Humanitarian
<https://www.thenewhumanitarian.org/feature/2020/12/22/Migration-forced-displacement> (Erişim Tarihi: 15.01.2021)

Sağlık Bakanlığı <https://www.saglik.gov.tr/TR,77427/sihhat-projesi-kapsaminda-dis-hekimi-ve-tercuman-alinacaktir.html> (Erişim Tarihi: 16.01.2021)

UN Volunteers <https://www.unv.org/> (Erişim Tarihi: 05.03.2021)

World Health Organization
https://static.ohu.edu.tr/uniweb/media/portallar/engelsizuniversite/duyurular/1345/diwn_u3i5.pdf (Erişim Tarihi: 05.03.2021)

Translators without Borders <https://translatorswithoutborders.org/> (Erişim Tarihi: 05.02.2021)

BMMYK <https://www.unhcr.org/tr/> (Erişim Tarihi: 09.03.2021)

Natakallam <https://natakallam.com/> (Erişim Tarihi: 11.03.2021)

Settlement Services International <https://www.ssi.org.au/> (Erişim Tarihi: 15.03.2021)

Refunite Connecting Families <https://refunite.org/> (Erişim Tarihi: 15.03.2021)

Kids Help Phone <https://kidshelpphone.ca/> (Erişim Tarihi: 17.03.2021)

İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/132-engellilerin-haklarna-iliskin-sozlesme/> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

Kehl am Rhein <https://www.kehl.de/stadt/verwaltung/dolmetscherpool.php> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)

EKLER

MÜLAKAT SORULARI (TÜRKÇE)

- 1) Toplum çevirmeliği nedir? Ülkenizde ne şekilde tanımlanmaktadır? İçeriksel açıdanhangi hizmetleri barındırmaktadır?
- 2) Toplum çevirmeni / tercümanı kimdir? Nasıl olunur?
- 3) Toplum çevirmeni / tercümanı kimlere hizmet verir?
- 4) Mülteciler zorunlu yer değişikliği sebebiyle ne gibi iletişim problemleriyle karşıkarşıya kalırlar?
- 5) Yabancı dil bilmeseler bile iletişim kurabilecekleri çeviri teknolojileri / araçları nelerdir?
- 6) Mevcut olan ve sunulan bu araçların içerikleri nelerden oluşmaktadır? Hangi dil çiftleribulunmaktadır? Sesli mi yazılı mı çeviri hizmeti vermektedirler?
- 7) Mevcut ise kullanım ve indirme sıklığı nedir?
- 8) Mevcut olanların sadece telefonda mı uygulaması bulunmaktadır? Bu uygulamaları kullanabilmek için internet erişimi gerekli midir? Bunun yanı sıra açık erişimli web siteleri de var mıdır?
- 9) Var ise hangi bilgilere erişim izni bulunmaktadır? Çevirmen/Tercüman profilleri paylaşılıyor mu?
- 10) Mültecilere sunulan bu çeviri hizmetiniz için herhangi bir ücret talep ediyor musunuz?
- 11) Gönüllü çevirmen veya tercüman olarak kayıt olabilmek için herhangi bir şart var mı? Eğer var ise bu şartlar nelerdir?
- 12) Mülteciler bu araçlardan veya web sitesinden memnunlar mı? Geri dönütler oluyor mu?
- 13) Çevirmen ve tercümanlar bu araçlardan veya web sitelerinden memnunlar mı? Geri dönütler oluyor mu?
- 14) Araçların kullanımında ne gibi teknik problemler yaşanıyor?
- 15) Bu araçlar ve web siteleri ülkenizde toplum çevirmenliği alanını etkiledi mi? Etkiledi ise ne gibi gelişmeler yaşandı?

MÜLAKAT SORULARI (İNGİLİZCE)

- 1) What is community interpreting? How is it defined in your country? What services does it contain in terms of context?
- 2) Who is a community translator / interpreter? What are requirements to become a community translator or interpreter?
- 3) To whom does a community translator / interpreter serve?
- 4) What kind of communication problems do refugees encounter due to compulsory mobility?
- 5) What are the translation technologies / tools that refugees can communicate with even though they don't know any foreign languages?
- 6) What is the content of these tools? What language pairs are available in these tools? Do these tools translate or interpret?
- 7) What is the frequency of usage and download rate of these tools?
- 8) Do these tools only have a smart phone application? Is internet access required? Besides do these tools have any open-access websites?
- 9) If yes, what information is allowed to access in these websites? Are translator /interpreter profiles shared?
- 10) Do you charge any translation / interpreting service fees to refugees?
- 11) Do you ask for any minimum requirements to work as a volunteer translator /interpreter?
- 12) Are the refugees satisfied with these tools or the website? Is there any feedback?
- 13) Are translators and interpreters satisfied with these tools or websites? Is there any feedback?
- 14) What technical problems are encountered in the usage of these tools?
- 15) Have these tools and websites affected the community translation field in your country? If yes, could you explain with more detail please.

ÖZGEÇMİŞ

Duygu Mert Susever, 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Çeviribilim bölümünde lisans eğitimine başlamıştır. 2015 yılında Macaristan Miskolc Üniversitesi Mütercim Tercümanlık bölümünde eğitim almaya hak kazanmış ve dahil olmuştur. 2018 yılında Sakarya Üniversitesinden mezun olmuş ve aynı sene Çeviribilim bölümünde yüksek lisans eğitimine başlamıştır.